

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SVATBA ADAMA ZE SCHWARZENBERKU S MARKÉTOU
Z PALLANTU ROKU 1613

Vedoucí práce: PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.

Autor práce: Nikola Michňová
Studijní obor: Historie
Ročník: třetí

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci „Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu roku 1613“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 16. května 2011

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D, za odborné vedení této bakalářské práce. Ráda bych poděkovala za cenné rady, užitečné připomínky a poskytované konzultace, které mi umožnily tuto práci vypracovat. Moje poděkování patří dále Mgr. Miroslavě Smíškové za pomoc s překladem smlouvy a za čas, který mi věnovala. Děkuji také své rodině za jejich trpělivost a velkou podporu, kterou mi poskytla.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zabývá svatbou Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu. Zaměřuje se na jejich svatební slavnost včele s velkolepou hostinou, která reprezentovala novomanželský pár v očích urozené společnosti raného novověku. Cílem práce je zrekonstruovat svatební veselí a interpretovat bohatou symboliku, kterou odráželo. Předmětem zájmu je zásobování slavnosti, vybavení a výzdoba hodovních sálů i kuchyňských prostor zámku a pestrá skladba svatebního jídelníčku. Stranou zájmu nezůstane ani služebnictvo a kuchyňský personál, jenž se podílel na přípravách a průběhu slavnosti. Práce se věnuje urozeným hostům, kteří se svatební hostiny zúčastnili. Jejich návštěva sloužila k sebe prezentaci novomanželů a vyjadřovala jejich společenské postavení, stejně jako celkové ztvárnění slavnostní hostiny. Hmotná kultura svatebního veselí, zejména složení svatebního menu včele s okázalým svatebním dortem měla svůj symbolický význam, jenž zrcadlil myšlenkový svět a hodnotový žebříček raně novověké společnosti.

Annotation

The central topic of the presented bachelor theses is the wedding of Adam of Schwarzenberg and Margareta of Pallant. The main attention has been paid to the wedding celebration crowned with a magnificent feast as an important means of representation of the newly wedded couple. The main aim of the theses was to reconstruct the wedding celebration and to interpret its symbolic significance. The these also focus on the catering for the wedding, the equipment and decoration of the banquetting halls as well as of the kitchen area and on the variety of the meals that appeared on the wedding menu. Furthermore, the theses pay attention to the servants and kitchen staff who were involved in the preparation and in the whole process of the celebration as were as to the noble guests who also took part in the wedding. The presence of such guests played an important role in the self-presentation of the newly wedded couple as it expressed its social status in the similar way as the wedding feast. The material culture of the wedding celebration as well as the composition of the wedding menu crowned with an impressive wedding cake had their symbolic significance that reflected the ways of thinking and the values and beliefs of the early modern society.

Obsah

I. Úvod	7
I. 1. Pramenná základna.....	9
I. 2. Literatura a metodologická východiska.....	12
I. 3. Schwarzenberkové.....	17
II. Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu.....	21
II. 1 . Svatební smlouva Adama ze Schwarzenberku.....	23
III. Hmotné a personální zabezpečení svatební slavnosti	
Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu.....	27
III. 1. Zásobování slavnosti.....	28
III. 2. Jídelníček.....	32
III. 3. Služebnictvo a kuchyňský personál.....	36
IV. Svatba jako prostředek symbolické komunikace.....	40
IV. 1. Svatební jídelníček jako nástroj symbolické komunikace.....	42
IV. 2. Hmotné vybavení svatebních prostor jako nástroj symbolické komunikace.....	48
V. Závěr.....	51
VI. Seznam použitých pramenů a literatury.....	54
VI. 1. Archivní prameny.....	54
VI. 2. Vydané prameny.....	54
VI. 3. Literatura.....	54
VII. Přílohy.....	65
VII. 1. Edice svatební smlouvy Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu.....	65
VII. 2. Tabulky.....	78
VII. 3. Obrazové přílohy.....	84

I. Úvod

Šlechta patřila po celý raný novověk mezi privilegované skupiny společnosti. Své výlučné sociální postavení odvozovala od hloubky urozenosti, držby pozemkového majetku, podílu na politické moci a společenském vlivu.¹ K prosazení a uhájení získaných společenských výsad sloužil velmožům okázalý životní styl, v němž se pozoruhodným způsobem odrážel jejich myšlenkový svět.² Urozenost, moc, majetek a svébytný každodenní život tvořily základní pilíře půdorysu, z něhož vyrůstaly hodnoty a distinktivní znaky, které nobilitu odlišovaly od ostatních sociálních skupin. Vědomí společenské nadřazenosti se zrcadlilo v očekávaném chování a jednání urozenců, které se rituálně opakovalo a bylo veskrze symbolické.³ Projevovalo se také během oslav spjatých s životními cykly velmože, jejichž kostru tvořily přechodové rituály - zejména křest, svátost manželství a smrt.⁴ Křestní, svatební i pohřební obřady zpravidla ukončovaly velkolepé slavnosti. Tyto oslavy se staly vhodnou příležitostí k reprezentaci šlechtice a jeho rodu.⁵ Jedním z přechodových rituálů - sňatkem a s ním spojenou slavností - se zabývá tato bakalářská práce.

Předkládané pojednání se věnuje analýze průběhu svatby Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu, která se uskutečnila 27. listopadu 1613 na zámku Hambach nedaleko Kolína nad Rýnem. Především se bude zabývat velkolepou a nákladnou hostinou novomanželů. První kapitola práce nejprve naznačí metodologická východiska a kladené otázky. Následně se dotkne dochované pramenné základny. Stranou pozornosti nezůstane ani shrnutí dosavadního stavu bádání o šlechtických sňatcích a svatebním veselí v tomto výlučném sociálním prostředí. V závěru první

¹ Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 223.

² Václav BŮŽEK - Josef HRDLIČKA - Pavel KRÁL - Zdeněk VYBÍRAL, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech současné evropské historiografie*, Časopis Matice moravské 122, 2003, 375 - 409, zde s. 375.

³ Václav BŮŽEK, „Páni a přátelé“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, Český časopis historický 100, 2002, s. 229 - 263, zde s. 229.

⁴ K přechodovým rituálům více Pavel KRÁL, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Šlechta v Habsburské monarchii a císařský dvůr (1526 - 1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439 - 456; Arnold VAN GENNEP, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997; Josef GRULICH, „Slavnostní okamžiky“ - svatební a křestní obřad v období raného novověku (*Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století*), Historická demografie 23, 2000, s. 49 - 82; Václav BŮŽEK - Josef HRDLIČKA - Pavel KRÁL - Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha - Litomyšl 2002, s. 265 - 305.

⁵ P. KRÁL, *Křtiny*, s. 439, 440.

kapitoly bude mít své místo i stručné nastínění životního příběhu Adama ze Schwarzenberku a dějin schwarzenberského rodu.

Druhá kapitola bakalářské práce se zaměří na vnímání sňatku očima raně novověkých velmožů. Pokusí se naznačit, co pro šlechtice a jeho rodinu znamenal vstup do manželství. Rovněž nastíní kritéria, podle kterých příbuzní a „přátelé“ vybírali vhodné nevěsty či ženichy pro své potomky. Autorka představí ideální vlastnosti a ctnosti, které měli jejich protějšci splňovat, a reflexi těchto osobnostních rysů ve sňatkových strategiích Schwarzenberků v 16. a na počátku 17. století. Stranou zájmu neponechá ani význam sepsání svatební smlouvy, jež předcházelo uzavření každého sňatku. Rovněž se pokusí detailně analyzovat obsah svatební smlouvy Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu z 9. září 1613.⁶

Třetí kapitola se bude zabývat samotnou svatbou. Velkolepá hostina odrážela zámožnost, lesk, společenskou vážnost a politický vliv šlechtického rodu i samotného urozeného jedince. Příprava svatebních oslav a jejich průběh vyžadovaly s předstihem zabezpečit přísun dostatečného množství potravin, nápojů, nakoupit vybavení kuchyňských, hodovních a dalších prostor zámku a zajištění početného služebnictva. Analýza hmotného zabezpečení svatebního veselí Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu, která poskytuje informace o zásobování hostiny, služebnictvu, kuchyňském personálu a složení svatebního jídelníčku, představuje stěžejní téma předkládané bakalářské práce. Stranou pozornosti nezůstane ani pokus o rekonstrukci rozsáhlé zásobovací sítě Adama ze Schwarzenberku, která šlechtici umožnila zajistit potřebné nástroje, potraviny a hmotné vybavení svatební slavnosti.

Poslední kapitola se zaměří na symbolický význam a reprezentativní účel okázaných pokrmů, dortů, hmotného vybavení a výzdoby zámeckých prostor během svatebního veselí. Cílem autorky bude vysvětlit, jak působil nový nábytek v hodovních sálech, drahocenné jídelní soubory, nápojové soupravy či svatební jídelníček na všechny zúčastněné. Rovněž se bude zabývat významem a symbolikou servírovaných pokrmů, které kuchaři připravili z nejrůznějších druhů potravin. Svou pozornost bude věnovat významu exotického ovoce, mořských ryb a živočichů, drahocenných zahraničních vín a koření, jež služebnictvo při svatební hostině servírovalo. Svě nezastupitelné místo na hodovní tabuli Adama ze Schwarzenberku měly také umělecky ztvárněné dorty a sladkosti. Autorka pojednání si bude všímat jejich velkolepé výzdoby,

⁶ Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, svatební smlouva.

při níž se cukrář inspiroval příběhy z antické mytologie. Současně naznačí jejich symbolické poselství, kterým se Adam ze Schwarzenberku a Markéta z Pallantu snažili oslovit všechny účastníky této festivity. Zájem urozených hostů také vyvolala bohatá symbolika pamětních předmětů s vyrytými či malovanými erby novomanželského páru, jež se staly připomínkou této slavnostní události. Stranou zájmu nezůstane ani personální skladba urozených i neurozených hostů pozvaných k oslavě sňatku Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu. Účast rozličných jedinců z Římsko-německé říše a okolních zemí odrážela sociální status novomanželů a jejich společenské postavení uvnitř urozené společnosti na počátku 17. století.

I. 1. Pramenná základna

Heuristický půdorys předkládané bakalářské práce tvoří pestrý soubor německy psaných pramenů. Nachází se v dosud neuspořádaném Rodinném archivu Schwarzenberků, který je uložen ve Státním oblastním archivu Třeboň, pracoviště Český Krumlov.⁷ Pozůstalost Adama ze Schwarzenberku obsahuje čtyři rozsáhlé účetní knihy doplněné množstvím samostatných účtů, korespondencí a svatební smlouvou. Tento bohatý soubor písemností přináší zajímavé poznatky o hmotném zabezpečení svatební hostiny, finančních nákladech na svatbu, služebnictvu, kuchyňském personálu a skladbě slavnostního jídelníčku.

Dochované účetní prameny mají pevně danou strukturu a odráží důmyslný systém účtování a vedení účetních knih, který používaly písaři na raně novověkých šlechtických dvorech ve středoevropském prostoru.⁸ Účetní knihy jsou rozdělené do čtyř typologicky odlišných částí. Každou z nich vrchnostenský úředník uvedl záhlavím, které obsahuje datum, místo, účel a důvod, proč byla konkrétní účetní položka vyhotovena.⁹

Nejobsáhlejší skupinu účtů v účetních knihách představuje „*Außgab zur kuchen.*“ Výdaje na kuchyň obsahují účty za potraviny, nápoje i hmotné předměty, které našly své uplatnění na svatební hostině. Vypovídají o nákupech stolního a kuchyňského nádobí, nábytku, hygienických potřeb, textilií a dalších předmětů denní

⁷ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301.

⁸ Ke způsobu účtování více Jiří KUBEŠ, *Rosenbergica 1. Rožmberské "kuchyňské" účty. Možnosti a využití*, Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities 7, 2001, s. 17 - 22.

⁹ Srov. níže, příloha, obr. 7.

potřeby. Písař obvykle zapsal do účetní knihy jméno či povolání dodavatele, typ zakoupeného zboží a jeho cenu. V ojedinělých případech připojil informaci o tom, kde bylo zboží zakoupeno. Tyto účty vedle nákupů rozličných předmětů zahrnují také mzdy služebnictvu, kuchyňskému a dalšímu pomocnému personálu, jenž se podílel na přípravách i průběhu svatební hostiny. Jde o platy kuchařům, kuchtíkům, cukrářům, kráječům, stolníkům, sklepmistrům, řezbářům, zlatníkům, pekařům, tesařům, komořím, muzikantům a krejčím. Se mzdou výše uvedených osob souvisely také výdaje na zajištění jejich stravy, ubytování a náležitého ošacení během slavnosti, které účetní rovněž neopomenul zaznamenat.

Druhou typologicky odlišnou skupinu účtů tvoří písemnosti označené jako „*Außgab zu mancherlay.*”¹⁰ Zde jsou písemně zachyceny veškeré náklady spojené s urozenými i neurozenými hosty, jež se zúčastnili svatební hostiny. Písař zde rovněž uvedl finanční prostředky vynaložené na zabezpečení stravy a ubytování těchto osob. K tomu připojil také účty za nocleh a stravu veškerého služebnictva pozvaných jedinců. Nemalé peníze museli Schwarzenberkové vynaložit také na ustájení velkého počtu koní, s nimiž pozvaní k oslavě přicestovali. Proto zde nechybí náklady spojené s jejich krmivem, podestýlkou i ustájením. Další koně, které měli svatebčané k dispozici během svatebních oslav, zajistil hostitel. Schwarzenberský úředník měl v účtech, jež se týkaly vydání na koně, určitý systém. Veškeré výdaje rozepsal podle délky pobytu jednotlivých hostů na svatební slavnosti. K tomu zaznamenal kolik koní měli ke své osobní potřebě. Největší počet koní byl vyhrazen rodinným příslušníkům novomanželského páru.¹¹

Třetí skupinu účtů uvedených v účetních knihách tvoří „*Außgab an Verehrungen.*”¹² Obsahuje podobné písemné záznamy jako výše zmíněná první skupina účtů „*Außgab zur kuchen.*” Zahrnuje zejména potraviny vyšší cenové relace jako například labutě, pávy, jeleny či víno. Tyto účty se liší v dodavatelích, od kterých bylo zboží zakoupeno. Jde o zámožnější měšťany, duchovní a šlechtice. Ovšem ve většině případů nejsou poskytovatelé zboží uvedeni vůbec. S největší pravděpodobností se však jedná o dary novomanželskému páru.¹³

¹⁰ Podle autorky lze tento pojem přeložit jako „*Výdaje na cokoliv*” či „*Výdaje na všechno možné.*” Více k tomu Jacob GRIMM - Wilhelm GRIMM, *Deutsches Wörterbuch*, I - XXXII, Leipzig 1854 - 1960, dostupné online na http://germazope.uni-trier.de:8080/Projekte/WBB2009/DWB//wbgui_py [odkaz funkční k 18. březnu 2011].

¹¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹² Srov. Hildegard BOKOVÁ - Libuše SPÁČILOVÁ, *Stručný raně novohornoněmecký glosář*, Olomouc 2003, s. 468.

¹³ K darům Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu srov. níže, kapitola „*Hmotné a personální zabezpečení svatební hostiny Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu*”.

Poslední soubor účtů, které se vyskytují v účetních knihách, tvoří „*Außgab an Pottenlohn*.”¹⁴ Co do rozsahu jde o nejmenší část. Zahrnuje platy poslů za vykonání jim uložených úkolů, které souvisely s přípravou svatby. K povinnostem těchto osob patřilo zejména doručování zboží či listů hraběte Adama ze Schwarzenberku. Zprostředkovávali obchody Adama ze Schwarzenberku s jeho dodavateli po částech Římsko-německé říše i mimo ni.¹⁵ Poslové se nemalou měrou podíleli na zásobování sklepů, kuchyně a nákupech veškerého potřebného vybavení.¹⁶ Do této skupiny účetních záznamů lze zařadit i mzdy dalších služebníků, kuchyňského a pomocného personálu, jež jsou označeny jako „*Rechnung uber der diener betzalung*” či „*Zoldey Rechnung*.”¹⁷

Pečlivý způsob účtování blíže nejmenovaného schwarzenberského úředníka dokládají průběžné sumární součty zapsaných výdajů. Ty sloužily k lepší orientaci a kontrole celkových nákladů, které Adam ze Schwarzenberku musel vynaložit na svatební slavnost. Na konci každé účetní knihy účetní provedl konečný součet všech zaznamenaných položek.¹⁸

Dochovaná účetní dokumentace obsahuje také velké množství samostatných účtů. Tyto písemnosti pocházejí z období od října do začátku prosince 1613. Rovněž v jejich uspořádání lze vyzorovat určitý systém. Jednotlivé účty jsou opatřeny čísly, které odkazují na příslušnou účetní položku v účetní knize. Schwarzenberský úředník je přilepil či vložil přímo za každou ze čtyř účetních podskupin v účetních knihách.¹⁹ Vykazují obdobnou strukturu jako samotné účetní položky, ale mnohdy jsou podrobnější. Účetní položku, ke které se v účetní knize váží, výrazným způsobem doplňují a rozšiřují. Například účet za svatební dort vytvořený dvorním cukrářem Adama ze Schwarzenberku Andreasem obsahuje kromě ceny výrobku také jeho detailní popis s uvedením každé cukrové figurky nebo jiné ozdoby a dekorace.²⁰ Účty za „*Schaw Eßen*” a „*Zucker arbeit*” proto vypovídají nejen o výdajích na jejich výrobu,

¹⁴ H. BOKOVÁ - L. SPÁČILOVÁ, *Stručný raně novohornoněmecký glosář*, s. 82, 285.

¹⁵ K tomu blíže, příloha 2, tabulka č. 1 - Seznam poslů, které využíval Adam ze Schwarzenberku v průběhu svatebních příprav a jejich pracovní povinnosti.

¹⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Srov. níže, příloha, obr. 16.

¹⁹ Srov. výše, čtyři hlavní části v účetních knihách - „*Außgab zur kuchen*,” „*Außgab zu mancherleij*,” „*Außgab an Verehrungen*,” „*Außgab an Pottenlohn*.”

²⁰ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, čtvrtá účetní kniha.

ale také naznačují konkrétní vizuální podobu a zmiňují materiály, ze kterých je cukrář zhotovil.²¹

Rozmanitý účetní materiál doplňuje několik dopisů a rozsáhlá svatební smlouva Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu z 9. září 1613. Převážně úřední a obchodní korespondence Adama ze Schwarzenberku se týká nákupů, prostřednictvím nichž mladý šlechtic usiloval o získání nápojů, potravin a dalších předmětů nutných k uspořádání svatebního veselí. Jde výhradně o úřední dopisy dodavatelů, obchodníků a poddaných, ve kterých svého pána či zákazníka informovali o charakteru a stavu poskytovaného zboží.²²

Analýza dochované pramenné základny umožňuje detailně zrekonstruovat náročné přípravy a průběh svatební slavnosti Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu. Písemnosti poskytují důležité informace o hmotném vybavení a výzdobě hodovních sálů, vypovídají o množství dvorského personálu a služebnictva, které zajišťovalo organizaci a plynulý průběh svatebních oslav. V neposlední řadě zachycují rozsah finančních prostředků, jež musel mladý Schwarzenberk vynaložit na uskutečnění svatby. Účty rovněž umožňují ozřejmit skladbu slavnostního menu, poznat výzdobu okázalého svatebního dortu, sladkostí či cukrovinek. Soupis dodavatelů a urozených hostů vypovídá o šíři komunikační sítě a společenském postavení Adama ze Schwarzenberku na počátku 17. století.

I. 2. Literatura a metodologická východiska

Východiska k vypracování předkládané bakalářské práce poskytuje především odborná literatura týkající se tématu šlechtických svateb v raném novověku. V české i zahraniční historiografii je toto téma dobře zpracované. V poslední třetině 20. století vzniklo několik analytických případových studií, které se dotkly sňatků konkrétních šlechtických rodů.²³ Zabývaly se svatbami jednotlivých členů urozených rodů

²¹ Uvedený pojem „*Schaw Eßen*,” který v pramenech označoval tzv. „jídlá na podívanou,” podrobněji vyložil Josef HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na aristokratických dvorech v rané novověkých českých zemích*, České Budějovice 2000. (= Monographia historica 1), s. 261 - 263. Více o těchto pokrmech na schwarzenberské svatební hostině srov. níže, kapitola „*Svatba jako prostředek symbolické komunikace*”.

²² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, korespondence.

²³ Čeští historici a historičky, kteří se věnovali problematice konkrétních šlechtických sňatků. Charlotte FRITZOVÁ - Jindřich RŮŽIČKA, *Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna 1555*, Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63 - 77; Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1977; Petr VOREL, *Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550*, Časopis Matice moravské 114, 1995, s. 139 - 162; Václav LEDVINKA, *Šlechtická svatba v Praze roku 1579 (K charakteru aristokratických slavností české*

Rožmberků, Pernštejnů, pánů z Hradce či Schwarzenberků. Jiný pohled na tuto problematiku přinesly studie, jejichž námětem byl sňatek pojatý jako společenský rituál urozené společnosti raného novověku.²⁴ Tyto práce se zaměřily na vnímání svatby očima raně novověkých velmožů a na jejím významu, jež měla pro šlechtické rodiny budoucích manželů. S uzavíráním svátosti manželství úzce souviselo sepsání svatební smlouvy, která se stala důležitým právním dokumentem novomanželů. Nezanedbatelnou pomoc při zpracování a interpretaci svatebního ujednání Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu autorce přinesly odborné analytické studie. Obecně se svatebními smlouvami zabývala rakouská historička Beatrix Bastlová. Informace získané rozborem tohoto písemného pramene využila k systematickému studiu o všedním i svátečním životě žen na šlechtických sídlech v raném novověku.²⁵

renesance), Documenta Pragensia 12, 1995, s. 105 - 113; Václav BŮŽEK, *Svatby posledních Rožmberků*, in: Václav Bůžek - Josef Hrdlička a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 80 - 97. Rostislav SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, Folia historica bohemia 24, 2009, s. 167 - 198; týž, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11), s. 180 - 221; týž, *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg 1600-1750*, in: Ronald G. Asch - Václav Bůžek - Anton Schindling (edd.), *Adel in Südwestdeutschland und Böhmen ca. 1450 bis 1850*, Sigmaringen 2011 (v tisku). K šlechtickým sňatkům v zahraniční literatuře blíže Hans Jürgen JÜNGLING, *Die Heiraten des Hauses Liechtenstein im 17. und 18. Jahrhundert. Konnubium und soziale Verflechtungen am Beispiel der Habsburgischen Hocharistokratie*, in: Volker Press - Dietmar Willweit (edd.), *Liechtenstein - Fürstliches Haus und staatliche Ordnung. Geschichtliche Grundlagen und moderne Perspektiven*, Vaduz - München - Wien 1988, s. 329 - 346; Evelin OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band. Eheprojekte, Heiratspakten und Hochzeit im fürstlichen Haus*, in: táž (ed.), *Der ganzen Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Liechtenstein in der Frühen Neuzeit*, München 1990, s. 182 - 203; Silke LESEMANN, *Liebe und Strategie. Adelige Ehen im 18. Jahrhundert*, Historische Anthropologie 8, 2000, s. 189 - 207.

²⁴ Obecné práce zabývající se šlechtickými sňatky Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století II/1*, Praha 1995; A. VAN GENNEP, *Přechodové rituály*; Petr VOREL, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské zábavy*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 191 - 206; V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 306 - 330; Pavel KRÁL, *Křtiny*, s. 439 - 456; Martin HOLÝ, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500 až 1650*, Historická demografie 27, 2003, s. 5 - 35; týž, „Čehož sem také při ní, panně šlechtičně, aby mě za manžela sobě oblíbila, vyhledávati neobmeškal.“ *Sňatky české a moravské šlechty na prahu novověku (1500 - 1620)*, in: Oznamuje se láskám našim, Pardubice 2007, s. 7 - 18; Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 605 - 640; Jiří KAŠNÝ, *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006.

²⁵ Beatrix BASTL, *Tugend, Liebe, Ehe. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien 2000; táž, „*Adeliger Lebenslauf*.“ *Die Ritten und Leben umd Sterben in der Frühen Neuzeit*, in: *Adel im Wandel. Politik - Kultur - Konfession 1500-1700*, Wien 1990 (= Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge 251), s. 377 - 389; táž, *Mezi mocí a bezmocí: úvahy o každodenním životě šlechticů v raném novověku*, Dějiny a současnost 3, 1994, s. 24 - 26; táž, *Wan Ich nur bei sein mecht/würde mier alle beschwerden leicher. Zur Bedeutung von Ehe und Liebe innerhalb des österreichischen Adels in der Frühen Neuzeit*, Unsere Heimat 66, 1995, s. 4 - 14; táž, *Habsburgische Heiratspolitik - 1000 Jahre Hochzeit?*, L'Homme, Zeitschrift für Feministische Geschichtswissenschaft 7, 1996, s. 75 - 89; táž, *Eheliche Sexualität in der Frühen Neuzeit zwischen Lust und Last. Die Instruktionen des Fürsten Karl Eusebius von Liechtenstein*, Archiv für Kulturgeschichte 78, 1996, s. 277 - 301; táž, *Macht der Emotionen? Refugien der Intimität? Die Erhaltung des Names und die Ordnung der aristokratischen*

Pokusila se o pohled na každodennost a myšlenkový svět urozených dam v 16. a 17. století. V české historiografii se tématu svatebních smluv věnovala jen malá pozornost. Svůj badatelský zájem k tomuto tématu upřely některé bakalářské či diplomové práce jako například díla Lindy Tupé, Terezy Siglové, Michaely Hrubé nebo Hany Slezákové.²⁶

Základní heuristická východiska k vypracování analýzy svatebního veselí, které následovalo po svatebním obřadu Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu na zámku v Hambachu, poskytly zejména účetní prameny. S účetním materiálem začali historikové soustavněji pracovat již v padesátých letech 20. století. Účty jako cenné historické prameny zpočátku využívali pro zachycení oběhu finančních prostředků na panstvích urozených osob. Václav Černý na základě těchto písemných pramenů nastínil obraz hospodaření šlechtického velkostatku v raném novověku. Dále se účetními prameny zabýval Josef Hanzal, který se zaměřil na účty z předbělohorského období a Marie Répásová, která věnovala pozornost dochovaným účetním knihám z novohradského panství. Účty zkoumal také Eduard Mikešek, jež se zabýval finančními prostředky Lobkoviců, či Aleš Stejskal, který zpracoval účetní materiály Rožmberků.²⁷ Díky tomu mohli postihnout provoz raně novověkých šlechtických dvorů. Část badatelů začala používat účetní prameny také k naznačení kulturní úrovně velmožských sídel.²⁸ Současně vznikaly spíše popisné práce o hmotném vybavení šlechtických rezidencí, které se postupně staly východiskem pro zachycení významu a funkce jednotlivých předmětů každodenní potřeby a hmotného vybavení sídelních prostor.²⁹

Familie, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 495 - 534.

²⁶ Linda TUPÁ, *Šlechtična a sňatek v raném novověku ve světle svatebních smluv*, České Budějovice 2002 (diplomová práce); Michaela HRUBÁ, *Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst*, in: *Oznamuje se láskám našim*, s. 19 - 26; Tereza SIGLOVÁ, *Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563 - 1652*, in: *Oznamuje se láskám našim*, s. 27 - 45; Hana SLEZÁKOVÁ, *Svatební smlouvy boskovických měšťanů z let 1601 - 1620*, Pardubice 2008 (bakalářská práce).

²⁷ Václav ČERNÝ, *Začátky našich hospodářských účtů*, *Časopis přátel starožitností českých* 60, 1952, s. 121 - 133; týž, *Hospodářské instrukce. Přehled zemědělských dějin v epoše patrimoniálního velkostatku v 15. a 16. století*, Praha 1930; Marie RÉPÁSOVÁ, *Hospodářské účty novohradského panství 1500-1620*, Archivum Trebonense 1976, s. 114 - 141; Josef HANZAL, *Hospodářské patrimoniální účty předbělohorského období*, *Sborník archivních prací* 16, 1966, s. 397 - 413; Eduard MIKUŠEK, *Účetní systémy a metody na majetku rodnických Lobkoviců*, *Sborník archivních prací* 36, 1986, s. 53 - 102; Aleš STEJSKAL, *Rosenbergische Rechnungen als Quelle der Kulturgeschichte des frühneuzeitlichen Adelshofes*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici - Verbindendes und Trennendes an der Grenze*, České Budějovice 1992 (= Opera historica 2), s. 60 - 65.

²⁸ K tomu souhrnně studie J. KUBEŠ, *Rosenbergica I*, s. 18.

²⁹ K tomu souhrnně V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Šlechta*, s. 391.

Analýzu dochované pramenné základny ke svatbě Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu doplňují poznatky odborné literatury zaměřené na hodování urozené společnosti na šlechtických slavnostech v raném novověku. Tomuto tématu se věnoval jihočeský historik Josef Hrdlička ve své práci *Hodovní stůl a dvorská společnost*, v níž se zabývá fenoménem stolování a skladbou jídelníčku na raně novověkých šlechtických dvorech.³⁰ Zaměřuje se na zásobování sídel, potraviny, nápoje, dvorský personál a služebnictvo či rituál hodování urozené společnosti. Pozornost věnuje také organizaci a podobě šlechtických slavností spjatých s životním cyklem velmože, které obohacovaly každodenní život raně novověkých šlechtických rezidencí. K sepsání svrchu zmiňované práce i dalších analytických studií Hrdlička využil širokou pramennou základnu, ve které měly své nezastupitelné místo také účty.³¹

Kromě Josefa Hrdličky vycházeli ze studia účetních materiálů i další čeští historici. Jedná se například o Jiřího Kubeše, který se věnoval rožmberským účtům. Na základě těchto písemných pramenů ve své práci zrekonstruoval způsob zásobování sídel Petra Voka z Rožmberku.³² Dále se účty ve svých výzkumech v souvislosti s dvorem pánů z Hradce v 16. věku zabýval Václav Ledvinka a Bronislav Chocholáč, který se zaměřil na rozbor účetních pramenů původem italského šlechtického rodu Collaltů ve druhé polovině 17. století.³³

³⁰ Josef HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na aristokratických dvorech v raně novověkých českých zemích*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica 1).

³¹ Týž, *Příspěvek ke studiu kuchyňských účtů pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3), s. 215 - 218; týž, *Potraviny na předbělohorském dvoře pánů z Hradce (způsoby zásobování a finanční náklady)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Příspěvek ke každodenní kultuře novověku*, České Budějovice 1995 (= Opera historica 4), s. 5 - 35; týž, *Rezidenční město a panská kuchyně. Podíl jindřichohradeckých měšťanů, ostatních obyvatel a panských služebníků na zásobování předbělohorského dvora pánů z Hradce potravinami*, Jihočeský sborník historický 64, 1995, s. 84 - 91; týž, „...kuchyni svou k správě tobě poroučím“. *Kuchyňský personál v rezidencích posledních pánů z Hradce a Rožmberků*, Jihočeský sborník historický 65, 1996, s. 148 - 169; týž, *Provoz vídeňského domu Jáchyma z Hradce*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 103 - 126; týž, *Rituál stolování na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory*, s. 619 - 653; týž, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 293 - 314; týž, *Potraviny, stolování a jídelníček na raně novověkých aristokratických dvorech (Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury)*, Český časopis historický 98, 2000, s. 18 - 45.

³² Jiří KUBEŠ, *Kuchyně a zásobování rožmberských sídel (Příspěvek ke komunikaci ve společnosti aristokratického dvora Petra Voka z Rožmberka v jeho vedlejších, dočasných a příležitostných rezidencích v letech 1592-1602)*, České Budějovice 1998 (diplomová práce); týž, „*Tehdáž, když ve voboře před morem bytostí jsem byl.*“ *Zásobování letohrádku Kratochvíle v letech 1592 - 1602*, in: *Historie 97. Sborník z celostátní vědecké konference*, Brno 1998, s. 143 - 180; týž, *Zásobování sídel Petra Voka z Rožmberka potravinami (1592 - 1602)*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 255 - 289; týž, *Rosenbergica 1*.

³³ Václav LEDVINKA, *Dům pánů z Hradce pod Stupni (Příspěvek k poznání geneze a funkci renesančních šlechtických paláců v Praze)*, Folia historica bohemia 10, 1986, s. 269 - 316; Bronislav CHOCHOLÁČ, *Collaltovské kuchyňské účty z druhé poloviny 17. století*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské

K analýze dochované pozůstalosti Adama ze Schwarzenberku a následné interpretaci pramenů využila autorka předkládané bakalářské práce moderních teoretických postupů současného historického bádání. Na svatební slavnost nazírá pohledem historické antropologie, která se snaží postihnout myšlenkový svět raně novověkého člověka.³⁴ Současně se zajímá o individuální a kolektivní představy těchto osob o způsoby jejich chování, jednání či o jejich hodnoty a postoje v určitých životních situacích.³⁵ Metody a postupy historické antropologie autorka uplatnila ve všech kapitolách předkládané práce, kde jí tento přístup historického bádání pomohl s kladením teoretických otázek ohledně vnímání sňatku a následné svatební hostiny očima raně novověkého šlechtice.

Kromě teoretických východisek historické antropologie se autorka pokusila uplatnit koncept symbolické komunikace, který vytvořila Barbara Stollberg-Rilinger z univerzity v Münsteru.³⁶ Ve své práci se inspirovala díly Maxe Webera, Ernsta Cassirera či Clifforda Geertze. Termín komunikace chápe jako přenášení informací mezi dvěma nebo více stranami a současně podotýká, že tento proces v sobě nese určitý symbolický význam, jenž vyjadřují slova, gesta, obrazy a další hmotné předměty či sledy událostí. Barbara Stollberg-Rilinger vyzdvihuje moc symbolů ve společnosti. Právě symbolická komunikace má sloužit k odhalení významu těchto symbolů v myšlenkovém světě raně novověkého člověka.³⁷

univerzity, řada C 41, 1994, s. 45 - 55; týž, *Návštěvy u nejvyššího zemského komorníka. Dvůr a hosté Františka Antonína hraběte Collalta v Brně koncem 17. století*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory*, s. 575 - 595.

³⁴ K tomu teoreticky Michael MITTERAUER - Gerd DRESSEL, *Historische Anthropologie. Ein Einführung*, Wien 1996; Gerd DRESSEL, *Wissenschaftspraxis - Biographien - Generationen. Ein paar Facetten einer Reflexiven Historischen Anthropologie*, in: Václav Bůžek - Dana Štefanová (edd.), *Menchen - Handlungen - Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= Opera historica 9), s. 27 - 69; Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002; Georg G. IGGERS, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*, Praha 2002, s. 51 - 90. V českém prostředí Jan HORSKÝ, *Historická antropologie*, *Historická demografie* 17, 1993, s. 241 - 270; Martin NODL - Daniela TINKOVÁ (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007; Lucie STORCHOVÁ, *Conditio humana - konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*, Praha 2007.

³⁵ Václav BŮŽEK a kol., *Úvod do studia historie*, České Budějovice 1994, s. 72.

³⁶ Teoretický koncept symbolické komunikace rozpracovala Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe, Thesen, Forschungsperspektiven*, *Zeitschrift für historische Forschung* 31, 2004, s. 489 - 527.

³⁷ Tamtéž, s. 500.

I. 3. Schwarzenberkové

Dějiny šlechtického rodu Schwarzenberků se již mnohokrát těšily velkému zájmu českých i zahraničních historiků.³⁸ Předložené pojednání vychází především ze staršího díla Antonína Markuse, který zpracoval historii schwarzenberského rodu od nejstarších dob až do počátku 20. století.³⁹ Životnímu osudu Adama ze Schwarzenberku doposud čeští historici větší pozornost nevěnovali.⁴⁰ V zahraničí je stav bádání o životě tohoto významného příslušníka schwarzenberského rodu mnohem dále.⁴¹ Klíčovým dílem pro tuto práci je pojednání německého historika Ulricha Kobera.⁴² Ve své práci se zabývá zejména politickou kariérou a službou Adama ze Schwarzenberku na dvoře braniborských kurfiřtů. Analyzuje jeho politickou činnost a roli Markrabství braniborského v průběhu třicetileté války. Naopak osobnímu, rodinnému či společenskému životu hraběte ze Schwarzenberku ve své knize nevěnuje žádnou pozornost a sňatek s Markétou z Pallantu zmiňuje pouze ve dvou větách.⁴³ Osobního života Adama ze Schwarzenberku se však dotkli Heinrich Muth a kníže Karel ze Schwarzenberku, z jehož práce o dějinách Schwarzenberků autorka také čerpala.⁴⁴

³⁸ Dějinami rodu Schwarzenberků se zabývali Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Schwarzenberská ročenka 1935, s. 25 - 85; Karl zu SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsstädtischen Hauses Schwarzenberg I*, Neustadt an der Aisch 1963; Jiří ZÁLOHA, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, České Budějovice b. d.; též, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, Obnovená tradice 3, 1993, s. 14 - 41; Milan BUBEN, *Schwarzenberkové primogenitura I*, SE 11, 1995, s. 95 - 119; též, *Schwarzenberkové sekundogenitura II*, SE 12, 1996, s. 101 - 116; Zdeněk BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenberkové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 5); Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008; Pavel JUŘÍK, *Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v Jižních Čechách*, Praha 2008; Ludmila OURODOVÁ, *Schwarzenbergové 1615-1789*, České Budějovice 2009.

³⁹ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 25 - 85.

⁴⁰ Jen útržkovitě tamtéž, s. 26 - 27; P. JUŘÍK, *Jihočeské dominium*, s. 124 - 125; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 104 - 106, 107, 115, 217, 219, 520, 522.

⁴¹ K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 109 - 115. Srov. Hugo ROHRBEIN, *Graf Adam von Schwarzenberg, ein katolischer Staatsminister in Berlin zur Zeit des 30jährigen Krieges*, Wichmann-Jahrbuch des Geschichtsver-eins Katolische Mark 1, 1930, s. 134 - 155; Heinrich MUTH, *Zur Beurteilung des Grafen Adam zu Schwarzenberg*, Monatsheft für evangelische Kirchengeschichte des Rheinlandes 14, 1965, s. 77 - 113.

⁴² Ulrich KOBER, *Eine Karriere im Krieg. Graf Adam von Schwarzenberg und die kurbrandenburgische Politik von 1619 bis 1641*, Berlín 2004 (= Quellen und Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte 24). Dále také též, *Der Favorit als „Factotum“*. *Graf Adam von Schwarzenberg als Oberkämmerer und Direktor des Geheimen Rates unter Kurfürst Georg Wilhelm von Brandenburg*, in: Michael Kaiser - Andreas Pečar (edd.), *Der zweite Mann im Staat. Oberste Amtsträger und Favoriten im Umkreis der Reichsfürsten in der Frühen Neuzeit*, Berlin 2003 (= Zeitschrift für historische Forschung. Beiheft 32), s. 231 - 252.

⁴³ U. KOBER, *Eine Karriere im Krieg*, s. 71, 75, 249, 265.

⁴⁴ H. MUTH, *Zur Beurteilung des Grafen Adam zu Schwarzenberg*, s. 77 - 113; K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 109 - 115.

Schwarzenberkové patřili již od počátku novověku mezi nejvýznamnější šlechtické rody Římsko-německé říše. Původně šlo o německý šlechtický rod, který pocházel z oblasti Dolních Frank. Zde získali své první sídlo - hrad Seinsheim, podle něhož přijali také jméno a začali se psát jako páni ze Seinsheimu. Prvním historicky doloženým příslušníkem rodu byl Siegfried. První zmínku o něm lze nalézt v listině císaře Fridricha Barbarossy z 19. dubna 1172.⁴⁵ Za zakladatele rodu Schwarzenberků je považován jeho potomek Erkinger, který v průběhu let 1405 až 1411 koupil panství a hrad Schwarzenberk.⁴⁶ Roku 1410 bojoval proti Prusům a zúčastnil se křížové výpravy proti husitům. Během husitských válek bojoval v bitvě na Vítkově roku 1420.⁴⁷ Díky své druhé manželce, jež byla sestřenicí Barbory Celské, druhé manželky císaře Zikmunda, byl spřízněn s císařským rodem. Zikmundovi Lucemburskému poskytoval nemalé finanční prostředky na křížové výpravy.⁴⁸ Za své věrné služby ho druhorozený syn Karla IV. odměnil v Kostnici roku 1429 povýšením do stavu říšských svobodných pánů.⁴⁹ Po smrti Erkingera se rod rozdělil díky jeho dvěma synům - Michalovi a Zikmundovi - do dvou větví - stefansberské a hohenlandsberské.⁵⁰

Jedním z nejvýznamnějších členů stefansberské rodové linie a schwarzenberského rodu vůbec byl vojevůdce Adolf I. ze Schwarzenberku (1551-1600).⁵¹ Stal se proslulým válečníkem, který působil v armádách několika zemí. V roce 1583 se stal plukovníkem ve vojsku kolínského kurfiřta Salentina. O sedm let později vstoupil do služeb španělského krále Filipa II. Roku 1594 se vyznamenal jako nejvyšší velitel císařských vojsk v tažení do Uher proti Turkům. Za své zásluhy byl v roce 1597 jmenován polním maršálkem a vojenským velitelem Vídně. O rok později se stal členem dvorské válečné rady.⁵² Největší slávu si získal dobytím uherské pevnosti Ráb 29. března 1598, čímž na krátkou dobu zastavil turecké výboje do střední Evropy. Za tento významný úspěch povýšil císař Rudolf II. Adolfa I. ze Schwarzenberku 5. června 1599 do stavu říšských hrabat. Dne 29. července 1600 během bojů proti francouzským a valonským žoldnéřům zasáhla Adolfa ze Schwarzenberku zbloudilá kulka jednoho z

⁴⁵ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenbergu*, s. 19.

⁴⁶ Hrad a panství Schwarzenberk se nachází v Bavorsku mezi Würzburkem a Norimberkem. P. JUŘÍK, *Jihočeské domínium*, s. 120.

⁴⁷ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenbergu*, s. 20.

⁴⁸ P. JUŘÍK, *Jihočeské domínium*, s. 120 - 121.

⁴⁹ Tamtéž, s. 121.

⁵⁰ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenbergu*, s. 20.

⁵¹ K jeho osobě K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 104 - 108; Alexander RORTKOPF, *Graf Adolf von Schwarzenberg, der Sieger von Raab 1598*, Beiträge zur oberbergischen Geschichte 2, 1989, s. 50 - 62. Vyobrazení Adolfa ze Schwarzenberku srov. příloha, obr. 2.

⁵² K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 105.

vojáků. Krátce poté na následky vážného zranění skonal. Tělo Adolfa ze Schwarzenberku bylo převezeno do Vídně a s náležitými poctami pohřbeno v tamním augustiniánském kostele.⁵³ Z Adolfova manželství s Markétou Alžbětou Wolffovou z Metternichu se 26. srpna 1583 narodil syn Adam.⁵⁴

Po brzké smrti otce zůstal jediným pokračovatelem rodu Schwarzenberků a jeho sídlem se stalo panství Gimborn.⁵⁵ Již v 18 letech - roku 1601 - započal svou politickou kariéru jako komorník pozdějšího císaře Matyáše I. Poté působil na dvoře vévody Jana III. z Jülichu, Kleve a Bergu.⁵⁶ Adam ze Schwarzenberku však nezůstal jen politikem, ale pokračoval ve stopách svého otce a bojoval na straně císařských vojsk v Uhrách proti Turkům. Za vojenské zásluhy získal v roce 1609 od francouzského krále Jindřicha IV. Řád svatého Michala.⁵⁷ O rok později přešel do služeb braniborského kurfiřta Jiřího Viléma (1595-1640) a stal se jeho tajným radou a nejvyšším komorníkem. Pro své diplomatické schopnosti byl roku 1613 jmenován rádcem a ministrem braniborského kurfiřta.⁵⁸ Poté, co švédský král Gustav II. Adolf během třicetileté války obsadil Braniborsko, stáhl se braniborský kurfiřt Jiří Vilém do Pruska. Za této nepříznivé situace Adam ze Schwarzenberku uprchl do Nizozemí, kde pobýval až do roku 1634 v Huissenu.⁵⁹ Od roku 1638 zastával úřad braniborského místodržitele.⁶⁰

Události třicetileté války však pro Adama ze Schwarzenberku nepřinesly nic dobrého. Za svou politiku, díky níž dokázal protestantské Braniborsko přivést na stranu císaře, si zneprátil braniborské stavy i švédského krále Gustava II. Adolfa. K této nedůvěře přispělo také Adamovo rozhodnutí vstoupit do řádu Johanitů, v jehož čele působil v letech 1625-1641 jako velmistr.⁶¹ O poslední přízeň na politické scéně v Braniborsku přišel, když po smrti Jiřího Viléma roku 1640 nastoupil na trůn jeho syn Fridrich Vilém. Politická kariéra Adama ze Schwarzenberku spěla ke konci. K tomu napomohla také skutečnost, že nový braniborský kurfiřt byl švagrem Adamova zavlého

⁵³ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenbergu*, s. 26.

⁵⁴ P. JUŘÍK, *Jihočeské dominium*, s. 123. Vyobrazení Adama ze Schwarzenberku srov. příloha, obr. 3.

⁵⁵ Gimborn, panství v Braniborské marce, které Schwarzenberkové získali díky sňatku Viléma II. ze Schwarzenberku s Annou z Harfu. Císařským dekretem z 26. listopadu 1630 je Ferdinand II. prohlásil svobodným říšským panstvím. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 105.

⁵⁶ K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 109.

⁵⁷ Řád svatého Michala byl rytířský řád a nejstarší francouzské vyznamenání. Založil ho roku 1469 francouzský král Ludvík X. Řád zasvětil archandělu Michaelovi a proto odznak tvoří archanděl bojující s drakem. Původně se nosil zavěšen na zlatém řetězu tvořeném mušlemi a dvojitými uzly, který však později nahradila černá stuha. Úkolem řádu bylo zvyšovat loajalitu jeho členů k francouzskému králi. [<http://www.chivalricorders.org/orders/french/michel.htm>, odkaz funkční k 21. březnu 2011].

⁵⁸ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenbergu*, s. 27.

⁵⁹ K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 113.

⁶⁰ P. JUŘÍK, *Jihočeské dominium*, s. 124.

⁶¹ K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 112.

nepřítele švédského krále Gustava II. Adolfa.⁶² Stížen mrtvicí zemřel 14. března 1641 v pevnosti Spandau.⁶³

Adam ze Schwarzenberku byl jednou ženatý. Na podzim roku 1613 si vzal za manželku Markétu z Pallantu, dceru Hartarda z Pallantu a Magdaleny z Reiffenberku.⁶⁴ Krátce před sňatkem však nevěstu unesl její bratranec a bývalý nápadník Adrian Baltazar z Vlodorpu. Tento konflikt na čas zneprátelil obě rodiny. Usmíření dosáhly prostřednictvím Lothara z Metternichu, pokrevním příbuzným matky Adama ze Schwarzenberku Alžběty Markéty Wolffové z Metternichu. Po vyřešení sporu proběhl řádný svatební obřad s velkolepou hostinou. Z manželství, jež trvalo pouhé dva roky, vzešli dva synové - František Hartard a Jan Adolf.⁶⁵ Narození druhého syna se stalo osudným jeho matce Markétě z Pallantu, která zemřela devět dní po porodu.⁶⁶

⁶² P. JURÍK, *Jihočeské dominium*, s. 124.

⁶³ Spandau, dnes městská část Berlína. K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 115.

⁶⁴ Vyobrazení rodového erbu Pallantu srov. příloha, obr. 6.

⁶⁵ Prvorozený František Hartard se narodil 15. prosince 1614 v Kolíně nad Rýnem. Zemřel již 10. května 1636, brzy po návratu ze své kavalírské cesty po západní Evropě. Jeho mladší bratr Jan Adolf se narodil 20. září 1615 ve Weibelskirchenu. Jako druhorozenému synovi významného šlechtického rodu mu byla předurčena církevní kariéra. Vstoupil do johanitského řádu, avšak své duchovní povolání musel brzy opustit a po smrti svého bratra převzal rodový majetek. Byl přijat k habsburskému dvoru a započal úspěšnou politickou kariéru. V roce 1640 získal úřad říšského dvorního rady a se stal členem dvorské válečné rady. Roku 1647 vstoupil do služeb olomouckého biskupa Leopolda Viléma, který byl španělským místodržitelem v Nizozemí. V roce 1648 jej císař jmenoval svým tajným radou a o dva roky později získal Řád zlatého rouna. Od roku 1653 pobýval u císařského dvora ve Vídni, kde jej v roce 1670 císař Leopold I. povýšil do stavu říšských knížat. Ve stejném roce se stal prezidentem říšské dvorské rady, v jejímž čele působil do roku 1683. V kapli svatého Mikuláše Toletinského v augustiniánském kostele ve Vídni nechal zbudovat rodovou hrobku a krátce poté - 26. května 1683 - zemřel na Laxenburku u Vídně. S manželkou Marií Justinou ze Starhemberku měl sedm dětí, z nichž dospělosti se dožily jen dvě - Ferdinand Eusebius a Marie Arnoštka. A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 28 - 32.

⁶⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301.

II. Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu

Sňatek patřil v životě raně novověkého šlechtice k významným okamžikům a znamenal důležitý životní předěl. V očích mladého urozence symbolizoval konec dětství a počátek dospělosti.⁶⁷ Mnohdy ukončil závislost na otci, byl přechodem k samostatnosti a k budování vlastní domácnosti. Na jedné straně mladý šlechtic získal nezávislost, na druhé straně přijal na svá bedra odpovědnost za svou novou rodinu.⁶⁸ Vstup do manželství představoval jeden z nejdůležitějších přechodových rituálů v životě velmože. V období raného novověku představoval veřejnou událost s mnoha povinnostmi, které musel novomanželský pár splnit.⁶⁹ Hlavním cílem uzavření manželství bylo zplození potomka, nejlépe mužského pohlaví. Právě syn se po smrti otce stal pokračovatelem rodu a legitimním dědicem rodového majetku.⁷⁰ Kromě základní biologické funkce zachování rodu, měl sňatek i další přínos. Zajišťoval šlechtické rodině majetkové, dědické a politické výhody.⁷¹ Svatba představovala možnost zlepšení finanční situace získáním věna nebo pozemkového majetku. V urozené společnosti 16. a 17. století se uzavření výhodných sňatků běžně využívalo k zisku vyššího sociálního postavení a posílení vlastního politického i společenského vlivu.⁷²

Výběr vhodného životního partnera či partnerky nespočíval v ruce novomanželů. Podíleli se na něm rodiče, rodinní příbuzní a známí. Volba ženicha či nevěsty byla vždy výsledkem dlouhých úvah a jednání.⁷³ Jakékoliv emoce a sympatie stály zcela stranou. Výběr vhodných partnerů měl ryze racionální základy.⁷⁴ K obvyklým povinnostem raně novověkého velmože při výběru své budoucí partnerky patřilo poradit se s okruhem šlechticů.⁷⁵ Skupina pokrevních i nepokrevních příbuzných byla v dobových pramenech označována pojmem „páni a přátelé.“⁷⁶ Tento okruh

⁶⁷ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 168.

⁶⁸ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 9.

⁶⁹ Tamtéž, s. 8.

⁷⁰ V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 60.

⁷¹ P. VOREL, *Aristokratické svatby*, s. 194.

⁷² Tamtéž, s. 194.

⁷³ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 169.

⁷⁴ Týž, *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg*.

⁷⁵ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 18.

⁷⁶ Jedná se o sociální skupinu tvořenou osobami urozeného původu, které obklopovali určitého šlechtice. Šlechtici k okruhu „pánů a přátel“ počítali pokrevně spřízněné osoby, mezi které řadili členy širší rodiny - sourozence, strýce, tety a jejich potomky. Dále do skupiny „pánů a přátel“ patřili nepokrevní příbuzní jako byli například švagři a někdy i páni či rytíři z blízkých i vzdálenějších sídel. Jednalo se o osoby, k nimž je

urozených osob, který velmože obklopoval celý život, svou přítomností veřejně potvrzoval řádné uzavření sňatku a plnil roli svědků. „Páni a přátelé” se aktivně účastnili složitých jednání při sestavování svatební smlouvy i vlastního svatebního obřadu. Poskytnutím viktualií, hmotného vybavení či darů se podíleli také na přípravě a průběhu svatební oslavy.⁷⁷

Ideální nevěsta musela v očích Schwarzenberků splňovat určité nároky a kritéria. Měla oplývat vhodnými charakterovými i fyzickými vlastnostmi, mezi něž patřila zejména cudnost, počestnost, zbožnost a citlivost.⁷⁸ Stranou nezůstával ani vzhled, dobře stavěná postava a správná dvorská výchova.⁷⁹ Tradiční předpoklad k uzavření svátosti manželství představovalo rovněž nevěstino panenství. Toto ustanovení Římskokatolické církve se týkalo pouze mladých šlechticů, jež vstupovaly do prvního manželství.⁸⁰ Při výběru ideální nevěsty neunikl pozornosti ani její vhodný sňatkový věk, za který šlechtická společnost raného novověku považovala období od 15 do 20 let.⁸¹ Samotní Schwarzenberkové radili pomýšlet u dívek na vdavky již v 15 letech, u chlapců na ženitbu v rozmezí 22. až 25. roku života.⁸² K dalším požadavkům patřil správný věkový rozdíl mezi novomanželi. Podle Schwarzenberků neměly být nevěsty nikdy starší než jejich synové, a to z důvodu, že starší věk nevěsty mohl ohrozit budoucí pokojné manželské soužití a vzájemnou úctu mezi urozenými jedinci.⁸³ Přesto se objevily i výjimky. Například Jiří Ludvík ze Schwarzenberku se oženil s Annou Neumannovou z Wasserleonburku. V době sňatku, který uzavřeli roku 1617, bylo jeho budoucí manželce úctyhodných 82 let.⁸⁴

poutaly především kmotrovské či jiné vzájemně prospěšné vztahy, které nevycházely z příbuznosti. V. BŮŽEK, „Páni a přátelé”, s. 233 - 234.

⁷⁷ Tamtéž, s. 245 - 246.

⁷⁸ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 15; L. TUPÁ, *Šlechtična a sňatek*, s. 17; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 124 - 126; týž, *Šlechtic a sňatek*, s. 175; V. BŮŽEK - J. HRDLÍČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 60.

⁷⁹ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg*.

⁸⁰ M. HOLÝ, „Čehož sem také při ní, panně šlechtičně, aby mě za manžela sobě oblíbila, vyhledávati neobmeškal,” s. 12.

⁸¹ Richard van DÜLMEN uvádí jako průměrný sňatkový věk u dívek v raném novověku 24 - 25 let. R. van DÜLMEN, *Kultura a každodenní život*, s. 138. Josef Petrán stanovil vhodný věk k uzavření sňatku na 22 roků. Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století II/1*, Praha 1995, s. 199. Podle rakouské historičky Beatrix Bastlové, která se zabývala šlechtickou společností v rakouských zemích, měl být věk u chlapce přibližně 27 let, u dívek 22 let. B. BASTL, *Mezi mocí a bezmocí*, s. 24. K věkové skladbě novomanželů dále Eduard MAUR, *Problémy demografické struktury v polovině 17. století*, *Československý časopis historický* 19, 1971, s. 839 - 870; Josef GRULICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008 (= Monographia historica 10), s. 240 - 253.

⁸² R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 174.

⁸³ Týž, *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg*.

⁸⁴ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 25.

Při výběru vhodné nevěsty se nebraly ohledy pouze na správné charakterové vlastnosti, věk či vzhled. Urozená společnost kladla také velký důraz na ekonomický přínos dívky do manželství. Ideální partnerka musela do nové domácnosti přispět nejen patřičným věnem a výbavou, ale i pozemkovým majetkem. Problémem však bylo, že pozemkový majetek dědily dcery jen v případě úmrtí mužského dědice. Šlechtičny, které vlastnily taková dědická práva, patřily k nejvyhledávanějším.⁸⁵ Neméně důležitou roli při výběru vhodné nevěsty hrálo její sociální postavení a vážnost rodu v očích urozené společnosti. Budoucí manželka raně novověkého šlechtice se musela vyznačovat přinejmenším rovnorodostí, či v lepším případě stát na vyšší společenské úrovni než on.⁸⁶ Schwarzenberkové před uzavřením sňatku požadovali po budoucí životní partnerce svých potomků, aby prokázala hloubku své urozenosti doložením 16 šlechtických předků.⁸⁷

Po důkladné volbě vhodné nevěsty následovaly zasnuby. Stejně jako výběr budoucí partnerky měly zasnuby jasně stanovená pravidla a představovaly v očích raně novověké společnosti významnou událost.⁸⁸ Nápadník zpravidla daroval své vyvolené zasnubní dar, jenž měl nejčastěji podobu prstenu. Nevěsta pak mohla svou náklonnost k snoubenci vyjádřit darováním věnečku, který symbolizoval její panenství.⁸⁹ Zasnuby následně završilo sepsání svatební smlouvy.

II. 1. Svatební smlouva Adama ze Schwarzenberku

Povinnost vyhotovit svatební smlouvu před každým řádně uzavřeným křesťanským sňatkem právně kodifikoval již Tridentský koncil roku 1563. Na tomto církevním sněmu probíhaly mezi představiteli duchovenstva dlouhé a vášnivé diskuze o svátosti manželství. Jejich výsledkem bylo vyhlášení Dekretu o sňatkové reformě. Společně s reformou uzavírání sňatků církevní koncil ustanovil 12 církevních dogmat, jejichž porušení nebo nedodržení znamenalo uvržení do klatby.⁹⁰ Svatební smlouva

⁸⁵ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg*.

⁸⁶ M. HOLÝ, „Čehož sem také při ní, panně šlechtičně, aby mě za manžela sobě oblíbila, vyhledávati neobmeškal“, s. 11.

⁸⁷ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 175 - 176.

⁸⁸ K zasnubám více M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 17 - 20; Margaret LEMBERGOVÁ, *Hanavské zasnuby Albrechta Jana Smiřického*, *Dějiny a současnost* 16, 1994, č. 6, s. 15 - 18; Petr MAŤA, *Rituál zasnub v deníku renesančního kavalíra*, *Dějiny a současnost* 18, 1996, č. 6, s. 11 - 15; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2001, s. 35; L. TUPÁ, *Šlechtična a sňatek*, s. 26 - 34.

⁸⁹ Tamtéž, s. 26.

⁹⁰ P. VOREL, *Aristokratické svatby*, s. 202.

tvořila právní základ budoucího sňatku a upravovala majetkové uspořádání snoubenců. Byla jakýmsi předchůdcem poslední vůle a určovala dědická práva v rodině v případě úmrtí jednoho z manželů.⁹¹ Představovala důležitý spis zvláště pro nevěstu a její budoucnost. Právní postavení manželky v raném novověku vycházelo z tradičních představ o naprostém podřízení ženy manželovi. Sňatkem vstupovala do rodiny budoucího chotě a stávala se plně závislou na svém muži.⁹² Zajištění spokojeného života mladé šlechtičny ustanovovala právě svatební smlouva, která ji chránila v době manželství i pro případ možného ovdovění. Tuto ochranu zabezpečovalo věno, obvěnění, jitrní dar a případná práva na manželův majetek.

Nařízení Tridentského koncilu sepsat před uzavřením sňatku svatební smlouvu vyhověl také Adam ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu. Svatební smlouva byla vyhotovena ve dvou exemplářích, jež zástupci obou stran sepsali na hradě v sárském Weibelskirchenu 9. září 1613.⁹³ V rozsahu schwarzenberské svatební smlouvy, tvoří 28 stran textu, se zrcadlí urozenost a zámožnost Schwarzenberků i Pallantů. Úvodní ustanovení svatebního pořízení přesně vymezuje obě smluvní strany. Obsahuje jména rodičů ženicha i nevěsty včetně vlastněných sídel a veřejných úřadů, které odrážely jejich společenské postavení v hierarchicky uspořádané raně novověké společnosti. Stěžejní část svatební smlouvy Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu obsahuje právní náležitosti, majetkové a finanční zajištění obou snoubenců. Zabezpečuje a pojišťuje veškeré rodové statky a panství Schwarzenberků i Pallantů. Zvláštní ustanovení se týká schwarzenberského panství Gimborn. Podle svatební smlouvy mělo zůstat hlavní rezidencí a sídlem pokračovatele rodové linie, kterým se měl stát mužský potomek narozený v manželství Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu.⁹⁴

Svatební smlouva hraběte ze Schwarzenberku se svobodnou paní z Pallantu dále upravuje právní vztahy a nároky v případě odchodu jednoho z manželů ze života a zajišťuje dědická práva potomkům. V případě předčasného úmrtí Adama ze Schwarzenberku by připadl veškerý pozemkový majetek schwarzenberského rodu jeho budoucí choti. Ta by následně polovinu statků spravedlivě rozdělila mezi své potomky. Dědický podíl měly děti obdržet při dovršení své plnoletosti a poté, co by získaly

⁹¹ T. SIGLOVÁ, *Svatební smlouvy*, s. 27.

⁹² L. TUPÁ, *Šlechtična a sňatek*, s. 35.

⁹³ Edice schwarzenberské svatební smlouvy srov. níže, příloha č. 1. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, svatební smlouva.

⁹⁴ Tamtéž.

řádnou dvorskou výchovu, o níž by se postarala Markéta z Pallantu. Druhá polovina schwarzenberského dědictví včetně věna, které do manželství přinesla, by zůstala v držení Markéty. Správu nad zděděnými pozemkovými majetky by si ponechala i v případě, že by se znovu provdala. Naopak smrtí Markéty z Pallantu by na základě svatební smlouvy majetek, jenž vlastnila před vstupem do manželství, připadl zpět rodině Pallantů. Movitý i nemovitý majetek získaný po sňatku s Adamem ze Schwarzenberku by obdržely děti, a to včetně jejich osobních předmětů denní potřeby, klenotů, šperků, stolního nádobí a šatů.⁹⁵

Výše věna obsažená ve svatebním pořízení mohla mít různé podoby. Mohla být vyjádřena prostřednictvím finanční hotovosti, dědického podílu na rodinném vlastnictví nebo pozemkovým majetkem.⁹⁶ Věno sloužilo jako důležitý příspěvek k založení a vedení vlastní domácnosti.⁹⁷ Finanční suma, kterou dcera získala, byla většinou s ohledem na její výši vyplácena v několika splátkách. Věno Markéty z Pallantu, jež obdržela od svého otce Hartarda z Pallantu, činilo celkem 6000 rýnských tolarů a každoroční penzi 300 rýnských tolarů. Tato penze jí měla být pravidelně vyplácena až do smrti otce. Součástí věna také tvořila dvě rodová panství - Laurenberk a Lindenberk.⁹⁸ K penězům a pozemkovým majetkům náležel i dědický podíl na rodovém majetku Pallantů v případě smrti rodičů. Markéta by se o dědictví dělila společně s nevlastní sestrou z otcova prvního manželství. Sama měla zdědit hlavní rodové sídlo Pallantů ve Weibelskirchenu. Naopak pozemkový majetek, který rodina vlastnila v Lotrinsku a Metách, se měl rozdělit mezi obě zákonné dědičky.⁹⁹ Kromě finančního obnosu náležela k věnu také výbava.¹⁰⁰ Markéta z Pallantu si do svého nového domova přinesla četné předměty každodenní potřeby, klenoty a šaty.

Další ochranu budoucího života nevěsty zajišťovala povinnost obvěnění, jež znamenala právní zajištění vdovského podílu. Šlo o část majetku, kterou manžel v případě své předčasné smrti odkázal ženě.¹⁰¹ Základem pro určení výše hodnoty

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 24.

⁹⁷ J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 174.

⁹⁸ Jedná se o porýnská panství v západní části dnešní Spolkové republiky Německo.

⁹⁹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, svatební smlouva.

¹⁰⁰ Pavla NACOVSKÁ, *Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historickodemografického poznání (Kutná Hora 1550-1600)*, *Historická demografie* 21, 1997, s. 43 - 64, zde s. 47.

¹⁰¹ Povinností obvěnění se zabývali Jan KAPRAS, *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908; Anděla KOZÁKOVÁ, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926; Jiří Klabouch, *Manželství a rodina*, Praha 1962; L. TUPÁ, *Šlechtična a sňatek*, s. 42 - 46.

takového majetku bylo věno.¹⁰² Obvňení Markéty z Pallantu zahrnovalo výše uvedená ustanovení o pojištění statků v případě úmrtí Adama ze Schwarzenberku. Jejím vdovským sídlem se měla stát rezidence a panství v Lindenberku.¹⁰³

Svatební smlouva Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu také obsahovala jitřní dar (*Morgengabe*) budoucího manžela své vyvolené. Šlo o symbolickou náhradu, kterou nevěsta dostala po svatební noci za ztrátu panenství. Mohl mít podobu hmotného předmětu či určité finanční částky.¹⁰⁴ Jitřní dar Adama ze Schwarzenberku Markétě z Pallantu obsahoval pozemkové majetky, jež nebyly ve svatební smlouvě výslovně uvedeny.

Právní ustanovení, která svatební smlouva obsahovala, stvrdily podpisy novomanželů, jejich rodičů a známých. Ti se symbolicky zaručili za naplnění smlouvy ve všech jejích bodech.¹⁰⁵ Stranu ženicha zastupovala jeho matka Alžběta Markéta Wolffová z Metternichu, nevěstu oba rodiče - Hartard z Pallantu a Magdaléna z Reiffenberku. Z okruhu známých připojil svůj podpis Traund z Orßbedechu. Na závěr potvrdili platnost právního dokumentu budoucí novomanželé Adam ze Schwarzenberku a Markéta z Pallantu. Po tomto právním aktu následoval svatební obřad a velkolepá svatební hostina.¹⁰⁶

¹⁰² Tamtéž, s. 42 - 44.

¹⁰³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, svatební smlouva.

¹⁰⁴ L. TUPÁ, *Šlechtična a sňatek*, s. 46.

¹⁰⁵ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 25.

¹⁰⁶ K svatební slavnosti Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu srov. níže, kapitola „*Hmotné a personální zabezpečení svatební slavnosti Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu*” a kapitola „*Svatba jako prostředek symbolické komunikace.*”

III. Hmotné a personální zabezpečení svatební slavnosti Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu

Svatební veselí jako dvorská slavnost v raném novověku odráželo společenské postavení a vliv velmože.¹⁰⁷ Současně vykazovalo kulturněumělecké rysy, které v sobě spojovaly výtvarnou, divadelní, hudební, literární a taneční složku. Svatba vnášela do každodenního života šlechtice jedinečnost a obohacovala zažitě stereotypy všedního dne.¹⁰⁸ Dvorské festivity nebyly jen okrajovou záležitostí v dějinách společnosti předmoderní doby či přívažkem jiných významných událostí, ale konstitutivní složkou společenského a duchovního života. Z tohoto důvodu ukazují jednu z cest k pochopení rozličných životních situací i myšlenkového světa urozené raně novověké společnosti.¹⁰⁹ Prožívání a průběh slavnosti lze přirovnat k divadlu působícímu na emoce a city všech zúčastněných. Svatba Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu jako veřejná slavnost, vyjadřuje realitu společenského a církevního řádu a zrcadlí dobový hodnotový žebříček.¹¹⁰

Pořádání samotné slavnosti představovalo velmi náročnou logistickou záležitost, jejíž plánování začínalo s velkým předstihem. Nejdříve se stanovilo vhodné datum konání svatby. V úvahu přicházely dva termíny. V prvním případě se sňatek mohl uskutečnit na konci zimy - v době masopustního veselí. Druhý vhodný termín představoval listopad - období hospodářského klidu a z hlediska církevního roku doba těsně před adventem.¹¹¹ Podzimního termínu se přidrželi také Schwarzenberkové. Den sňatku Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu byl naplánován na 27. listopadu 1613.¹¹² Po stanovení pevného data svatby následoval výběr vhodného místa konání obřadu a svatební hostiny.¹¹³ Ta se uskutečnila na zámku v Hambachu nedaleko

¹⁰⁷ Obecně se charakterem a významem šlechtických slavností zabývali Josef VÁLKA - Miroslav ŠTĚDRŮN, *Svátky a slavnosti v dějinách kultury*, Opus musicum 17, 1985, s. 289 - 297; Josef MACEK, *Slavnosti a zábavy v jagellonském věku*, Opus musicum 19, 1987, s. 257 - 272; Jaroslav PÁNEK, *Aristokratické slavnosti české renesance*, Opus musicum 19, 1987, s. 289 - 297; Josef VÁLKA, *Barokní slavnosti*, in: Zdeněk Hojda (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 53 - 63; Jiří PEŠEK, *Slavnost jako téma dějepisného zkoumání*, Documenta pragensia 12, 1995, s. 7 - 27; V. LEDVINKA, *Šlechtická svatba*, s. 105 - 113; Josef VÁLKA, *Homo festivans*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 5 - 17.

¹⁰⁸ J. PEŠEK, *Slavnost jako téma dějepisného zkoumání*, s. 8 - 9.

¹⁰⁹ J. VÁLKA, *Homo festivans*, s. 6.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 11.

¹¹¹ J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 201.

¹¹² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, svatební smlouva.

¹¹³ Více o termínech konání sňatků či výběru místa pořádání svatby L. TUPÁ, *Šlechtična a sňatek*, s. 50 - 52.

Kolína nad Rýnem a trvala několik dní.¹¹⁴ Následovaly náročné přípravy velkolepého svatebního veselí. Vytváření dekorací v hodovních sálech, šití slavnostních oděvů pro služebnictvo a zejména svatebních šatů pro nevěstu, vybavování slavnostních prostor novým nábytkem. Muzikanti nacvičovali hudební produkce, aby zajistili náležitou zábavu urozených hostů.¹¹⁵ Nelehký úkol pro organizátory slavnosti představovalo zajištění dostatečného množství potřebných potravin a nápojů, z nichž kuchaři vytvořili svatební menu. Dále bylo nutné s dostatečným předstihem obstarat stolní nádobí, kuchyňské nástroje a potřeby. Velkou zátěž představovalo také vaření, pečení a příprava pokrmů, která si vzhledem k velkému množství potřebných potravin s největší pravděpodobností vyžádala stavební úpravu kuchyňských prostor a dalších místností sloužících k jejich uskladnění.¹¹⁶

III. 1. Zásobování slavnosti

Zásobování šlechtických dvorů při soukromých i veřejných slavnostech či svátcích bylo nedílnou součástí náročných příprav, což je na první pohled patrné také na příkladu svatební hostiny Adama ze Schwarzenberku. Zahrnovalo zajištění veškerých potřeb nutných k náležitým oslavám. Zásobování celé slavnosti zajišťovalo velké množství osob. V případě svatební hostiny na Hambachu měl hlavní slovo Adam ze Schwarzenberku, jenž se živě zajímal o nákup a dodání části zboží. Šlo zejména o luxusní a dražší předměty, mezi které patřily nákupy pamětních medailí, mincí, křišťálových pohárů, pozlacených a stříbrných příborů.¹¹⁷ Velkou měrou se na zásobování podílel i kuchmistr, který měl na starost dodávky viktualíí a dalších předmětů potřebných pro provoz kuchyně.¹¹⁸ Všechny nákupy a dodávky koordinoval některý z vrchnostenských úředníků. Dochované prameny však neuvádějí jeho jméno ani bližší pracovní zařazení.

V dochovaných účetních materiálech ze svatby Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu lze vysledovat pět způsobů zásobování šlechtického dvora.¹¹⁹ První způsob zásobování představovalo využití vlastních přírodních zdrojů. Šlo převážně o

¹¹⁴ Analýza dochovaných pramenů nedovolila určit přesnou dobu trvání svatebních oslav. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy, korespondence a svatební smlouva.

¹¹⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ J. HRDLÍČKA, *Slavnostní stolování*, s. 294.

¹¹⁹ Týž, *Potraviny, stolování a jídelníček*, s. 27 - 32.

dodávky vody, jejíž přísun byl důležitý pro každodenní chod šlechtického dvora. Dešťová voda se zachycovala do nádrží, které ji přiváděly prostřednictvím vodovodů vedoucích až do sídel. Systémy vodovodů se ve střední Evropě začaly uplatňovat od počátku 16. století.¹²⁰ Kromě vody tvořilo přírodní zdroje také bohatství lesů a rybníků. Odtud se lovem a rybolovem získávala lesní zvěř, různé druhy sladkovodních ryb a další živočichové, jako například raci.¹²¹ Uplatnění v zámecké kuchyni mohly nalézt také lesní plody.¹²²

Druhý způsob zásobování představovaly povinné naturální dávky poddaných, které obvykle obsahovaly obilí, drůbež a vejce.¹²³ Další formu dodávek zboží tvořily svatební dary bohatých měšťanů a urozených osob, jež měly reprezentativní poslání a značný společenský význam. Nejčastěji šlo o luxusní potraviny, jako byly labuť, pávi, mořské ryby, exotické ovoce, koření či méně dostupně kuchyňské přísady, například artyčoky.¹²⁴ Dar zpravidla přinesl Adamovi ze Schwarzenberku zvláštní posel spolu s listem od dárce, který v něm většinou zdůrazňoval čerstvost a kvalitu posílaných potravin.¹²⁵ Přijetím svatebního daru se upevňovalo a veřejně stavělo na obdiv vzájemné pouto mezi dárce a obdarovaným.¹²⁶ Tento projev symbolické komunikace vyjadřoval náklonnost dárce k ženichovi či nevěstě. Udělení daru a případně i jeho cena svědčily o nemalém společenském významu novomanželského páru či jejich rodičů v očích osoby, jež poskytla předmět nebo viktualii.¹²⁷ Dary také sehrávaly významnou roli při navazování bližších kontaktů a mohly být důkazem zájmu o protekci dárce.¹²⁸ Svatební dar mohl současně být výrazem vzájemného připomenutí přátelských vazeb a představovat zvláštní způsob symbolického zhmotnění oboustranně prospěšného vztahu.¹²⁹

¹²⁰ Týž, *Hodovní stůl*, s. 37.

¹²¹ Tamtéž, s. 38 - 41.

¹²² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹²³ Josef VÁLKA, *Hospodářská politika feudálního velkostátu na předbělohorské Moravě*, Praha 1962, s. 85.

¹²⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy. Srov. J. HRDLÍČKA, *Potraviny na předbělohorském dvoře pánů z Hradce*, s. 6.

¹²⁵ „Godtrig Brocher geliuert 3 par jungen frischen hanen, 6 par gross Capöin, ein frisch weißbrot.” SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, první účetní kniha.

¹²⁶ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 201.

¹²⁷ P. VOREL, *Aristokratické svatby*, s. 202. Dary Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu účetní zaznamenal v účetních knihách pod označením „*Außgab an Werehrungen*.”

¹²⁸ J. KUBEŠ, *Kuchyně*, s. 85. K tomu Václav BŮŽEK, *Říšské město Norimberk a české země v předbělohorské době (Stav a perspektivy studia)*, *Folia historica bohemia* 18, 1997, s. 19 - 70; týž, *Komunikace bez hranic. Mezi Norimberkem a českými zeměmi na sklonku předbělohorské doby*, *Dějiny a součastnost* 6, 1995, s. 11 - 14.

¹²⁹ V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*,” s. 242.

Podstatný vliv na zásobování svatební slavnosti Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu měly dodávky produktů z vlastního vrchnostenského hospodářství. Prostřednictvím něho si dodavatelé festivity zajistili podstatnou část potřebných potravin a předmětů denní potřeby.¹³⁰ Poslední způsob obstarávání zásob tvořil nákup z okolních vrchnostenských měst a městeček a od obchodníků z blízkých i vzdálenějších trhů.¹³¹ Nákupy se nemalou měrou podílely na zásobování svatebního veselí Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu. Začaly se značným časovým předstihem a probíhaly až do konce oslav.¹³²

Hlavní roli při nákupech zboží na svatební slavnost sehrálo místo v bezprostřední blízkosti konání hostiny, panství Hambach. Odtud se získávaly zejména základní potraviny a kuchyňské přísady k přípravě svatebního jídelníčku. Šlo především o vejce, mléko, čerstvou zeleninu, ovoce, pečivo a drůbež. Velké množství zboží pocházelo také z okolích měst či menších městeček. Mezi nejvýznamnější patřilo důležité říšské město Kolín nad Rýnem, kde se nakupovaly honosnější kusy nábytku do hodovní místnosti.¹³³ Jednalo se například o příborníky se stříbrným kovááním vybavené veškerým příslušenstvím, nové stoly a čalouněné lavice. Z Kolína nad Rýnem rovněž pocházely kuchyňské potřeby k přípravám pokrmů.¹³⁴ Šlo o železné pánve různých velikostí, měděné kotlíky, hrnce a vidlice na grilování masa. Rovněž odtud dovezli velké množství potravin a nápojů, zejména různé druhy masa a víno.¹³⁵ Na přímou žádost hraběte ze Schwarzenberku bylo z tohoto říšského města vysláno několik muzikantů a blíže neurčených služebníků.¹³⁶

Zásobování svatební slavnosti zajišťovala také další města ze vzdálenějšího okolí Hambachu. Mezi místa, s nimiž organizátoři svatební hostiny navázali cíle obchodní styky, patřily Düsseldorf¹³⁷ a Jülich.¹³⁸ Tamní obchodníci a kupci dodali pestrou škálu kuchyňského nádobí, textilie, dřevo a železné dráty, pomocí nichž se

¹³⁰ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 42 - 56. Srov. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹³¹ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 56.

¹³² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy, korespondence.

¹³³ Kolín nad Rýnem je významným městem ležícím nedaleko místa konání svatby - Hambachu. Nachází se v jižní části spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko. Již od středověku bylo město důležitým obchodním centrem a komunikačním uzlem. Roku 1475 město získalo statut svobodného říšského města.

¹³⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž. Kdo muzikanty a služebníky na svatbu vyslal, není v pramenech výslovně uvedeno.

¹³⁷ Düsseldorf, hlavní město spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko.

¹³⁸ Jülich, bývalé vévodství a nyní město v západní části spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko, severně od Cách.

upevňovala slavnostní výzdoba a dekorace v hodovních sálech.¹³⁹ Kromě toho se odtud dovezly různé druhy potravin, pivo a víno.¹⁴⁰ Dalším významným městem z oblasti Porýní, které se podílelo na dodávkách pro svatební hostinu Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu, byly Cáchy.¹⁴¹ Odtud pocházela část hmotného vybavení kuchyně i ostatních prostor zámku. V Cáchách nechal kuchmistr nakoupit některé mléčné výrobky, jako například limburgské sýry.¹⁴² Severně od Cách - v Heinsberku - obstarali služebníci Adama ze Schwarzenberku labuť a pávy.¹⁴³

Kromě Porýní probíhaly dodávky zásob i z jiných částí Římsko-německé říše. K jedné z těchto oblastí patřil vlámský Bovenberk. Adam ze Schwarzenberku odtud nechal přivést sudy s pivem pro služebnictvo a pomocný personál.¹⁴⁴ Dalším zásobovacím místem se stalo klášterní městečko Aldenberk, jež se nachází nedaleko Trevíru.¹⁴⁵ Na svatební hostinu poskytlo čerstvou zeleninu, ovoce, kuchyňské nádobí a nástroje, které kuchaři potřebovali k přípravě pokrmů - železné rošty na pečení, mlýnky, struhadla a pánve různých velikostí.¹⁴⁶ Určitý podíl na přísunu předmětů každodenní potřeby na svatební slavnost připadl rovněž nizozemskému Burgu,¹⁴⁷ jež dodal některé kusy nábytku a další hmotné vybavení hodovních prostor zámku v Hambachu.¹⁴⁸

Zásobování svatby, která se uskutečnila 27. listopadu 1613 na zámku v Hambachu, odhaluje pestrou komunikační síť Adama ze Schwarzenberku s jeho dodavateli z okolních i vzdálenějších panství a měst. Umožňuje poznání hospodářského zázemí a bohatství schwarzenberského rodu. Dodávky zboží, jež byly nezbytné k zajištění chodu dvora a jeho provozu během významné svatební slavnosti vypovídá o nemalých finančních nárocích, s nimiž se musel hrabě ze Schwarzenberku vypořádat. Výše celkových nákladů, které Adam ze Schwarzenberku vynaložil na nákupy viktualií a hmotného vybavení slavnosti, dosáhla částky přibližně 30 000 zlatých. Suma, jež vydal odráží jeho majetkové zázemí, společenský vliv a sociální postavení. Zásobování svatební slavnosti Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu také odráží

¹³⁹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Cáchy, město v nejzápadnější části spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko.

¹⁴² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Aldenberk, městečko v blízkosti Wetzlaru ve spolkové zemi Hesensko.

¹⁴⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁴⁷ Burg leží v provincii Holland, která se nachází ve středozápadní části dnešního Nizozemí. Tento územní celek se stal nejdůležitější provincií státního útvaru Spojené provincie nizozemské, který vznikl roku 1581.

¹⁴⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

celkovou podobu hostiny. Vypovídá o výzdobě a hmotném vybavení hodovních sálů i dalších zámeckých prostor. Rovněž přibližuje náročný provoz a zásobování dvorské kuchyně, kde kuchyňský personál připravoval svatební pokrmy z dodávek různých druhů potravin a nápojů.

III. 2. Jídelníček

Panská kuchyně a pokrmy v ní připravované prodělaly v 16. a 17. století převratné změny, na které měly velký vliv zámožské objevy.¹⁴⁹ Díky nim přibýly do jídelníčku nové potraviny a nápoje - kukuřice, brambory, fazole, káva, čaj, čokoláda. Ač výrazným způsobem obohatily jídelníček, jejich běžné užívání se na šlechtických dvorech prosazovalo jen pozvolna. Spíše než k zásadním změnám v používání jiných druhů potravin došlo k proměně přípravy a ochucování již známých surovin.¹⁵⁰ Zásady stravování podléhaly způsobům renesančního italského stylu, který kladl důraz na zachování přirozené chuti jednotlivých přísad. S konečnou platností se rovněž oddělily sladké pokrmy od slaných. Dále se začaly rozšiřovat recepty na přípravu zeleniny, pečiva, uzenin a cukrářských výrobků.¹⁵¹

Skladbu jídelníčku šlechticů a dvorské společnosti ovlivňovalo několik faktorů. Dobová zdravotněná literatura například určovala způsob stravování podle nauky o působení čtyř živlů - ohně, vody, větru a země či způsob stravování v závislosti na čtyřech ročních obdobích. Vlastnosti zmíněných živlů ovlivňovaly barvu, vůni a chuť potravin. Zásady zdravotněné literatury se odrážely v radách ohledně správné výživy a zdravého jídelníčku, které předepisovaly skladbu stravy pro těhotné ženy, děti a starce.¹⁵² Zvláštní složení stravy vyžadovali lékaři v případě onemocnění velmože.¹⁵³ Na proměnu jídelníčku však působily i společenské vlivy. Závisely na příkazech katolické církve a dodržování postů v průběhu církevního roku.¹⁵⁴ Společně s radami lékařů, odborné zdravotněné literatury a zásadami křesťanské církve měl na skladbu pokrmů značný vliv i sám velmož. Svými instrukcemi pro kuchyňský personál si vybíral a určoval, co měli kuchaři připravovat na každodenní a zejména pak na

¹⁴⁹ K tomu více Friedrich POLLEROß - Andrea SOMMER-MATHIS - Christopher F. LAFERL, *Federschmuck und Kaiserkrone, das barocke Amerikanbild in den habsburgischen Ländern*, Wien, 1992.

¹⁵⁰ J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/2*, s. 819.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 825.

¹⁵² J. HRDLÍČKA, *Potraviny, stolování a jídelníček*, s. 37.

¹⁵³ K tomu více týž, *Hodovní stůl*, s. 182.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 183.

slavnostní tabuli.¹⁵⁵ Zvláštní nařízení a rozkazy vydával o svátcích a slavnostech, kdy menu obsahovalo méně obvyklé a finančně nákladnější pokrmy a nápoje. Skladba slavnostního jídelníčku, která zpravidla zahrnovala některé domácí a zahraniční lahůdky zrcadlí zámožnost a sociální postavení šlechtice.¹⁵⁶

Složení jídelníčku při slavnostních příležitostech se od každodenního jídelníčku lišilo kvalitou, pestrostí i kvantitou připravovaných pokrmů. S tím souvisela celková proměna kultury stolování.¹⁵⁷ Podoba stolování a připravovaných pokrmů se měnila v závislosti na významu a druhu festivity. Nejvýrazněji se na proměně jídelníčku podílely slavnosti spojené s životními cykly šlechticů, mezi něž lze zahrnout zejména křty, sňatky a pohřby členů rodu.¹⁵⁸ Během takových slavností se zvyšovaly požadavky na kulturu a hygienu stolování. Kuchaři zpravidla usilovali o originální úpravu pokrmů i jejich reprezentativní vzhled. Slavnostní menu připravovali z velkého množství různých druhů potravin a kuchyňských přísad. Ve skladbě jídelníčku většinou převládaly masité chody.¹⁵⁹ Maso tvořilo základní potravinu servírovanou na hodovní tabule raně novověkých šlechticů již od poloviny 16. století. Bohaté zastoupení masitých chodů nejen o slavnostech či svátcích, ale i ve všední dny bylo výsadou šlechticů, kteří tímto způsobem dávali najevo vyšší společenské postavení. Naopak nižší společenské vrstvy si častou konzumaci masa nemohly dovolit.¹⁶⁰ Na prostřený stůl velmože se dostávalo hovězí, telecí, skopové a vepřové maso, drůbež i zvěřina. Všechny druhy masa se v kuchyních upravovaly vařením, pečením, rožněním, ale také se nakládaly a udily.¹⁶¹

Rozbor schwarzenberských účtů ukázal, že na hodovní tabuli Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu nechyběl snad žádný druh masa.¹⁶² Nejvíce bylo zastoupeno drůbeží a hovězí, kterému bylo v raném novověku přisuzováno nejdůležitější místo.¹⁶³ Schwarzenberští kuchaři při hostině připravili pokrmy ze 157

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 184.

¹⁵⁶ V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 284.

¹⁵⁷ J. HRDLIČKA, *Slavnostní stolování*, s. 295.

¹⁵⁸ Týž, *Potraviny, stolování a jídelníček*, s. 42. O skladbě konkrétních hodovních tabulí na svatebních slavnostech raně novověkých velmožů P. VOREL, *Pernštejnská svatba*, s. 135 - 158, V. LEDVINKA, *Šlechtická svatba*, s. 105 - 113, V. BŮŽEK, *Svatby posledních Rožmberků*, s. 80 - 97, J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/2*, s. 726 - 736.

¹⁵⁹ Zikmund WINTER, *Kuchyně a stůl našich předků*, Praha 1892, s. 13.

¹⁶⁰ J. HRDLIČKA, *Slavnostní stolování*, s. 188.

¹⁶¹ Týž, *Kuchyně, stolování a jídelníček*, s. 126 - 127.

¹⁶² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁶³ Podíl hovězího masa na celkové spotřebě v jindřichohradecké kuchyni Pánů z Hradce činil více než 80 %. J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 189. Na svatebním veselí Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu dochované účetní prameny rovněž potvrdily velkou oblibu hovězího masa, jež tvořila přibližně 60 % z celkového počtu všech druhů masitých výrobků. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

bílých francouzských volů.¹⁶⁴ Z drůbežích pochoutek upekli velké množství kuřat, 434 slepic, 408 malých a velkých kohoutů a 250 kapounů.¹⁶⁵ Dále připravili holuby, 254 krocánů a krůt v pramenech označovaných jako „*indianische hahn, indianisch henne*” a 45 kachen.¹⁶⁶ Na svatebním stole hraběte Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu nechyběly ani pečeně z jehňat, selat a zvěřina.¹⁶⁷ Z panských lesů plynuly do zámecké kuchyně na Hambachu srny, srnci a jeleni.¹⁶⁸ Další masité pokrmy kuchaři připravili z beranů a ovcí. Kromě těchto druhů masa organizátoři slavnosti zakoupili také vybrané delikatesy z labutí a pávů.¹⁶⁹ Lahůdkou, která zvyšovala prestiž svatebního jídelníčku schwarzenberské hostiny, byli šneci. Na dvorech evropských velmožů se objevovali již od počátku 17. století.¹⁷⁰

Hodovní tabuli také obohatilo rybí maso. Nechyběly sladkovodní ryby, mezi kterými se velké oblibě těšili štiky, pstruzi a kapři.¹⁷¹ K finančně nákladnějším patřily mořské ryby. Mezi nimi převažovali čerstvé, solené či sušené tresky, platýzi a sledi. K dalším živočichům z mořského světa, které hosté konzumovali, lze počítat červené garnáty nakládané do velkých kádí, ústřice a speciality z tuleňů.¹⁷²

V případě masitých pokrmů se od konce 16. století stále častěji konzumovaly i jemné uzeniny, které na svatebním stole Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu reprezentovaly šunka a slanina.¹⁷³ Uzeniny se zpravidla podávaly jako studené předkrmy před hlavním chodem.¹⁷⁴ Tuto funkci plnily také různé druhy sýrů, ovocné koláče, bílé pečivo a kandované ovoce. Schwarzenberský kuchmistr proto nakoupil rozličné holandské a limburské sýry, nezapomněl ani na italský parmazán.¹⁷⁵

¹⁶⁴ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ U jednotlivých kusů drůbeže schwarzenberští písaři často uvedli, zda se jednalo o starší či mladé kusy a všimli si také jejich čerstvosti. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

Srov. J. HRDLIČKA, *Kuchyně, stolování a jídelníček*, s. 127.

¹⁶⁷ Konkrétní druhy zvěřiny nejsou v pramenech uvedeny. Výjimku tvoří pouze divoké kachny a zajáci, kteří se počítali na jednotlivé kusy. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁶⁸ Vysoká zvěř se vyskytuje v dochovaných účetních knihách v účtech označovaných „*Außgab an Verehrungen.*” Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ J. HRDLIČKA, *Slavnostní stolování*, s. 307.

¹⁷¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Srov. J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 218. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁷⁴ Čeněk ZÍBRT, *Staročeské umění kuchařské*, Praha 1927, s. 347.

¹⁷⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

Kromě masa našly uplatnění při přípravě slavnostního jídelníčku také další druhy potravin. K přípravě a dochucování pokrmů se využilo velké množství kuchyňských přísad, zejména vinný a obyčejný ocet, olivový olej, hořčice, máslo, zelenina a především koření.¹⁷⁶ V zámecké kuchyni se v hojné míře upotřebila také vejce, která sloužila jako přísady do pokrmů či jako samostatné chody připravované různými způsoby.¹⁷⁷ Při přípravě jídelníčku na svatební hostinu Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu se jich spotřebovalo kolem 91 kop, tedy 5460 kusů vajec.¹⁷⁸

Hrabě ze Schwarzenberku také vynaložil značnou finanční částku na nákup koření, soli a subtropického ovoce. Koření sloužilo k úpravám a dochucování zejména masitých pokrmů.¹⁷⁹ Šlo především o pepř, šafrán, hřebíček, muškátový květ, bobkový list, rozmarýn, anýz, kopr a koriandr.¹⁸⁰ Společně s kořením evidují dochované účetní prameny rovněž domácí a subtropické ovoce a ořechy. Ze střeoevropských plodů převažovala na hodovní tabuli čerstvá i sušená jablka a hrušky, z nichž kuchaři pekli ovocné koláče.¹⁸¹ Cizokrajné ovoce zastupovaly citrusy, granátová jablka, melouny, limetky a jedlé kaštiny. Jimi naplněné mísy zdobily prostřené stoly i přesto, že dobová zdravotní literatura častou konzumaci ovoce nedoporučovala a dokonce ji pokládala spíše za nezdravou.¹⁸² Přílohu hlavních chodů tvořilo pečivo z pšeničné či žitné mouky, převážně bílý chléb, žemle, rýže a zelenina.¹⁸³ Ta se podávala v podobě krouhaného zelí a salátů zalitých rostlinným olejem či kaší z mrkve, hrachu a pohanky.¹⁸⁴ Schwarzenberští kuchaři využívali kromě zelí, mrkve a hrachu také kapustu a červenou řepu.¹⁸⁵

Na svatební tabuli samozřejmě nechyběly ani sladkosti v podobě dortů, cukrovinek a jiných dezertů.¹⁸⁶ Dvorní cukrář Adama ze Schwarzenberku Andreas vytvořil téměř umělecká díla, jež doplňovala bohatě prostřené stoly a dotvářela celkovou dekoraci vyzdobených sálů. Při jejich výrobě se inspiroval antickou mytologií i křesťanskými motivy. Dominantní místo zaujímal velkolepý svatební dort zdobený

¹⁷⁶ Tamtéž. Srov. J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 200 - 201.

¹⁷⁷ J. PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II/2*, s. 826.

¹⁷⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁷⁹ Z. WINTER, *Kuchyně*, s. 14, 19 - 23.

¹⁸⁰ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 206 - 207.

¹⁸³ Týž, *Potraviny, stolování a jídelníček*, s. 38 - 39.

¹⁸⁴ Z. WINTER, *Kuchyně*, s. 12.

¹⁸⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁸⁶ Tamtéž.

cukrovými a marcipánovými figurkami.¹⁸⁷ Hlavní surovinou, kterou potřebovali cukráři k výrobě těchto reprezentativních pokrmů, byl cukr. Na počátku 17. století bylo k dispozici několik druhů této přísady. Na přípravu veškerých sladkostí použil cukrář Andreas především stále rozšířenější bílý cukr, částečně také hnědý, ovocný, želatinový či jemný moučkový.¹⁸⁸ Vrcholem slavnosti představovalo servírování „jidel na podívanou“ v pramenech označovaných jako „*schauessen*,” jež v pravém slova smyslu představovala umělecká díla kuchaře a jeho pomocníků.¹⁸⁹

Zvláštní pozornost přikládal Adam ze Schwarzenberku výběru alkoholických nápojů.¹⁹⁰ K nejoblíbenějším již tradičně náleželo víno a pivo.¹⁹¹ Šenkové na svatební hostině Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu rozlévali urozeným hostům zejména rakouská bílá a červená vína. Na hodovních stolech však nechyběla ani exotická španělská a muškátová vína.¹⁹²

K přípravě veškerých slavnostních pokrmů a lahůdek měli kuchaři, kuchtíci a cukráři k dispozici nové kuchyňské nádobí a náčiní. Adam ze Schwarzenberku nakoupil a nechal na Hambach dovézt velké množství železných rendlíků, pánví a hrnců různých velikostí. Hrnce a koflíky byly většinou zhotovené z mědi, ale objevují se zde také nádoby hliněné či plechové. K vaření, pečení či grilování kuchaři využívali rovněž další kuchyňské nářadí jako pečící rošty, vidlice na maso, struhadla, železné pekáče, rošty na pečení ryb, kotlíky různých velikostí, síta, dřevěné mlýnky a sekáčky na maso.¹⁹³

III. 3. Služebnictvo a kuchyňský personál

Přípravy několikadenních svatebních oslav představovaly organizačně složitou záležitost také pro služebnictvo a kuchyňský personál Adama ze Schwarzenberku.¹⁹⁴ Formálně měl na starost řízení slavnosti blíže nejmenovaný vrchnostenský úředník -

¹⁸⁷ Tamtéž. Detailní popis dortů a cukrovinek srov. níže, kapitola „*Svatba jako prostředek symbolické komunikace*”.

¹⁸⁸ Srov. J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 200 - 201. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁸⁹ K tomu více Z. WINTER, *Kuchyně*, s. 24 - 26, J. HRDLIČKA, *Kuchyně, stolování a jídelníček*, s. 128, týž, *Potraviny, stolování a jídelníček*, s. 43, týž, *Slavnostní stolování*, s. 309, týž, *Hodovní stůl*, s. 261 - 263. K tzv. „jídlem na podívanou“ servírovaných na svatební hostině Adama ze Schwarzenberku srov. níže, kapitola „*Svatba jako prostředek symbolické komunikace*”.

¹⁹⁰ J. HRDLIČKA, *Slavnostní stolování*, s. 307 - 308.

¹⁹¹ Z. WINTER, *Kuchyně*, s. 134 - 135.

¹⁹² SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy. Muškátová vína patřila mezi tzv. „sladká pití.” K tomu blíže J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 63.

¹⁹³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

¹⁹⁴ K složení a úkolům služebnictva včetně kuchyňského personálu J. KUBEŠ, *Kuchyně*, s. 31 - 38; B. CHOCHOLÁČ, *Návštěvy u nejvyššího zemského komorníka*, s. 590 - 591; J. HRDLIČKA, *Kuchyně, stolování a jídelníček*, s. 120 - 130; týž, *Slavnostní stolování*, s. 293 - 314; týž, *Hodovní stůl*, s. 96 - 129.

pravděpodobně hejtman Hambachu.¹⁹⁵ Hejtmanovi při organizaci příprav a průběhu hostiny pomáhali další úředníci a pomocný personál. Šlo o služebníky Adama ze Schwarzenberku a osoby, které si zapůjčil od přátel a známých.¹⁹⁶ Půjčování služebnictva k významnějším slavnostním příležitostem symbolizovalo v očích raně novověkých urozených jedinců bližší vzájemný vztah mezi půjčujícím a příjemcem.¹⁹⁷

Část osob, které se podílely na přípravě a průběhu svatebního veselí, Adam ze Schwarzenberku najal v bezprostředním okolí Hambachu.¹⁹⁸ Svou pozornost upřel zejména ke Kolínu nad Rýnem a nedalekému městu Grevenbroichu.¹⁹⁹ Namáhavou cestu ze západního Porýní vykonal blíže nejmenovaný personál najatý v Jülichu a Dalenbroichu.²⁰⁰ Další řemeslníci dorazili z Düsseldorfu a vlámského Bovenberku, jenž se nacházel za hranicemi Římsko-německé říše. Na příkaz Adama ze Schwarzenberku se dostavili rovněž krejčí a pláteníci, kteří ušili nové livreje pro služebnictvo, jež obsluhovalo panstvo během svatební hostiny. Řezbáři, tesaři, rytci a mincíři vyráběli na přání šlechtice pamětní medaile, mince a nábytek. Hrabě ze Schwarzenberku rovněž využil služeb dráteníků, sklářů a košíkářů.²⁰¹

Nezanedbatelné postavení při přípravě slavnostní tabule a složení jídelníčku připadlo kuchyňskému personálu. Zodpovědnost za přípravu pokrmů, které byly následně servírovány na svatební tabuli nesli kuchaři a kuchtíci.²⁰² V jejich čele stál kuchmistr. Zodpovídal za úpravu všech pokrmů, dbal o jejich čerstvost a dostatečnou kvalitu.²⁰³ Podléhalo mu více než dvě desítky kuchařů, kuchtíků, čeledních kuchařů a paštikářů.²⁰⁴ Kuchmistr Adama ze Schwarzenberku se v průběhu svatebního veselí

¹⁹⁵ Schwarzenberského hejtmana na základě dochovaných písemných pramenů nelze identifikovat. K vrchnostenskému úředníkovi, jež stál v čele organizace příprav a průběhu šlechtické slavnosti, více J. HRDLÍČKA, *Slavnostní stolování*, s. 296; Jaroslav PÁNEK (ed.), Václav Březan, *Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985, s. 113, 453, 478; Marie KOLDINSKÁ - Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997, s. 74; Josef ZUKAL (ed.), *Paměti Václava st. Lichnovského z Voštic. Zpráva o neznámém spisovateli českém*, Věstník Matice opavské 16, 1908, s. 50 - 58, zde s. 52.

¹⁹⁶ Blíže nejmenovaný hrabě ze Salmu například zapůjčil Adamovi ze Schwarzenberku 10 služebníků. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, třetí účetní kniha.

¹⁹⁷ J. HRDLÍČKA, *Hodovní stůl*, s. 98.

¹⁹⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy. Srov. též, *Slavnostní stolování*, s. 296.

¹⁹⁹ Grevenbroich, město ležící severně od Kolína nad Rýnem ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko.

²⁰⁰ Dalenbroich, město v západní části spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko.

²⁰¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁰² J. KUBEŠ, *Kuchyně*, s. 31.

²⁰³ J. HRDLÍČKA, *Hodovní stůl*, s. 105 - 108.

²⁰⁴ Podle Petra Voka měl být kuchmistr pilný, bedlivý, šetrný, čistotný, pečlivý zejména proto, že vychovával kuchyňský personál. J. KUBEŠ, *Kuchyně*, s. 32. Na svatbě Kateřiny z Hradce a Ladislava

podílel nejen na plynulém chodu kuchyně, ale také řídil dodávky potravin.²⁰⁵ Kromě provozu kuchyně rovněž dohlížel na ostatní kuchyňské prostory jako byly spižírny, staral se o kontrolu a vhodné uskladnění dovezených potravin.²⁰⁶ Nezastupitelné místo při přípravě pokrmů připadlo také pekařům, řezníkům a zejména cukrářům. Dohled na nimi měl vrchní cukrář Adama ze Schwarzenberku Andreas, který byl autorem velkolepého cukrářského díla v podobě svatebního dortu, sladkostí a dalších cukrovinek.²⁰⁷ Kuchyňský personál Adama ze Schwarzenberku na Hambachu tvořili převážně muži, zástupkyně ženského pohlaví pomáhaly pouze při mytí nádobí a úklidu.²⁰⁸

Početné služebnictvo, jež se staralo o řádný průběh svatebního veselí, tvořili kromě kuchyňského personálu ještě další jedinci. Obsluhu hostů během slavnostního hodování zajišťovali kráječi, číšníci a lokajové.²⁰⁹ O čistotu stolního nádobí, ubrusů a ručníků potřebných při stolování pečovali stříbrníci.²¹⁰ V zámeckých sklepích působil sklep mistr, který měl na starost uskladněné sudy s vínem a pivem a dostatečný přísun alkoholu na stůl hraběte.

K personálu Adama ze Schwarzenberku patřili také služebníci, kteří zajišťovali zábavu v hodovních sálech. Jednalo se o muzikanty a kejklíře.²¹¹ Hosty v průběhu hostiny bavilo hudebními produkcemi a zábavnými scénkami osm muzikantů, které hrabě ze Schwarzenberku najal na pět dní. Šlo o mistra Dietricha, Lamberta, Jana staršího, Jana mladšího, Johanna Agricolu, Hermana Thomase, Johanna Hagdorna a Johanna Peilla. Každý den jim vyplácel gáži ve výši jeden a půl říšského tolaru. Rovněž hudebníkům hradil veškeré výdaje spojené s cestou, které se vyšplhaly na 13 zlatých.²¹²

Adam ze Schwarzenberku pečoval o veškeré služebnictvo a personál. Za jejich službu jim vyplácel mzdu a poskytoval stravu, ubytování i ošacení po celou dobu konání svatebních oslav. Na přilepšenou navíc nechal pro služebnictvo dovézt několik

Berky z Dubé, která se konala na jindřichohradeckém zámku roku 1591, vypomáhalo 41 vypůjčených kuchařů a paštikářů. J. HRDLIČKA, *Kuchyně, stolování a jídelníček*, s. 120.

²⁰⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁰⁶ J. HRDLIČKA, „...kuchyni svou k správě tobě poroučím,“ s. 160.

²⁰⁷ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, čtvrtá účetní kniha. Blíže k tomu, kapitola „Svatba jako prostředek symbolické komunikace.“

²⁰⁸ Dochované účty nikde výslovně neuvádějí, že by se na chodu kuchyně podílela nějaká žena. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy. Srov. J. HRDLIČKA, *Kuchyně, stolování a jídelníček*, s. 120; týž, *Hodovní stůl*, s. 124.

²⁰⁹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²¹⁰ J. KUBEŠ, *Kuchyně*, s. 34 - 36.

²¹¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²¹² Na slavnosti působili od 12. listopadu 1613. Tamtéž.

sudů piva.²¹³ Zajistil pro ně také ušití nových halen, košil, livrejů a plášťů z bílé nebo šedé barvy. Na jejich výrobu přikázal nakoupit několik desítek loktů sukna a plátna.²¹⁴ Barevně sladěný oděv služebnictva a pomocného personálu dotvářel lesk svatební slavnosti a prezentoval vybraný vkus hostitele.

Početný personál Adama ze Schwarzenberku ještě doplnilo množství osobních služebníků, které si s sebou na svatební slavnost do Hambachu přivezli urození hosté. Také pro ně hostitel obstaral v bezprostředním okolí svých pánů vhodné ubytování a stravu.²¹⁵ Zajištění dostatečného počtu míst k odpočinku takového množství osob pravděpodobně působilo hraběti značné organizační problémy i nemalé finanční zatížení. Zejména náklady spojené s ustájením 1256 koní vyvolaly v očích účetního Adama ze Schwarzenberku velký údiv.²¹⁶

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Loket je stará délková jednotka, jehož délka se měnila v závislosti na regionu. V habsburské říši se běžně užíval vídeňský loket (0,773 m). Ivan HLAVÁČEK - Jaroslav KAŠPAR - Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002, s. 165, 167.

²¹⁵ Informace o osobním služebnictvu urozených hostů zaznamenal schwarzenberský účetní do účtů označených jako „*Außgab zu mancherlay.*” Tamtéž.

²¹⁶ Údaje o ustájení a krmivu koní urozených hostů včetně nákladů s tím spojených obsahují také účty nadepsané jako „*Außgab zu mancherlay.*” Například za období od 3. října do 4. prosince 1613 účetní zaznamenal 1245 otýpek slámy a 569 otýpek sena. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, čtvrtá účetní kniha.

IV. Svatba jako prostředek symbolické komunikace

Život na šlechtických rezidencích kladl důraz na dodržování dvorské etikety a ceremoniálu. Urození byli neustále nuceni dbát na prezentaci vlastní moci a sociálního statutu.²¹⁷ Příležitost k osobní sebe prezentaci nastávala obzvláště při svátcích a slavnostech spojených s liturgickým rokem či životním cyklem velmože. Jednou z nejvýznamnějších slavností v koloběhu života raně novověkého šlechtice byl právě svatební obřad následován velkolepou hostinou. Svatba se stala místem složité symbolické komunikace novomanželů s účastníky zábavy. Velké množství urozených hostů „hodovalo“ novomanželům v bohatě vyzdobených sálech u svatebních tabulí, které překypovaly obrovským množstvím rozličných pokrmů a nejvybranějších delikates. Slavnostní stolování doprovázela navíc hudba s tancem. To vše reprezentovalo hostitele a odráželo jeho vkus, zámožnost a společenské postavení.²¹⁸

Pozvání ke svatebnímu obřadu a následné slavnostní tabuli symbolizovalo v myšlení raně novověké šlechty zřetelný projev náklonnosti novomanželského páru. Účast vysoce postavených urozených jedinců a jejich manželek dávala tomuto slavnostnímu okamžiku zvláštní lesk a jedinečnost.²¹⁹ Na svatbu do porýnského Hambachu byli pozváni příbuzní, rodinní přátelé, známí a další vlivní příslušníci několika šlechtických rodů. Prostřednictvím dochovaného souboru pramenů lze alespoň částečně rekonstruovat jmenný seznam pozvaných hostů, z kterého vyplývá, že Adam ze Schwarzenberku musel zajistit ubytování pro více než 100 svatebních hostů. Přesný počet všech účastníků slavnosti není znám. Vzhledem k tradici a urozenosti schwarzenberského rodu a politickému významu Adama ze Schwarzenberku lze předpokládat, že počet pozvaných osob byl mnohem vyšší.

Údaje z účetních materiálů uvádějí více než 57 urozených jedinců a jednoho duchovního - blíže nejmenovaného děkana z Trevíru.²²⁰ Z celkového počtu zaznamenaných urozených hostů bylo 10 žen. Šlo především o příbuzné obou novomanželů - matku ženicha Alžbětu Markétu Wolffovou z Metternichu a matku nevěsty Magdalenu z Reiffenberku. Ženské pohlaví dále zastupovaly dámy, které byly v příbuzenském vztahu s Markétou z Pallantu, a to její sestra Anna Otýlie z Pallantu,

²¹⁷ V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Šlechta*, s. 387.

²¹⁸ B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 505.

²¹⁹ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 201.

²²⁰ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

babička Kateřina z Rollingu a teta Anna z Pallantu. Ve svatební smlouvě je rovněž uvedena jistá blíže neurčená paní z Rollingu, jež je označena jako nevlastní sestra nevěsty. Mezi pozvané šlechtičny patřila i první manželka Markétina otce Anna z Vlodorpu, jakási vdova z Euskirchenu, Anna Maria z Warsberku a paní z Dallenbroichu.²²¹

Mužské pohlaví reprezentovalo 48 šlechticů a několik desítek dalších osob, u kterých nelze přesně určit jejich společenské postavení a původ.²²² Jednotlivé účastníky svatební slavnosti Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallanetu lze rozdělit do tří skupin, jež se vzájemně prolínaly. První skupinu tvořili šlechtici spojeni se schwarzenberským rodem pokrevním či nepokrevním příbuzenstvím. Svou návštěvou a účastí na svatebním veselí naplňovali obecně uznávané vzorce chování plynoucí z rodinných i společenských povinností a závazků.²²³ Šlo především o rodiče obou novomanželů, svrchu uvedenou matku Adama - Alžbětu Markétu Wolffovou z Metternichu a rodiče Markéty - Hartarda z Pallantu a Magdalénu z Reiffenberku. Mezi další hosty z řad příbuzenstva, kteří zastupovali rodinu nevěsty, patřila již zmíněná sestra, teta a babička. Mužské pohlaví rodinných příslušníků Markéty z Pallantu reprezentoval kromě jejího otce také švagr Petr Arnošt z Rollingu. Rodinu Adama ze Schwarzenberku mimo rodičů zastupoval bratranec Adolf z Nesselrode. Spolu s ním se svatební slavnosti účastnil také jeho syn Bertram.

Druhou skupinu urozených hostů tvořili s největší pravděpodobností blízcí přátelé a známí novomanželů.²²⁴ Někteří z nich se mohli pyšnit hraběcím titulem. Svatebního veselí se zúčastnili například blíže neurčení příslušníci hrabat ze Salmu, Dallenbroichu a Broichu. Pozvání známí svou účastí na svatební slavnosti dávali veřejně najevo své sympatie k novomanželskému páru. Jejich přítomnost posilovala přátelské nebo klientské vazby k hostiteli a vyjadřovala úctu vůči Adamovi ze Schwarzenberku i Markétě z Pallantu a jejich rodinám.²²⁵

Nejpočetnější skupinu tvořili šlechtici a osoby z řad schwarzenberských úředníků, kteří přijeli na hostinu z blízkého okolí. Většinu těchto hostů reprezentovali například vojenští důstojníci, jako podplukovník Syntzig a rytmistr Aüred z

²²¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy, svatební smlouva.

²²² Tamtéž, účetní knihy.

²²³ Pavel KRÁL, *Ronšperské setkání. Švamberský pohřeb jako místo politické komunikace předbělohorské šlechtické společnosti*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 291 - 307, zde s. 297.

²²⁴ Intenzitu vzájemného sociálního vztahu s těmito osobami však nelze z dochované pramenné základny odvodit.

²²⁵ V. BŮŽEK, „Páni a přátelé,“ s. 245 - 247.

Flamerschenu či vysocí úředníci - Halder z Hambachu, Herden a Johannes z Cölnu.²²⁶ Tito hosté si prostřednictvím své dvorské služby, zapůjčením potřebného stolního a kuchyňského nádobí, nábytku či části vybavení hodovních sálů zajistili přízeň a potřebnou podporu novomanželského páru. Poskytnutím služebníků, dodáním potravin a nápojů, či každodenním stykem se dvorem Adama ze Schwarzenberku, si vytvářeli vazby k regionálně nejbližšímu velmoži, kterým byl v tomto případě Adam ze Schwarzenberku.²²⁷

Někteří urození hosté na svatební slavnost Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu přijížděli z blízkého okolí Hambachu. Převážná většina pocházela ze západní oblasti Římsko-německé říše, především z území dnešních spolkových zemí Severního Porýní-Vestfálska (Adolf z Nesselrode, Bertram z Nesselrode, hrabě z Broich, paní z Dallenbroichu, pán z Jülichu), Porýní-Falce (Anna Maria z Warsberku, Magdalena z Reiffenberku, pán z Lützerath, děkan z Trevíru) a Saska (pán z Reindorffu, Drost z Romberku). Další svatebčané museli podstoupit cestu ze vzdálenějších měst a panství i mimo území Římsko-německé říše. Sjížděli se z oblastí Španělského Nizozemí (Anna z Vlodorpu, pán z Hardenberku), z Alsaska a Lotrinska (Hartard z Pallantu, Anna Otýlie z Pallantu, Anna z Pallantu, pán z Ley), švýcarských kantonů (pán z Rheinecku) či z Vlámka (pán z Bovenberku).²²⁸

Pozvání na svatební veselí Adama ze Schwarzenberku hosté vnímali jako neobyčejnou čest, které se jim dostalo, a možnost, jak upevnit vzájemné pouto s rodinami ženicha a nevěsty.²²⁹ Účast na svatbě významného velmože byla jedním z nástrojů integrace šlechticů a šlechtičen ke schwarzenberskému dvoru. Připoutávání urozců z vyšších i nižších sociálních vrstev raně novověké společnosti, jejich následná podpora a přízeň, sloužily k rozšiřování Adamova politického vlivu a moci.²³⁰

IV. 1. Svatební jídelníček jako nástroj symbolické komunikace

Symbolika, kterou vyzařovala hmotná kultura svatební slavnosti, pozoruhodným způsobem odrážela myšlenkový svět raně novověké společnosti. Výzdoba slavnostních sálů, hodovních tabulí, skladba jídelníčku, drahé stolní nádobí či oděv svatebních hostů

²²⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²²⁷ Tamtéž, s. 299.

²²⁸ Srov. příloha č. 3, tabulka č. 2 - Seznam urozených i neurizených hostů, kteří se zúčastnili svatby Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu.

²²⁹ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 201.

²³⁰ V. BŮŽEK a kol., *Společnost v českých zemích*, s. 283.

a služebnictva zrcadlily majetkové zázemí, politickou moc a společenské postavení novomanželského páru.²³¹ Hmotné zabezpečení svatebního veselí sloužilo k sebe prezentaci Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu. K měřítkům šlechtické reprezentace patřila vedle kvality servírovaných pokrmů i jejich kvantita. K přípravě slavnostního jídelníčku organizátoři svatby zajistili velké množství potravin, které pozvaní hosté zcela jistě nespotřebovali. Nadbytek masa i dalších poživatin vyjadřoval jakési „vznešené plýtvání.“²³² Ohromení účastníků svatební hostiny z přebytků bylo zcela záměrné a s tím spojené nemalé finanční zatížení pokladny mladého hraběte muselo ustoupit dopozadí. Množství pokrmů a nápojů sloužilo k viditelné prezentaci zámožnosti Schwarzenberků a Pallantů.

Bohatství hostitele rovněž symbolizovala skladba svatebního menu a kvalita pokrmů. Důležitá byla jejich chuť, vzhled i vůně.²³³ Ohromeny musely být všechny vjemy hodovníků. Služebníci Adama ze Schwarzenberku proto servírovali na hodovní tabuli nejrůznější delikatesy z masa, mořských ryb a dalších potravin. Pečínky z labutí a pávů, které se na velmožův stůl nedostávaly každý den, jen podtrhovaly výjimečnost slavnostního okamžiku. Po nich následovaly cukrářské výrobky v podobě velkolepých dortů a dezertů.

Sladkostem a nejrůznějším cukrovinkám vévodil velkolepý svatební dort, který nesl bohatou symboliku a okázale reprezentoval novomanželský pár. Jeho výzdoba oslavovala uzavření manželství a odrážela ideální ctnosti a vlastnosti, jimiž měli ženich s nevěstou oplývat. Svatební dort Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu zdobily figurky antických bohů a bohyní vytvarovaných z marcipánu, kterým dominoval velký delfín zhotovený z jemného moučkového cukru.²³⁴ V křesťanské symbolice toto zvíře zosobňovalo víru prvotních křesťanů. Postupně se stalo symbolem Ježíše Krista, jeho vzkříšení a zmrtvýchvstání.²³⁵ Ve vztahu ke svatební slavnosti delfín symbolizoval šťastný osud a vzájemnou lásku novomanželského páru.²³⁶ První z antických bohyní umístěných na dortu představovala bohyně měsíce Luna, kterou Římané ztotožňovali s Dianou. Srpek měsíce umístěný na čele bohyně symbolizoval její

²³¹ J. HRDLIČKA, *Slavnostní stolování*, s. 312.

²³² Týž, *Hodovní stůl*, s. 259.

²³³ J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl*, s. 260.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Jan ROYT - Hana ŠEDINOVÁ, *Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*, Praha 1998, s. 116.

²³⁶ James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991, s. 111; Milan MYSLIVEČEK, *Panoptikum symbolů, značek a znamení*, Praha 1992, s. 44.

panenskou čistotu.²³⁷ Další antická postava, jež cukrář umístil na dort, představovala manželku vládce bohů Juno. Byla uctívána jako ochránkyně žen, svatebního veselí, manželství a porodu.²³⁸ Její majestátní krásu a neodolatelnou přitažlivost zvýrazňovaly její atributy - páv a granátové jablko, jehož četná semena symbolizovala plodnost.²³⁹ Vlastnosti cudné ženy a počestné manželky šlechtice zosobňovala cukrová figurka Římanky Lukrécie. Podle legendy ji zneuctil syn etruského krále Tarquinia Superba - Sextus. Aby nemusela žít v hanbě, vzala si život.²⁴⁰ Další cukrová postava zobrazovala italskou bohyni osudu a štěstí Fortunu. Podle tradice chránila poprvé provdané ženy.²⁴¹ Figurka Herkula se naopak vztahovala k osobě ženicha. Tento mytologický hrdina ztělesňoval v očích raně novověkého člověka sílu a odvahu.²⁴² Symbol lásky novomanželského páru rovněž vyjadřovala marcipánová postava Kupida, který personifikoval sílu lásky jako nejhlubší a nejmocnější lidské přirozenosti.²⁴³ Jeho obvyklými atributy byly luk, šíp a toulec.²⁴⁴ Společně s Kupidem zdobil svatební dort také posel bohů Merkur. Rychlé cestování mu umožňovaly okřídlené opánky či okřídlený klobouk.²⁴⁵ Výše zmiňované postavy z antické mytologie a římských dějin doplňovala alegorická figurka Justitie symbolizující spravedlnost a právo. Její atributy - meč a váhy - odrážely rovnováhu a harmonický život v manželství.²⁴⁶

Nezanedbatelné symbolické poselství vyjadřovala vedle svatebního dortu také bohatě ztvárněná „*Schaw Essen*,” jež zdobila hodovní tabuli a podtrhovala velkolepost svatebního veselí Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu.²⁴⁷ Tyto pokrmy představovaly ve šlechtickém prostředí zpravidla vyvrcholení svatební hostiny a vpravdě umělecké kulinářské dílo. Jednotlivé části, z nichž se tyto slavnostní pokrmy skládaly, měly různou barvu, tvar i vůni.²⁴⁸ Při sestavování „*Schaw Essen*” kuchaři používali kromě marcipánových ozdob, cukrovinek a koření také materiály, jež nebyly

²³⁷ Tamtéž, s. 255, 270.

²³⁸ Gerhard FINK, *Encyklopedie antické mytologie*, Olomouc 1996, s. 177; *Slovník antické kultury*, Praha 1974, s. 296.

²³⁹ Jejím řeckým ekvivalentem byla Héra, manželka nejvyššího boha Dia. J. HALL, *Slovník námětů*, s. 206.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 503.

²⁴¹ L. SVOBODA a kol., *Encyklopedie antiky*, s. 204; René MARTIN a kol., *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*, Praha 1993, s. 97.

²⁴² Tamtéž, s. 152 - 159.

²⁴³ Tamtéž, s. 241 - 243.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Jeho řeckým ekvivalentem byl bůh Hermés. Tamtéž, s. 269.

²⁴⁶ G. FINK, *Encyklopedie antické mytologie*, s. 178.

²⁴⁷ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, čtvrtá účetní kniha.

²⁴⁸ J. HRDLÍČKA, *Hodovní stůl*, s. 263.

určeny ke konzumaci. Jednalo se zejména o vosk, plátno, slámu a dřevo.²⁴⁹ Kromě barev k ozdobení slavnostních pokrmů patřilo od konce 16. století také zlato.²⁵⁰ „Jídla na podívanou” sloužila zejména k osobní reprezentaci novomanželského páru, k ohromení i pobavení hostů. Rovněž vyvolávala obdiv nad uměním a zručností dvorských kuchařů a cukrářů. „*Schaw Essen*” na svatební hostině Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu tvořily dorty.

Z cukru a marcipánu vytvořil cukrář Andreas nádherný dort v podobě velkého hradu s fontánou na nádvoří a s několika alegorickými figurkami. Hrad stál v cukrové zahradě, kterou zdobili dva velcí lvi a koně z italského marcipánu s cukrovým gryfem.²⁵¹ Tvar dortu v podobě zahrady symbolizoval úrodnost (plodnost) a rodinné zázemí. Ztvárnění zahrady lásky s fontánou tak reprezentovalo útočiště, jež mělo novomanželům poskytnout manželství.²⁵² Figurka bájného gryfa měla hlavu, křídla, pařáty orla a tělo lva. Symbolizovala sdružené vlastnosti orla a lva - bdělost, bystrost, sílu a odvalu. Jeho charakterové vlastnosti vyjadřovaly ideály středověkého rytíře a sloužily k sebe prezentaci šlechtických ctností ženicha.²⁵³ Stejně atributy rytířských ctností reprezentovaly figurky lvů a koní. Ideální obraz rytíře tak dotvářela vedle lví síly a ostrážitosti koňská moudrost a vytrvalost.²⁵⁴

Hodovní stoly zdobily ještě další dort ve tvaru zahrady s cukrovým stromem a marcipánovými figurkami. Na jeho větve cukrář Andreas zavěsil množství ovoce z jemného moučkového cukru. Pod něj umístil figurku bájného Orfea s jednorožcem, drakem, velbloudem, koněm a jelenem. V koruně stromu navíc seděl velký marcipánový sokol.²⁵⁵ Výběr a uspořádání figurek v cukrové zahradě nebylo náhodné. Každá měla své nezastupitelné místo a symbolický význam. Orfeus byl legendárním thráckým pěvcem, který proslul hrou na lyru. Svou dovedností okouzloval divoká zvířata, stromy i balvany, jež se dávaly do pohybu, aby následovaly zvuk jeho hudebního nástroje.²⁵⁶ Právě Orfeus s rozmanitými zvířaty pokojně shromážděnými

²⁴⁹ Tamtéž, s. 262.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, čtvrtá účetní kniha. Původ gryfa je kladen na starověký východ, kde podle legendy společně s ostatními bájnými zvířaty střežil indické zlato. Jako křesťanský symbol značí dvojí přirozenost Kristovu, božskou (pták) a lidskou (zvíře). J. HALL, *Slovník námětů*, s. 148.

²⁵² M. MYSLIVEČEK, *Panoptikum symbolů*, s. 264.

²⁵³ J. HALL, *Slovník námětů*, s. 148; M. MYSLIVEČEK, *Panoptikum symbolů*, s. 62 - 63.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 135 - 138, 127 - 128.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ J. HALL, *Slovník námětů*, s. 316.

kolem něj se stal oblíbeným námětem umělců již v dobách starého Říma.²⁵⁷ Legenda, která se váže k tomuto thráckému pěvci, odkazuje na pevnou manželskou lásku. Proto jeho umístění na jednom ze svatebních dortů je více než příhodné. Orfeovou manželkou se stala krásná Eurydika, jež však zemřela na uštknutí hada. Žal a zoufalství antického hrdiny bylo tak silné, že se rozhodl sestoupit do podsvětí a svou milovanou si odtamtud odvést zpět na zem. Začal hrát a zpívat před vládcem podsvětí Hádem a jeho manželkou Persefonou tak dojemně, že bohy dojal a přesvědčil, aby mu jeho životní lásku vydali. Stanovili si však podmínku. Za žádných okolností se nesměl během cesty z podsvětí na zemský povrch ohlédnout na svou ženu. Z obavy, že Eurydiku opět ztratí, se ohlédl, čímž rozhněval bohy. Za jeho opovážlivou nedůvěru mu vládce podsvětí milovanou manželku navrátil zpět do země mrtvých. Eurydika tak byla navždy ztracena. Zahlédl jen stín, který se opět ponořil do říše mrtvých. Sedm dní Orfeus plakal a prosil u podsvětní řeky Acherontu, ale svou milovanou již nikdy nespátřil.²⁵⁸ Zdrčený žalem se vrátil zpět do rodné Thrákie a všechny ženy navždy zavrhl. Jeho pohrdání ženským pohlavím působilo tak pohrdavě a urážlivě, že při jedné slavnosti ho thrácké bakchantky v zuřivosti roztrhaly.²⁵⁹ Tento dojemný příběh Orfea a Eurydiky představoval v očích hodovníků výmluvné alegorické svědectví o pravé lásce mezi mužem a ženou.

Jednotlivá zvířata, která obklopovala Orfea, odkazovala na ctnosti a vlastnosti, jimiž měli oplývat ženich i nevěsta. Jednorožec symbolizoval ženskou čistotu a byl spojován s představou o neposkvrněném panenství Panny Marie.²⁶⁰ Motiv jednorožce se hojně vyskytuje již ve Starém zákoně, jehož autoři mu připisovali zvláštní kouzelnou moc a sílu. Rovněž byl ztotožňován se samotným Kristem. Jednorožcův roh měl navíc schopnost očistit a vyléčit vše, čeho se dotkl. Z tohoto důvodu byl častým cílem lovců. Záchranu našel podle Písma svatého v klíně Panny Marie, která seděla v uzavřené zahradě.²⁶¹ Samotného jednorožce se nadto mohla dotknout pouze panna. Proto se jednorožec často objevoval právě na svatbách či při zasnubách jako profánní alegorie čistoty a panenství.²⁶² Další figurkou na Orfeově zahradě představoval drak. Jeho ztvárnění pravděpodobně odkazovalo na ideál středověkého rytířství.²⁶³ Vždyť i svatý

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ G. FINK, *Encyklopedie antické mytologie*, s. 18.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 260 - 262; *Slovník antické kultury*, s. 436.

²⁶⁰ J. HALL, *Slovník námětů*, s. 194

²⁶¹ J. ROYT - H. ŠEDINOVÁ, *Slovník symbolů*, s. 172 - 173.

²⁶² J. HALL, *Slovník námětů*, s. 328.

²⁶³ K tomu více Miroslav ŽITNÝ, *Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš roku 1605*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 187 - 262.

Jiří na své pouti přemohl draka - symbol zla.²⁶⁴ Kromě jednorožce a draka umístil cukrář do zahrady také velblouda, jenž byl symbolem vytrvalosti, skromnosti a poslušnosti.²⁶⁵ Další dekoraci zahrady tvořili jelen a nad ním - v koruně stromu sedící sokol. Jelen symbolizoval loveckou dovednost šlechtice a jeho široce rozvětvené parohy běh lidského života.²⁶⁶ Sokol představoval svobodu a stal se symbolem ctností středověkého rytíře - ostražitosti, síly a odvahy.²⁶⁷

Nevěstu jako budoucí matku a rodičku pokračovatele rodu představovala sladkost na způsob dortu - cukrová kolébka s dítětem.²⁶⁸ Odkazovala na nejdůležitější biologickou vlastnost manželky Adama ze Schwarzenberku, za kterou raně novověká společnost pokládala plodnost. Symbol zplození zdravého mužského potomka schwarzenberského rodu se již několikrát objevil ve výzdobě připravených pokrmů.

Na svatební tabuli rovněž nechyběly mísy s domácím a exotickým ovocem. Zejména cizokrajný původ jednotlivých plodů naznačoval jejich výjimečnost. Z nejrůznějších druhů exotického ovoce, které zdobilo svatební stůl, převažovaly citrusy a granátová jablka.²⁶⁹ Výběr těchto plodin nebyl v žádném případě náhodný. Citróny a pomeranče symbolizovaly věrnost, lásku a harmonický vztah novomanželů.²⁷⁰ Zvláště typická byla pro slavnostní tabuli granátová jablka - symbol plodnosti. Již v dobách antického Říma nosily čerstvě provdané ženy na hlavách věnce z větviček granátovníku, aby si zajistily brzké zplození potomka.²⁷¹ Stejný symbolický význam byl připisován také olivám, ústřicím, vejším a ořechům. Všechny tyto potraviny servírované na hodovní stůl vyjadřovaly symbol nového zrození a ženského lůna.²⁷² Olivy a ořechy byly navíc již od dob antického Říma označovány za svatební symboly přinášející hojnost, bohatství a dlouhověkost.²⁷³ Hosté měli dále možnost ochutnat melouny a limetky. Konzumací subtropického ovoce bylo hostům umožněno poznávat nové plodiny, získané v souvislosti s rozmachem zámořských objevů a se šířením

²⁶⁴ M. MYSLIVEČEK, *Panoptikum symbolů*, s. 48 - 49.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 254.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 91 - 94; J. ROYT - H. ŠEDINOVÁ, *Slovník symbolů*, s. 140 - 142.

²⁶⁷ M. MYSLIVEČEK, *Panoptikum symbolů*, s. 224 - 225.

²⁶⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, čtvrtá účetní kniha.

²⁶⁹ Tamtéž, účetní knihy.

²⁷⁰ J. C. COOPEROVÁ, *Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů*, Praha 1999, s. 24.

²⁷¹ Udo BECKER, *Slovník symbolů*, Praha 2002, s. 73 - 74.

²⁷² J. C. COOPEROVÁ, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 128, 132, 202, 206.

²⁷³ Tamtéž, s. 128, 132.

mimoevropských kulturních vlivů do vyspělého prostředí středoevropských šlechtických dvorů.²⁷⁴

Svůj symbolický význam měly i různé druhy koření používané při přípravě svatebních pokrmů. Jejich nákup a dovoz si mohly dovolit jen zámožné šlechtické rodiny. Schwarzenberský jídelníček obohatil zejména hřebíček, anýz, muškátový oříšek a šafrán.²⁷⁵ Rozmarýn se v lidovém prostředí používal jako prevence proti nemocem a k zahánění zlých duchů. Tato bylina rovněž symbolizovala lásku, věrnost a plodnost.²⁷⁶ Stejně jako rozmarýnu se podobný význam přisuzoval šafránu. Tento druh koření byl velice vzácný a symbolizoval pokoru a lásku.²⁷⁷ Rozmarýn, šafrán a další druhy koření, které při přípravách pokrmů kuchaři používali, svým symbolickým významem sloužily k prezentaci láskyplného a šťastného manželství Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu.

IV. 2. Hmotné vybavení svatebních prostor jako nástroj symbolické komunikace

Slavnostní stolování a konzumace připravených delikates vyžadovaly vhodné stolní nádobí, které by podtrhlo výtečnou chuť i vzhled pokrmů. Organizátoři schwarzenberské svatební hostiny ani tuto skutečnost neopomenuli. Na prostřeném stole se proto objevily nové jídelní servisy doplněné stříbrnými příbory.²⁷⁸ Používání jídelních příborů při konzumaci pokrmů výrazně zvyšovalo v očích přítomných kulturní úroveň svatební hostiny a prestiž hostitele. Nejdříve dvojzubé a později trojzubé vidličky se při hodování na šlechtických sídlech objevují ojedinele již v 16. století. Hojněji se jejich používání uplatnilo až v 17. století, kdy došlo k ustálení trojdílného jídelního příboru.²⁷⁹ Když nebyly příbory potřeba, ukládaly se do přepychových příborníků, které tvořily nedílnou součást mobiliáře Adama ze Schwarzenberku.²⁸⁰ Tři velké kredence zdobené stříbrným kováním, jež hrabě ze Schwarzenberku nechal vyhotovit u řemeslníků v Kolíně nad Rýnem, zdobily rovněž hodovní prostory svatební

²⁷⁴ Václav BŮŽEK, *Klenoty v renesančních a manýristických domácnostech na jihu Čech*, Jihočeský sborník historický 63, České Budějovice 1994, s. 23 - 43, zde s. 31.

²⁷⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁷⁶ U. BECKER, *Slovník symbolů*, s. 242.

²⁷⁷ J. ROYT - H. ŠEDINOVÁ, *Slovník symbolů*, s. 93.

²⁷⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, první a druhá účetní kniha.

²⁷⁹ J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 104.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 265.

hostiny.²⁸¹ V kvalitě a množství stolního nádobí a dalších kusech mobiliáře se výrazně odrážela reprezentativní funkce stolování, které se stalo příležitostí k navázání, rozvíjení a upevnění společenských kontaktů.²⁸²

O úrovni stolování vypovídaly rovněž nápojové soupravy. Luxusní poháry z křišťálového a broušeného skla, ve kterých se podávala drahá španělská a rakouská vína, sloužily k slavnostnímu přípitku novomanželům.²⁸³ Přípitek v každodenním životě šlechticů, zvláště pak při slavnostech a hostinách, měl svůj symbolický význam. Jeho posláním bylo pozdravení a vyjádření náklonnosti ženichovi a nevěstě. Současně představoval jeden ze způsobů upevňování „dobrého přátelství“ mezi hostitelem a pozvanými urozenými hosty. Připíjení symbolizovalo v myšlení raně novověkých šlechticů osobní prožitek momentální přínaležitosti k určitému kolektivu osob, z něho plynul řád očekávaného chování a jednání vznešené společnosti.²⁸⁴ Četné přípitky proto dotvářely slavnostní ráz hostiny a vyjadřovaly jedinečnost okamžiku svatebního veselí.²⁸⁵

Své místo ve vyzdobeném hodovním sále měla také kachlová kamna a různé druhy nábytku - zejména nové lavice a stoly. Světlo do místnosti proudilo okny, jež zakrývaly nově ušité záclony dovezené z Düsseldorfu.²⁸⁶ Pokud se setmělo, služebníci zažehli svícny na stolech, železná svítidla připevněná na stěnách a velké stojany na svíčky v rozích místnosti.²⁸⁷ Stěny slavnostních prostor navíc zdobily nástěnné koberce a látkové tapety.²⁸⁸

Drahocenné stolní nádobí a další předměty používané v průběhu svatební slavnosti jako byly například opasky, prsteny a šperky nevěsty, zdobily rodové erby. Tato výzdoba sloužila k sebe prezentaci Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu.²⁸⁹ Opasky z bílé látky a hedvábí byly vymalované svatebními erby novomanželského páru.²⁹⁰ V heraldické výzdobě se také zrcadlila paměť na urozené

²⁸¹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁸² J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 622.

²⁸³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁸⁴ Václav BŮŽEK, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: M. Nodl - D. Tinková (edd.), *Antropologické přístupy*, s. 189 - 213; též, „*Páni a přátelé*“, s. 241.

²⁸⁵ V. BŮŽEK, *Přípitek*, s. 194.

²⁸⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁸⁷ Tamtéž. Srov. J. HRDLIČKA, *Rituál stolování*, s. 625.

²⁸⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁸⁹ Tamtéž, první a druhá účetní kniha.

²⁹⁰ Tamtéž.

předky, která se ve vzpomínkách přenášela z minulosti do přítomnosti.²⁹¹ Erby na stolním nádobí vytvořené najatými rytci přispívaly k okázalé prezentaci a demonstrovaly sociální status hostitele. Souvisely s hloubkou urozenosti jeho rodu v hierarchicky uspořádané společnosti.²⁹² Erbovní výzdobou se Adam ze Schwarzenberku snažil o co největší reprezentaci a vyzdvižení své svatby v očích urozené společnosti. Kromě rodových znaků, jež dekorovaly jídelní servisy, nápojové soupravy i osobní vybavu nevěsty či ženicha, vyhotovili najatí rytci pamětní medaile a mince ze zlata a stříbra.²⁹³ Mince zdobené portréty novomanželů se na věky staly výmluvnou vzpomínkou na uzavření svátosti manželství mezi Adamem ze Schwarzenberku a Markétou z Pallantu.

Slavnostní výzdoba zámeckých prostor, použité pozlacené a stříbrné jídelní servisy, nápojové soupravy sloužily k okázalé reprezentaci a odrážely na první pohled bohatství, urozenost a společenské postavení novomanželského páru.²⁹⁴ V umělecky náročném a finančně nákladném provedení jednotlivých kusů stolního nádobí se zpravidla odrážel dosažený stupeň kulturní úrovně šlechtice, jeho rodiny a dvora.²⁹⁵ Reprezentativní vzhled číší z křišťálového a broušeného skla, pozlacených jídelních příborů, příborníků, dalších předmětů hmotné kultury a servírovaných pokrmů rovněž odkazoval na vytříbený vkus novomanželů.

²⁹¹ Václav BŮŽEK, *Paměť v heraldické výzdobě předmětů hmotné kultury šlechtických sídel 16. a 17. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 35 - 57, zde s. 38.

²⁹² Tamtéž, s. 39.

²⁹³ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, účetní knihy.

²⁹⁴ Václav BŮŽEK, *Klenoty*, in: V. Bůžek - J. Hrdlička a kol., *Dvory velmožů s erbem růže*, s. 144.

²⁹⁵ Týž, *Paměť urozenosti*, s. 29.

V. Závěr

Hlavním cílem předkládané bakalářské práce bylo zrekonstruovat průběh příprav svatebního veselí u příležitosti sňatku Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu, který se uskutečnil 27. listopadu 1613 na zámku v porýnském Hambachu. Základem pro zpracování tohoto pojednání se stal bohatý soubor dosud neuspořádaných a neprobádaných německy psaných písemných pramenů, jež jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Třeboni, pracoviště Český Krumlov. V něm se v pozůstalosti hraběte Adama ze Schwarzenberku dochovaly čtyři rozsáhlé účetní knihy, velké množství samostatných účtů, několik dopisů a svatební smlouva. Zejména typologie účetních položek v dochovaných účetních knihách a jejich podrobná analýza v první kapitole práce odráží důmyslný systém účtování na šlechtických dvorech na území Římsko-německé říše v raném novověku.

V další části pojednání autorka nastínila promyšlenou sňatkovou politiku Schwarzenberků, která směřovala k pozdvihnutí moci a prestiže rodu. Mladý šlechtic se nemohl oženit s libovolnou osobou ženského pohlaví, ale musel při výběru dodržovat přísná kritéria. Ústřední roli hrály věk, ekonomické aspekty a sociální postavení. Na druhém místě stály vzhled a osobní kvality. Výběr vhodné nevěsty byl výsledkem dlouhých jednání a racionálních úvah, na nichž se velkou měrou podíleli rodiče, příbuzní a známí.

Jakmile byla vybrána vhodná kandidátka sňatku a došlo ke vzájemné dohodě mezi oběma zainteresovanými stranami, následovalo sepsání svatební smlouvy a řádné uzavření sňatku. Analýza svatební smlouvy Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu z 9. září 1613 vypovídá o šíři příbuzenských vazeb novomanželů, jejich dědických právech v případě úmrtí jednoho z partnerů, odráží zámožnost a rozsáhlou pozemkovou držbu Schwarzenberků i Pallantů. Stranou pozornosti nelze nechat ani dědické nároky budoucích potomků novomanželského páru. Svatební smlouva představovala důležitý právní dokument zejména pro Markétu z Pallantu, protože jí prostřednictvím věna, obvěnění, jitřního daru a případných práv na movitý a nemovitý majetek Adama ze Schwarzenberku zabezpečovala spokojený život v manželství i v případě ovdovění.

Autorka pojednání se dále pokusila na základě analýzy účetních pramenů nastítnit způsoby získávání viktualií a předmětů každodenní potřeby nutných k uspořádání svatební slavnosti. Hlavní měrou se na zabezpečení těchto produktů

podílely vrchnostenské podniky Adama ze Schwarzenberku a rodičů Markéty z Pallantu. Odtud získal mladý hrabě pestrou škálu potravin, kuchyňských přísad, nápojů, dřevo a část kuchyňského náčiní. Některé masné výrobky, labuť, pávy, mořské ryby, exotické ovoce a koření poskytli novomanželům jako svatební dar zámožnější měšťané a urození jedinci. Nemaleý význam měly rovněž nákupy v okolních i vzdálenějších městech a městečkách na území Římsko-německé říše, zvláště v Kolíně nad Rýnem. Služebníci Adama ze Schwarzenberku zde nakoupili kromě potravin a nápojů nové jídelními servisy, nápojové soupravy, nábytek, svícny, látky, koberce, železné dráty a hygienické potřeby.

Slavnostní hostina včetně bohatého jídelníčku, který tvořila pestrá skladba rozličných pokrmů, honosných dortů a sladkostí, nesla bohatou symboliku, jejíž interpretace se stala tématem čtvrté kapitoly bakalářské práce. Cukrové a marcipánové postavy antických bohů, figurky zvířat, mytických tvorů a další dekorace oslavovaly uzavření manželského svazku Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu. Jejich alegorické poselství zrcadlilo harmonické soužití životních partnerů, vzájemnou lásku, věrnost, rodinné štěstí a pevnou víru v budoucí potomstvo. Výzdoba svatebního dortu a dalších sladkostí odrážela ideální charakterové vlastnosti a ctnosti nevěsty, mezi něž patřila cudnost, počestnost, zbožnost a především plodnost. Stranou pozornosti nezůstal ani ženich. Dekorace sladkostí v podobě dortů a „*Schaw Essen*“ reflektovaly vlastnosti pravého křesťanského rytíře, který oplýval velkou silou, spravedlností, čestností a odvahou.

Sňatek Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu sloužil k veřejné reprezentaci novomanželů i jejich rodin. K sebezpřítomnosti obou urozených jedinců přispěly rovněž pamětní předměty s vymalovanými či vyrytými erby Schwarzenberků a Pallantů, nové soubory stolního nádobí, skla a předmětů z drahých kovů.²⁹⁶ Okázalost a velkolepost svatební hostiny podtrhovalo množství služebnictva, které obsluhovalo vznešené hosty, staralo se o jejich zábavu, připravovalo pokrmy a podílelo se na organizaci celé festivity. Rovněž přítomnost šlechticů a šlechticů na svatbě měla svůj symbolický význam; odrážela sociální statut a politický vliv novomanželů. Svatební slavnost, účast pozvaných hostů, finanční zabezpečení i použité alegorické příměry musely odpovídat společenskému postavení novomanželského páru.²⁹⁷ O velikosti a nákladnosti hostiny v očích soudobých pozorovatelů svědčí také suma, kterou Adam ze

²⁹⁶ Srov. J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 203.

²⁹⁷ P. KRÁL, *Křtiny*, s. 443.

Schwarzenberku musel vydat na její uspořádání. Náklady dosáhly úctyhodné částky přes 30 000 zlatých a okázale zrcadlily bohatství a finanční možnosti hostitele.

VI. Seznam použitých pramenů a literatury

VI. 1. Archivní prameny

SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301.

VI. 2. Vydané prameny

KOLDINSKÁ, Marie - MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.

MAREK, Pavel *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005.

PÁNEK, Jaroslav (ed.), Václav Březan, *Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.

SMÍŠEK, Rostislav, *Kniha poznámek Ferdinanda z Ditrichštejna z let 1683-1697. Kritická edice*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 307 - 398.

SMÍŠEK, Rostislav - DURAJOVÁ, Miroslava, *Hieronymus der Ältere Schlick: Das Tagebuch. Eine Selbstdarstellung aus den Jahren 1580-1582*, České Budějovice 2008.

ZUKAL, Josef (ed.), *Paměti Václava st. Lichnovského z Voštic. Zpráva o neznámém spisovateli českém*, Věstník Matice opavské 16, 1908.

VI. 3. Literatura

Auf den Spuren der Fürsten Schwarzenberg in Franken, Scheinfeld 2008.

BASTL, Beatrix, *Eheliche Sexualität in der Frühen Neuzeit zwischen Lust und Last. Die Instruktionen des Fürsten Karl Eusebius von Liechtenstein*, Archiv für Kulturgeschichte 78, 1996, s. 277 - 301.

BASTL, Beatrix, *Habsburgische Heiratspolitik - 1000 Jahre Hochzeit?*, L'Homme, Zeitschrift für Feministische Geschichtswissenschaft 7, 1996, s. 75 - 89.

BASTL, Beatrix, *Macht der Emotionen? Refugien der Intimität? Die Erhaltung des Names und die Ordnung der aristokratischen Familie*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 495 - 534.

- BASTL, Beatrix, *Mezi mocí a bezmocí. Úvahy o každodenním životě šlechtičen v raném novověku*, Dějiny a současnost 3, 1994, s. 24 - 26.
- BASTL, Beatrix, *Tugend, Liebe, Ehe. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien 2000; táž, „*Adeliger Lebenslauf.*“ *Die Ritten und Leben umd Sterben in der Frühen Neuzeit*, in: *Adel im Wandel. Politik - Kultur - Konfession 1500-1700*, Wien 1990 (= Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge 251), s. 377 - 389.
- BASTL, Beatrix, *Wan Ich nur bei sein mecht/ würde mier alle beschwerden leicher. Zur Bedeutung von Ehe und Liebe innerhalb des österreichischen Adels in der Frühen Neuzeit*, *Unsere Heimat* 66, 1995, s. 4 - 14.
- BASTL, Beatrix - HEISS, Gernot, *Tafel bei Hof: Die Hochzeitsbankette Kaiser Leopold I.*, *Wiener Geschichtsblätter* 50, 1995, s. 181 - 206.
- BECKER, Udo, *Slovník symbolů*, Praha 2002.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenberkové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005 (= *Monographia historica* 5).
- BIEDERMANN, Hans, *Lexikón symbolov*, Bratislava 1992.
- BOKOVÁ, Hildegard - SPÁČILOVÁ, Libuše, *Stručný raně novohornoněmecký glosář*, Olomouc 2003.
- BŮŽEK, Václav, *Komunikace bez hranic. Mezi Norimberkem a českými zeměmi na sklonku předbělohorské doby*, *Dějiny a současnost* 6, 1995, s. 11 - 14.
- BŮŽEK, Václav, *Paměť v heraldické výzdobě předmětů hmotné kultury šlechtických sídel 16. a 17. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 37 - 57.
- BŮŽEK, Václav, „*Páni a přátelé*“ *v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 229 - 264.
- BŮŽEK, Václav, *Pijácké zábavy na dvorech renesančních velmožů (Ambras-Bechyně)*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= *Opera historica* 8), s. 137 - 153.
- BŮŽEK, Václav, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl - Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 189 - 213.
- BŮŽEK, Václav, *Říšské město Norimberk a české země v předbělohorské době (Stav a perspektivy studia)*, *Folia historica bohemica* 18, 1997, s. 19 - 70.
- BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.

- BŮŽEK, Václav a kol., *Úvod do studia historie*, České Budějovice 1994.
- BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef a okol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.
- BŮŽEK, Václav - BŮŽKOVÁ, Hana, *Klenoty v renesančních a manýristických domácnostech na jihu Čech*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 23 - 43.
- BŮŽEK, Václav - KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef - KRÁL, Pavel - VYBÍRAL, Zdeněk, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech současné evropské historiografie*, Časopis Matice moravské 122, 2003, s. 375 - 409.
- BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef - KRÁL, Pavel - VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha - Litomyšl 2002.
- COOPERVÁ, J. C., *Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů*, Praha 1999.
- ČERNÝ, Václav, *Začátky našich hospodářských účtů*, Časopis přátel starožitností českých 60, 1952, s. 121 - 133.
- ČERNÝ, Václav, *Hospodářské instrukce. Přehled zemědělských dějin v epoše patrimoniálního velkostatku v 15. a 16. století*, Praha 1930.
- DLOUHÁ, Markéta, *Symbolika barev ve středověku*, Kuděj 1, 2001, s. 19 - 25.
- van DÜLMEN, Richard, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.
- van DÜLMEN, Richard, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století)*, Praha 1999.
- DRESSEL, Gerd, *Wissenschaftspraxis - Biographien - Generationen. Ein paar Facetten einer Reflexiven Historischen Anthropologie*, in: Václav Bůžek - Dana Štefanová (edd.), *Menchen - Handlungen - Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= Opera historica 9), s. 27 - 69.
- FINK, Gerhard, *Encyklopedie antické mytologie*, Olomouc 1996.
- FIŠEROVÁ, Eva - NEJDELÁ, Marcela, *Ilustrovaná encyklopedie odívání. Od tógy po krinolínu*, Bratislava 2009.
- FRITZOVÁ, Charlotte - RŮŽIČKA, Jindřich, *Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna 1555*, Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63 - 77.
- GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.
- van GENNEP, Arnold, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997.
- GRIMM, Jacob - GRIMM, Wilhelm, *Deutsches Wörterbuch I-XXXII*, Leipzig 1854 - 1960.

- GRULICH, Josef, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008 (= Monographia historica 10), s. 240 - 253.
- GRULICH, Josef, „*Slavnostní okamžiky*“ - svatební a křestní obřad v období raného novověku (*Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století*), Historická demografie 23, 2000, s. 49 - 82.
- HANZAL, Josef, *Hospodářské patrimoniální účty předbělohorského období*, Sborník archivních prací 16, 1966, s. 397 - 413.
- HALL, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.
- HLAVÁČEK, Ivan - KAŠPAR, Jaroslav - NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002.
- HOLÝ, Martin, „*Čehož sem také při ní, panně šlechticně, aby mě za manžela sobě oblíbila, vyhledávati neobmeškal.*“ *Sňatky české a moravské šlechty na prahu novověku (1500 - 1620)*, in: Oznamuje se láskám našim, Pardubice 2007, s. 7 - 18.
- HOLÝ, Martin, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500 až 1650*, Historická demografie 27, 2003, s. 5 - 35.
- HORSKÝ, Jan, *Historická antropologie*, Historická demografie 17, 1993, s. 241 - 270.
- HRDLIČKA, Josef, „...*kuchyni svou k správě tobě poroučím*“. *Kuchyňský personál v rezidencích posledních pánů z Hradce a Rožmberků*, Jihočeský sborník historický 65, 1996, s. 148 - 169.
- HRDLIČKA, Josef, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na aristokratických dvorech v raně novověkých českých zemích*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica 1).
- HRDLIČKA, Josef, *Kuchyně, stolování a jídelníček*, in: Václav Bůžek - Josef Hrdlička a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 120 - 130.
- HRDLIČKA, Josef, *Potraviny na předbělohorském dvoře pánů z Hradce (způsoby zásobování a finanční náklady)*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Příspěvek ke každodenní kultuře novověku*, České Budějovice 1995 (= Opera historica 4), s. 5 - 14.
- HRDLIČKA, Josef, *Potraviny, stolování a jídelníček na raně novověkých aristokratických dvorech (Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury)*, Český časopis historický 98, 2000, s. 18 - 45.
- HRDLIČKA, Josef, *Provoz vídeňského domu Jáchyma z Hradce*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 103 - 126.

- HRDLIČKA, Josef, *Příspěvek ke studiu kuchyňských účtů pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků, České Budějovice 1993 (= Opera historica 3)*, s. 215 - 218.
- HRDLIČKA, Josef, *Rezidenční město a panská kuchyně, Podíl jindřichohradeckých měšťanů, ostatních obyvatel a panských služebníků na zásobování předbělohorského dvora pánů z Hradce potravinami*, Jihočeský sborník historický 64, 1995, s. 84 - 91.
- HRDLIČKA, Josef, *Rituál stolování na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7)*, s. 619 - 653.
- HRDLIČKA, Josef, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8)*, s. 293 - 314.
- HRUBÁ, Michaela, *Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst*, in: *Oznamuje se láskám našim*, Pardubice 2007, s. 19 - 26.
- CHOCHOLÁČ, Bronislav, *Collaltovské kuchyňské účty z druhé poloviny 17. století (příspěvek ke studiu šlechtické každodennosti)*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada C 41, 1994, s. 45 - 55.
- CHOCHOLÁČ, Bronislav, *Návštěvy u nejvyššího zemského komorníka. Dvůr a hosté Františka Antonína hraběte Collalta v Brně koncem 17. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7)*, s. 575 - 595.
- IGGERS, Georg G., *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivity k postmoderní výzvě*, Praha 2002.
- JANÁČEK, Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1976.
- JÜNGLING, Hans Jürgen, *Die Heiraten des Hauses Liechtenstein im 17. und 18. Jahrhundert. Konnubium und soziale Verflechtungen am Beispiel der Habsburgischen Hocharistokratie*, in: Volker Press - Dietmar Willweit (edd.), *Liechtenstein - Fürstliches Haus und staatliche Ordnung. Geschichtliche Grundlagen und moderne Perspektiven*, Vaduz - München - Wien 1988, s. 329 - 346.
- JUŘÍK, Pavel, *Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.
- KAPRAS, Jan, *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908.
- KAŠNÝ, Jiří, *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006.

KAHNT, Helmut - KNORR, Bernd, *Ein Lexikon. Alte Masse, Münzen und Gewichte*, Leipzig 1986.

KLABOUC, Jiří, *Manželství a rodina*, Praha 1962.

KOBER, Ulrich, *Der Favorit als „Factotum“*. Graf Adam von Schwarzenberg als Oberkämmerer und Direktor des Geheimen Rates unter Kurfürst Georg Wilhelm von Brandenburg, in: Michael Kaiser - Andreas Pečar (edd.), *Der zweite Mann im Staat. Oberste Amtsträger und Favoriten im Umkreis der Reichsfürsten in der Frühen Neuzeit*, Berlin 2003 (= Zeitschrift für historische Forschung. Beiheft 32), s. 231 - 252.

KOBER, Ulrich, *Eine Karriere im Krieg: Graf Adam von Schwarzenberg und die kurbrandenburgische Politik von 1619 bis 1641*, Berlin 2004 (= Quellen und Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte 24).

KOLDINSKÁ, Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha - Litomyšl 2001.

KOZÁKOVÁ, Anděla, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926.

KRÁL, Pavel, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Šlechta v Habsburské monarchii a císařský dvůr (1526 - 1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439 - 456.

KRÁL, Pavel, *Muž a žena mezi přechodovými rituály rodinného života*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= Opera historica 11), s. 425 - 439.

KRÁL, Pavel, *Ronšperské setkání. Švamburský pohřeb jako místo politické komunikace předbělohorské šlechtické společnosti*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 291 - 307.

KUBEŠ, Jiří, *Kuchyně a zásobování rožmberských sídel (Příspěvek ke komunikaci ve společnosti aristokratického dvora Petra Voka z Rožmberka v jeho vedlejších, dočasných a příležitostných rezidencích v letech 1592-1602)*, České Budějovice 1998 (diplomová práce).

KUBEŠ, Jiří, *Rosenbergica 1. Rožmberské „kuchyňské“ účty. Možnosti a využití*, Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities 7, 2001, s. 17 - 24.

KUBEŠ, Jiří, *„Tehdáž, když ve voboře před morem bytostí jsem byl.“ Zásobování letohrádku Kratochvíle v letech 1592 - 1602*, in: *Historie 97. Sborník z celostátní vědecké konference*, Brno 1998, s. 143 - 180.

- KUBEŠ, Jiří, *Zásobování sídel Petra Voka z Rožmberka potravinami (1952 - 1602)*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 255 - 289.
- KUPHAL, Erich, *Wann ist Graf Adam von Schwarzenberg geboren?*, Forschungen zur brandenburgischen und preußischen Geschichte 45, 1933, s. 148 - 150.
- LEDVINKA, Václav, *Dům pánů z Hradce pod Stupni (Příspěvek k poznání geneze a funkci renesančních šlechtických paláců v Praze)*, Folia historica bohemica 10, 1986, s. 269 - 316.
- LEDVINKA, Václav, *Šlechtická svatba v Praze roku 1579 (K charakteru aristokratických slavností české renesance)*, Documenta Pragensia 12, 1995, s. 105 - 113.
- LEMBERGOVÁ, Margaret, *Hanavské zásnuby Albrechta Jana Smiřického*, Dějiny a současnost 16, 1994, s. 15 - 18.
- LENEROVÁ, Milena, *Řeč svatebních oznámení*, in: Oznamuje se láskám našim, Pardubice 2007, s. 105 - 112.
- LESEMANN, Silke, *Liebe und Strategie. Adelige Ehen im 18. Jahrhundert*, Historische Anthropologie 8, 2000, s. 189 - 207.
- MACEK, Josef, *Slavnosti a zábavy v jagellonském věku*, Opus musicum 19, 1987, s. 257 - 272.
- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, in: Schwarzenberská ročenka 1935, s. 25 - 85.
- MARTIN, René a kol., *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*, Praha 1993.
- MAŘA, Petr, *Rituál zásnub v deníku renesančního kavalíra*, Dějiny a současnost 18, 1996, s. 11 - 15.
- MAŘA, Petr, *Svět české aristokracie (1500 - 1700)*, Praha 2004.
- MIKUŠEK, Eduard, *Účetní systémy a metody na majetku rodnických Lobkoviců*, Sborník archivních prací 36, 1986, s. 53 - 102.
- MAUR, Eduard, *Problémy demografické struktury v polovině 17. století*, Československý časopis historický 19, 1971, s. 839 - 870.
- von MIRBACH - HARFF, Ernst, *Geschichte von Herren, Freiherren und Grafen von Pallant*, Vierteljahrsschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie 1, 1873, s. 159 - 200, 275 - 346.
- MITTERAUER, Michael - DRESSEL, Gerd, *Historische Anthropologie. Ein Einführung*, Wien 1996.

- MUTH, Heinrich, *Zur Beurteilung des Grafen Adam zu Schwarzenberg*, Monatsheft für evangelische Kirchengeschichte des Rheinlandes 14, 1965, s. 77 - 113.
- MUTH, Heinrich, *Der Favorit als „Factotum“*. Graf Adam von Schwarzenberg als Oberkämmerer und Direktor des Geheimen Rates unter Kurfürst Georg Wilhelm von Brandenburg, in: Michael Kaiser - Andreas Pečar (edd.), *Der zweite Mann im Staat. Oberste Amtsträger und Favoriten im Umkreis der Reichsfürsten in der Frühen Neuzeit*, Berlin 2003 (= Zeitschrift für historische Forschung. Beiheft 32), s. 231 - 252.
- MYSLIVEČEK, Milan, *Panoptikum symbolů, značek a znamení*, Praha 1992.
- NACOVSKÁ, Pavla, *Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historickodemografického poznání (Kutná Hora 1550-1600)*, Historická demografie 21, 1997, s. 43 - 64.
- NACHTMANNOVÁ, Alena, *Oděv a oděvní doplňky při namlouvání, zasnubách a svatbě ve 2. polovině 16. a 17. století*, in: *Oznamuje se láskám našim*, Pardubice 2007, s. 47 - 56.
- NODL, Martin - TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.
- OBERHAMMER, Evelin, *Gesegnet sei dies Band. Eheprojekte, Heiratspakten und Hochzeit im fürstlichen Haus*, in: táž (ed.), *Der ganzen Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Liechtenstein in der Frühen Neuzeit*, München 1990, s. 182 - 203.
- Ottův slovník naučný I-XXVIII*, Praha 1888 - 1909.
- OURODOVÁ, Ludmila, *Schwarzenbergové 1615 - 1789*, České Budějovice 2009.
- PÁNEK, Jaroslav, *Aristokratické slavnosti české renesance*, Opus musicum 19, 1987, s. 289 - 297.
- PEŠEK, Jiří, *Slavnost jako téma dějepisného zkoumání*, Documenta Pragensia 12, 1995, s. 7 - 27.
- PETRÁŇ, Josef a kol., *Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století I, II*, Praha 1995.
- POLLEROß, Friedrich - SOMMER-MATHIS, Andrea - LAFERL, F. Christopher, *Federschmuck und Kaiserkrone, das barocke Amerikanbild in den habsburgischen Ländern*, Wien, 1992.
- RÉPÁSOVÁ, Marie, *Hospodářské účty novohradského panství 1500-1620*, Archivum Trebonense 1976, s. 114 - 141.

- ROHRBEIN, Hugo, *Graf Adam von Schwarzenberg, ein katolischer Staatsminister in Berlin zur Zeit des 30jährigen Krieges*, Wichmann-Jahrbuch des Geschichtsvereins Katolische Mark 1, 1930, s. 134 - 155.
- RORTKOPF, Alexander, *Graf Adolf von Schwarzenberg, der Sieger von Raab 1598*, Beiträge zur oberbergischen Geschichte 2, 1989, s. 50 - 62.
- ROYT, Jan - ŠEDINOVÁ, Hana, *Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*, Praha 1998.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Geschichte des reichsstädtischen Hauses Schwarzenberg I*, Neustadt an der Aisch 1963.
- SIGLOVÁ, Tereza, *Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563 - 1652*, in: Oznamuje se láskám našim, Pardubice 2007, s. 27 - 45.
- SLEZÁKOVÁ, Hana, *Svatební smlouvy boskovických měšťanů z let 1601 - 1620*, Pardubice 2008 (bakalářská práce).
- zu SCHWARZENBERG, Karl, *Geschichte des reichsstädtischen Hauses Schwarzenberg I*, Neustadt an der Aisch 1963.
- Slovník antické kultury*, Praha 1974.
- Slovník řecko-římské mytologie a kultury*, Praha 1993.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009. (= Monographia historica 11).
- SMÍŠEK, Rostislav, *Jan Adam Questenberk mezi Vídní a Jaroměřicemi*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 331 - 354.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, Folia historica bohemica 24, 2009, s. 167 - 198.
- STEJSKAL, Aleš, *Rosenbergische Rechnungen als Quelle der Kulturgeschichte des frühneuzeitlichen Adelshofes*, in: Václav Bůžek (ed.), *Spojující a rozdělující na hranici - Verbindendes und Trennendes an der Grenze*, České Budějovice 1992 (= Opera historica 2), s. 60 - 65.
- STOLLBERG - RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe, Thesen, Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489 - 527.

- STORCHOVÁ, Lucie, *Conditio humana - konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*, Praha 2007.
- SVOBODA, Ludvík a kol., *Encyklopedie antiky*, Praha 1974.
- TARANTOVÁ, Kateřina, *Manželské strategie české šlechty v předbělohorském období*, České Budějovice 2009 (diplomová práce).
- TEPLÝ, František, *Platy, daně a dávky poddaných v 17. století*, Věstník československého zemědělského muzea 11, 1938, s. 18 - 23.
- TEUTEBERG, Hans-Jürgen (ed.), *European Food History*, Leicester-London-New York 1992.
- TEUTENBERG, Hans - Jürgen - NEUMAN, Gerhard - WIERLACHER, Alois, *Essen und Kulturel Identität*, Berlín 1997.
- TRAPP, Wolfgang, *Kleines Handbuch der Maße, Zahlen Gewichte und der Zeitrechnung*, Stuttgart 1996.
- TUPÁ, Linda, *Šlechtična a sňatek v raném novověku ve světle svatebních smluv*, České Budějovice 2002 (diplomová práce).
- VÁLKA, Josef, *Barokní slavnosti*, in: Zdeněk Hojda (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 53 - 63.
- VÁLKA, Josef, *Homo festivans*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 5 - 17.
- VÁLKA, Josef, *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě*, Praha 1962.
- VÁLKA, Josef - ŠTĚDRŇ, Miroslav, *Svátky a slavnosti v dějinách kultury*, Opus musicum 17, 1985, s. 289 - 297.
- VLK, Miloslav, *O šlechtických jídelních souborech*, Umění a řemesla 1, 1985, s. 47 - 51.
- VOREL, Petr, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské zábavy*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 191 - 206.
- VOREL, Petr, *Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550*, Časopis Matice moravské 114, 1995, s. 139 - 162.
- WINTER, Zikmund, *Kuchyně a stůl našich předků*, Praha 1892.

- WINTER, Zikmund, *Šat, strava a lékař v 15. a 16. věku*, Praha 1913.
- WÜHR, Hans, *Alte Küchen und Küchengeräte*, Darmstadt 1954.
- ZÁLOHA, Jiří, *Mzdy pracovních sil v panských dvorech na Českokrumlovsku počátkem 17. století*, Jihočeský sborník historický 36, 1967, s. 190 - 194.
- ZÁLOHA, Jiří, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, České Budějovice b. d.
- ZÁLOHA, Jiří, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, Obnovená tradice 3, 1993, s. 14 - 41.
- ZÍBRT, Čeněk, *Staročeské umění kuchařské*, Praha 1927.
- ŽITNÝ, Miroslav, *Deník šťastného Václava Pětipeského z Chýš roku 1605*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 187 - 262.

VII. Přílohy

VII. 1. Edice svatební smlouvy Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu

VII. 2. Tabulky

1. Tabulka - Seznam poslů, které Adam ze Schwarzenberku využíval v průběhu svatebních příprav a jejich pracovní povinnosti
2. Tabulka - Seznam urozených hostů, kteří se zúčastnili svatby Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu

VII. 3. Obrazové přílohy

VII. 1. Edice svatební smlouvy

Ediční poznámka

Dochovaná svatební smlouva Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu je uložena ve Státním oblastním archivu v Třeboni, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků.²⁹⁸ Tvoří ji 28 listů textu, které nejsou svázány v pevné vazbě. Svatební smlouva je významným právním dokumentem budoucího manželství Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu. Odráží majetkové poměry a zámožnost obou šlechtických rodin.

Text svatební smlouvy k edici byl připraven *in extenso*. Ve snaze o respektování jeho specifických rysů a originální podoby autorka předkládaného pojednání pramen transliterovala. Při sestavování edice autorka vycházela z nejnovějších edičních zásad pro vydávání raně novověkých pramenů.²⁹⁹ Cílem edice je snaha o zachování původní fonetické podoby textu a jejího vyjádření pomocí prostředků moderní grafiky. Náročnost při jejím vytváření způsobuje jazyková pestrost pramene. Vedle hlavního jazyka - němčiny, se ve svatební smlouvě vyskytují četné latinské a francouzské výrazy. Při přepisu textu autorka plně respektovala zvláštnosti všech zmíněných řečí, které svědčí o jejich historickém vývoji.

Svatební smlouva je napsaná německou novogotickou kurzívou. Latinské či francouzské pojmy jsou psány písmem, v němž převažují prvky humanistického stylu. Ve snaze zachovat věrnou podobu originálu nedošlo při sestavování edice k úpravám grafemiky. V textu se objevují grafémy <v-u-w> či <i-j-y>, které byly ponechány v té formě, v níž se ve svatební smlouvě vyskytují. Společně alternují především na začátku slov, kde se objevují tvary „In” i „Jn” nebo „und” i „vnd”. Častý je výskyt zkratk koncovek -en v podobě svislého tahu zakončeného obloučkem, který autorka pro lepší porozumění textu doplnila. V textu se vyskytuje také zkratka pro „dass”, která má

²⁹⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 301, svatební smlouva.

²⁹⁹ Při přípravě edičních pravidel autorka vycházela z některých edic raně novověkých písemností: Pavel MAREK, *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, České Budějovice 2005; Rostislav SMÍŠEK - Miroslava DURAJOVÁ, *Hieronymus der Ältere Schlick: Das Tagebuch. Eine Selbstdarstellung aus den Jahren 1580-1582*, České Budějovice 2008; týž, *Knihy poznámek Ferdinanda z Ditrichštejna z let 1683-1697. Kritická edice*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 307-398. K pravidlům sestavování edic více František ROUBÍK, *Pravidla pro vydávání historických pramenů pro novější dějiny (16.-20. století)*, Archiv český 7, 1957, s. 59 - 65; Ivan ŠTOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

podobu písmen „dz” či zkratky pro určité členy „der, die, das,” které jsou v textu označeny pouze písmenem „d.” Doplněné koncovky či potřebná písmena jsou uvedena v hranatých závorkách (například *haubtstett[en]* či *d[er]*). Latinské a francouzské názvy byly od ostatního textu odlišeny kurzívou. V případě nejasnosti či nejednoznačnosti při transliteraci byl použit konvenční symbol [?]. Ve špičatých závorkách vyplněných třemi křížky se nachází přeškrtnutý nečitelný text. Kulaté závorky nemají žádný ediční význam a jsou součástí originálního textu. Užívaná interpunkce byla stanovena až druhotně a vychází ze současných pravidel. Slouží pro přehlednost a lepší orientaci v textu. Používání velkých písmen je v edici zachované v originální podobě textu, protože jejich užívání ve svatební smlouvě značně kolísalo. Jména osob i míst jsou v textu ponechána v původní podobě, avšak v poznámkách autorka uvedla jejich obvyklou podobu a doplnila bližší identifikaci.³⁰⁰

Svatební smlouva

Margareta,³⁰¹ Gemalin des Grafen Adam.³⁰²

In Nahmen der Heiligen unzertheilter dreyfaltigkeit Amen.

Kundt unndt zue wißen Seye Menniglichen, dennen dieße heüraths verschreibungh zueleßen, zuesehehn, oder zuehöeren verkombt, daß dem Allnechtigen zue Lob, dem *Sacrament* d[er] heiliger Ehe (welhes Gott selbsten eingesetzt, unndt würdiglich zuehaltenn beuohlenn). Zue ehren, auch zur mehrung der Criestenheit, vortpflanzunng unndt erhaltung eh[e]licher lieb unndt freundschaftt gegenwertige heüraths berednungh unndt Abschiedt zwischenn dem Wolgebornen herren Adam Grafen zue Schwartzbergh, herren zue Hohenlandtsbergh, unndt Gimborn etc. Kon[iglicher] May[estät] zu Frankhreich, St. Michelis Ordens Ritter,³⁰³

³⁰⁰ Při identifikaci jednotlivých jmen, která se ve svatební smlouvě vyskytují, byly použity zejména internetové stránky <http://www.geneall.net/D/>; <http://genealogy.euweb.cz/trautt/trautt2.html>; <http://www.deutsche-biographie.de>; <http://www.frauenruhgeschichte.de> [odkazy funkční k 30. březnu 2011]. Dále *Ottův slovník naučný I-XXVIII*, Praha 1888 - 1909; Carl von WURZBACH, *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder gelebt und gewirkt haben I-LX*, Wien 1856 - 1891; Brigitte HAMAN, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996; *J. Siebmacher's großes Wappenbuch I-XXXIII*, Neustadt 1971 - 1986.

³⁰¹ Markéta z Pallantu se narodila roku 1592 a zemřela 29. září 1615 ve Weibelskirchenu. 27. listopadu 1613 se provdala za Adama ze Schwarzenberku, s kterým měla dva syny, Františka Hartarda a Jana Adolfa I. František Hartard se narodil 15. prosince 1614 v Kolíně nad Rýnem a zemřel 10. května 1636 v Gimbornu. Jan Adolf I. se narodil 20. září 1615. Oženil se s Marií Justýnou ze Starhemberku a stal se významným pokračovatel rodu Schwarzenberků.

³⁰² Srov. výše, podkapitola „Schwarzenberkové.”

³⁰³ Tamtéž.

Chur[fürstlicher] unndt F[ürstlicher] Brandenburgischer, Inn den Güllischenn unndt darzue gehörenden Fürstenthumben unndt landen verordenetem Statthalteren geheimmem Rhatt undt

Obercammerheren.

Deß hoch unndt wolgebornen herren, herren Adolffen Grauen zue Schwartzenergh, unndt Ritteren, herren zue Hohenlandsbergh unndt Gimborn etc.³⁰⁴ Römischer Kay[serlicher] May[estät] Hofkriegsrhat, Feltmarschalicken, unndt Verwalteren derr Generall Leütennamtschafften inn Hungeren, auch beeder hauptstett[en] unndt Vestungen Wienn³⁰⁵ unndt Raab³⁰⁶ Gubernatoren etc. unndt frauwen Elisabeth Margrethen Gräfin unndt Wittibenn zue Schwartzenergh unndt frauwen zue Gimborn etc.³⁰⁷ ehlicher Sohn an einnen, unndt der wolgeborner Margretha, dochter zur Pallant, deß auch Wolgebornen herren, Hartthartenn von Pallant,³⁰⁸ Freyherren zue Dagstull,³⁰⁹ herren zue Dallenbruch,³¹⁰ Wildensburgh,³¹¹ Laurentzbergh,³¹² Weibelskirchen³¹³ Fel<###> unndt Moerstorff³¹⁴ etc. hoch f[fürstlichem] R[ath] zue Lott[ringen], Geheimmen Rhat Cammerherren, unndt derose[lben] Gubernatoren zue Syrckh[eim] [?] unndt der wolgeboren Frauwen Magdalena von Reifenbergh,³¹⁵ frauw derselbigen Frey unndt herschafften etc. ehleibliche dochter am anderen. Mit deren zue Endt unterschriebennen Elteren, nechste freundt unndt verwanten Rhat, wißen unndt willen bethädinget, abgeredt, angenommen unndt beschloßen worden, wie unterschiedlich hernoch volggt.

³⁰⁴ Adolf ze Schwarzenberku byl otcem Adama ze Schwarzenberku. K němu více podkapitola „Schwarzenberkové.”

³⁰⁵ Wien (= Vídeň) je hlavním městem dnešní Rakouské republiky. Leží na řece Dunaj a od 13. století byla významným kulturním, politickým i hospodářským centrem a sídelním městem císařského dvora.

³⁰⁶ Raab (= Győr) je město v severozápadní části dnešní Maďarské republiky, které se nachází poblíž hranic se Slovenskou republikou.

³⁰⁷ Alžběta Markéta hraběnka ze Schwarzenberku, rozená Wolffová z Metternichu, byla manželkou Adolfa ze Schwarzenberku, se kterým měla jediného syna Adama. Zemřela 6. února 1624.

³⁰⁸ Hartard z Pallantu byl dvakrát ženatý. Jeho první manželkou byla Anna z Vlodorpu, druhou Magdalena z Reiffenberku, se kterou měl dceru Markétu. Zemřel roku 1615. Jeho otcem byl Damián z Pallantu, matkou Kateřina z Rollinguenu.

³⁰⁹ Dagstuhl je zámek ve spolkové zemi Sasko na východě dnešní Spolkové republiky Německo.

³¹⁰ Dallenbruch (= šlechtický rod z Dalenbroichu).

³¹¹ Wildensburg (= Wildenburk) se nachází v západní části dnešní Spolkové republiky Německo ve spolkové zemi Porýní-Falc.

³¹² Laurentzberg (= Laurenberk) je město v nejzápadnější části dnešní Spolkové republiky Německo ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko. Nachází se 65 km jihozápadně od Kolína nad Rýnem.

³¹³ Weibelskirchen je nejstarší část města Neunkirchen v oblasti Sárska, na jihozápadě dnešní Spolkové republiky Německo.

³¹⁴ Moerstorff (= Maiersdorf) je město východně od pohoří Hohe Wand nedaleko Vídně v dnešní Rakouské republice.

³¹⁵ Magdalena z Reiffenberku byla dvakrát provdána. Jejím prvním manželem byl Jan Otto z Liebensteinu, druhým Hartard z Pallantu, se kterým měla dceru Markétu. Jejím otcem byl Jan z Reiffenberku, matkou Agnes ze Staffelu.

Alß nemblich zum ersten, daß wolermelter herr Graf gedachte dochter zue Pallant zue seinner Gemahlin, unndt hinwiederumb sie von Pallant Jhnnen herren Grafen zur ihrem Ehgemahl haben undt behalten solle, wen hochzeitlich Ehrentagh, unndt Ehlicher beylager (darzue d[er] Allemechtige seinen Gottlichen seeg[en], zue dero beeder seellen heill gebenn wolle) zue erster undt nechster gelegenheit Cristlicher undt Apostolicher Kirchenordnung nach anstellen, undt heruf die tagh Jres Lebens, wie es guten friedtlichen Ehleüth woll anstcht undt gebüret einander ehlich beywohnnen sollen.

Darnach zue befürderungs dießer Ehstiefftungh giebt wolermelter herr zue Pallant etc. undt Frauw Magdalena von Reifenbergh, sein[e] Gemahlin, Jrer dochter zue einer Ehsteuer undt heüraths mitgaben die summa Sechsdaußent Rh[einischer] Th[aler]³¹⁶ oder Jahrliche darob scheinnde *pension* nemblich dreyhundert derselbiger Th[aler] undt d[ass] solange Gott der Allemechtige zue H[erren] Harttharten d[as] leben gundt od[er] bieß dahin s[eine] l[iebde] gefallen würt, dero Kinderen die theillung zumachen unndt derren güeteren theils einzuraumen, solche summa oder versprochene *pension* auß allen gefällen der Herligkeit Laurenzberg undt deß haußes Lindenburg³¹⁷ *Apperinentien* zue empfangen unndt einzunemen. Solle sie, auch mit Kleinnodien, unndt Kleidung irem stammen gemeß versehen, damit solle sie dochter zur Pallant etc., bey zeit unndt Lebens Jres herren Vatters außgesteurt, unndt begüdet sein wie obenuermelt.

Aber nach absterben deßsen (denn der Allemechtige nach seellenheill langh erhalten wolle) solle sie alle Jre, Jhrer Frauw Mutter, Frauw Magdalena von Reifenbergs etc. verlaßenne güeteren, *Mobilien* unndt *Immobilien*, Erbschafften, pfandschafften, od[er] dergleichen, wie die nahmmen haben mögen unndt genant werden können, nun waß ort od[er] landen die gelegen od[er] erfunden werden, eigenthumblich alleinig haben unndt sonder einnige hinderungh genießen undt behalten.

Gleichfals auch solle sie von Pallant mit undt zuesambt irer Schwester der Frauw zue Rolling[en]³¹⁸ undt schwester dochter Anna Maria von Warsperg³¹⁹

³¹⁶ Tolar - stříbrná mince říšské měnové soustavy, jejíž hodnota byla v době svatby Adama ze Schwarzenberku 84 krejcarů (1 krejcar obsahoval 0,308 g stříbra). I. HLAVÁČEK - J. KAŠPAR - R. NOVÝ, *Vademecum*, s. 469.

³¹⁷ Lindeburg (= Lindenberg) se nachází v jižní části spolkové země Porýní-Falci v dnešní Spolkové republice Německo.

³¹⁸ Prozatím blíže neurčená paní z Rollingu byla nevlastní sestrou Markéty z Pallantu, dcerou Petra Arnošta z Rollingu a Anny Otýlie z Pallantu.

³¹⁹ Anna Maria z Warsberku byla neteří Markéty z Pallantu. Jejím manželem byl Jan VII. Münch z Busecku, se kterým měla syna Gerharda.

zugleicher Theillungh[en] es undt in dreyen, ann allen Vatter, Großuatterliche undt Großmutterliche güeter ohn introg[en] od[er] hinderung *succediren* undt erben. Die güeter seyen gelegen inn waß landen oder fürstenthumben die wollen, undt zue Ihrer Antheill der Wonheüßer ihr dochter zue Pallant etc. das Schloß undt Herligkeit Weibelßkirchen, mit sambt darzue gehörigen *Aisementh* eigenthumblichen zuekommen undt heimfallen. Wolverstanden iedoch, aldweill selbiges hauß etwaß beßer verbaut, alß die beede heußer Wieldenburgh unndt Lindenburgh (welche, obwol ermelter frauw zue Rollingen, unndt dero Schwester selbigen dochter hingegen zugetheilt worden). So sollen unndt werden in ansehung deßen daß viertentheill, an den Schloß Siebenberen³²⁰ undt hauß in der vestung Diedenhoven³²¹ zue der herschafft Weilburgs³²² gehoerig zue *Recompenss* undt ersatzung bey undt zugestellt sein. In maßen selbiges in einem besonderem vertragh zwischen obwolermeltenn herren zue Pallant etc. undt S[einen] L[iebden] Kinderen mit Rhat undt beistant etlich[er] Ihrer herren verwanten undt freundt *deducirt* bewilliget undt geschlossen.

Alle Renten undt gesellen aber, so zue ieder hauß gehörigh, wie dan auch Wilburg, Siebenboren, Rollingen,³²³ Dagstull, unndt mehr dergleicher natur güeter, so obw[olermelten] herr zue Pallant etc. nach S[einer] L[iebden] dhotlichen hinscheiden hinderlaßen würdt, sollen undt werden under den dreyen geschwestern Erster undt zweiter Ehe zue gleichen theillung in dreyen aestimirt undt vertheilt werd[en], doch mit dießem vorbehalt, daß dem herre[n] zu Rolling[en] deß herren von Pallants antheill der herschafft Rollingen gegen ersatzung an anderen güetern undt herschafften zuekommen undt bleib[en] sollen mit dem verstant iedoch auch, d[ass] sie Schwesterlich[er] Lieb halben einander Wehren [?], undt einer ied[er] seiner *Commoditet Reciproci* geg[en] gleichmeßige vergunstigen undt zulaßen mögen undt sollen.

Betrefen[t] dem Punctem in deß H[errn] zue Reinek³²⁴ ersten Heürathsnottullen *Inserirt*, alß lautent, waß die güetter, so in Lottring[en],³²⁵ Stiefft Metz³²⁶ undt Landt

³²⁰ Prozatím blíže neurčené místo.

³²¹ Srov. předchozí poznámka.

³²² Wilburg (= Wildberk) se nachází ve spolkové zemi Bádensko-Württembersko v dnešní Spolkové republice Německo.

³²³ Rollingen bylo panství, které se nacházelo ve střední části dnešního Lucemburska.

³²⁴ Prozatím blíže neurčený pán z Rheinecku byl spřízněn s rodem Pallantů prostřednictvím první manželky Hartarda z Pallantu Anny z Vlodorpu. Stal se manželem jejich dcery Kateřiny Magdaleny z Pallantu.

³²⁵ Lotrinsko je region na severovýchodě dnešní Francie. Nachází se na hranicích s Belgií, Lucemburskem a Spolkovou republikou Německo.

³²⁶ Metz (= Mety) je město v severozápadní Francii. Je hlavním městem Lotrinska a leží na soutoku řek Mosely a Seille.

Lützelburg³²⁷ geleg[en], welhe alle von Frau Catharina von Rollingen,³²⁸ obgenannten herren Harthardt von Pallant etc., frau Mutter herkommt, belangent, d[ie]weill sie Catharina von Rolling[en] In Jrem leben, im die Articlen der ersten heilig[en] berednung zwischen viel ernantem herren Harttharten etc. undt Anna von Flodorff³²⁹ vfgericht, nit gefellen noch verwilligen worden, alß sprechent, da in dießer erster Ehe keinne söenne verhanden undt in der zweiter Ehe vorkommen würden, so solle der eltester sohn zweiter Ehe daß einn Lehenstamhauß voraus haben undt andere seine mitbrüderen undt Schwesternen, den driten theill aller güeter miterben, undt die Kinder erster Ehe mit dem zweytheill d[er] samentlichen bleibenden güeter vor sich haben vndt gebrauchen.

Wehren aber in beeder Ehe Söhn verhanden undt bey wolg[e]boren herren zue Pallant etc. zwey heüßer befunden, so solle d[as] ein Stamhauß bey denn Söhnen erster Ehe mit dem zweytheill der angeerbten güetter[n], undt den Kinderen zweiten Ehe d[as] ander hauß, mit dem driten theill der güeter verbleiben. Inn allen maßen, wie bey dem Articlen frauw Anna von Flodorff gezegenn, <###> derwegeen seist es alhier außdrückhlich vorbehalten abgeredt undt beederseits verwilliget werden, daß dieweill keine söhne beeder Ehe verhandem sein, so solten die dochter erster undt zweiter Ehe an den Alt <###> Vatter, undt Mutterlichen güetteren, sowoll in den haüßeren, herschafften alß Renten nichts benommen od[er] dießfals außgeschlossen, wie albereit auch inn der heilig[en] verschreibung, so zwisch[en] Wolgenanten herren zue Pallant etc. undt seiner J[et]zigen zweiten Gemahlin frauw Magdalena von Reifenberg etc. undt volgents auch durch den wolgeborenen Peter Ernsten herren zue Rolling[en],³³⁰ Ansenburg,³³¹ Dagstull, Siebbenberen undt Kreig etc. Erbmarschalckts undt seiner Gemahlin frauw Anna von Pallant³³² etc. wolermelten herren zue Pallants Ehlicher dochter vfgericht undt bethadigt worden, succediren undt erben undt deßfals keine hinderungh von einer od[er] d[er] anderer seiten eingeworffen werden.

³²⁷ Lützelburg je francouzský název pro oblast v Alsasku (severní Francie). Nachází se blízko města Štrasburku.

³²⁸ Kateřina z Rollingenu byla babičkou Markéty z Pallantu a matkou jejího otce Hartarda z Pallantu. Jejím manželem se stal Damián z Pallantu.

³²⁹ Anna z Vlodorpu byla první manželka Hartrada z Pallantu, se kterým měla dceru Annu Otýlii a Kateřinu Magdalenu. Jejimi rodiči byli Wilhelm z Vlodorpu a Anna Markéta z Duncku.

³³⁰ Petr Arnošt z Rollingenu byl s novomanželi spřízněn prostřednictvím své první manželky Anny Otýlie z Pallantu, která byla nevlastní sestrou Markéty z Pallantu. Jeho druhou manželkou se stala Jana z Metternichu. Petr Arnošt měl s první manželkou devět dětí a zemřel 14. března 1623.

³³¹ Ansenburg (= Arnsberk) je město na východě spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko v dnešní Spolkové republice Německo.

³³² Anna Otýlie z Pallantu byla dcerou Hartarda z Pallantu a Anny z Vlodorpu. Byla nevlastní sestrou Markéty.

Wen aber nun etliche güeter, renten undt gültz[en] [?] vorhanden zue der herrschaft Weibelßkirchen gehörigh, welche obwolg[emelter] herr zue Pallant etc. in erster Ehe erkaufft undt darnach mit einem Abtt von st. *Vincentz* zue Metz³³³ geg[en] andere güeter, so dem hauß Weibelßkirchen beßer geleg[en], vertauschet, aber zur solhem *Effect* damit S[eine] L[iebden] selbige güeter ann sich bringen müge, etliche seiner mütterlicher güeter verkaufft undt vereüßert, so ist es außdrückhlichen hier einvovorwortet, bewilliget undt zugelaßen worden, d[ass] solche undt alle andere *acquirirte* güter erster Ehe, ebenmeßige natur undt eigenschafft haben, auch dahin erben undt fallen, alß die verkaufft[en] großmutterliche[n] güter hetten gehabt, odes, wo auch die selbige hin hetten <###> fallen undt erb[en] sollen, mögen od[er] können, ohn angesehen einiges Landts, ortts od[er] stattrechten wie daselb sein od[er] gehalten werden mögt, daruf man *Hic Indé* dießfals außdrückhlichenn *renuncirt* undt verzieh[en], undt demnechst alles in d[er] Erbtheillung wie vorg[emelt] gehalt[en] werdenn.

Dargegen unndt zum wiederlage solle obwolermelter herr Graff zue Schwartzenberg etc. Inn dieße Ehe bringen alle Jrer G[räftlichen Gnaden] Vatterliche undt Mutterliche güter auch *acquirirté* güter, benentlich die heußer undt Herligkeit Gimboren, Boubenbergs,³³⁴ Linzenich³³⁵ undt Aldenradt,³³⁶ sambt Jhren zugehörigen gefallen, renten, hoefen undt erbschafften, wie dieselbe J[hro] G[naden] ererbt, inhaben undt besitzen, nichts dauon ab noch außgeschident, jedoch Jrer G[nädiger] frauw Mutter die tag Jhres Lebens Jn derren zugebrachten güeteren die Leibzucht, undt den auß J[hro] G[naden] Vatterlichen güeteren vierhundert gl[ulden] jehrliches zur vernerem wiedtumblichen underhalt Leibzüchtigerweiß zugenießen vorbehalten.

Ist auch beredt undt verglichen, dauber Kurtz od[er] lang[e] durch den Willen Gottes, der herr Graff vor seiner G[naden] zuekünfftiger Gemahlin d[er] dochter zue Pallant etc. thots verschiede, dieselbe alß witwe verlaß[en] würdt, d[ass] uf denn fall sie Jhren wiedhumbssitz uf dem hauß Lintzenich haben undt dasselb sambt allen seinnen *Appertinentien* hoch undt Niedergerechtigkeiten gebott undt verbott beholtzung, ackernießung, jagt, fischerey undt allen zubehoerung, neben beedenn höeffen Bongarten

³³³ Opatství sv. Vincenta v Mětách bylo založeno v 10. století a připojeno k tamnímu biskupství. Dnes slouží jeho gotické budovy k potřebám lycea Fabert.

³³⁴ Boubenberg (= Bovenberk) se nachází na jihu dnešní Belgie v regionu Vlámský Brabant.

³³⁵ Linzenich se nachází ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko v dnešní Spolkové republice Německo.

³³⁶ Aldenrat je městská část Duisburku, který se nachází severně od města Kolína nad Rýnem ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko v dnešní Spolkové republice Německo.

undt Kerpen, nach Leibzucht rechten, die tags Jhres Lebens Rühig genießen undt gebrauchen.

Darbeneben solle viell wolermelter herr Graff Seiner G[naden] zue künfftiger Gemahlin mit einem *Carcant* zue Jrer G[naden] *diserction* undt darnoch zwey daußent Rh[einische] Th[aler] zur deren gutten belieben In gelt oder pfandschafftenn bemorgengaben, damit zue letzeten undt waltenn haben, wie solches Morgengabh gerechtigkeit mit sich brengtt.

Ferner begeben es sich nach Gottlichem willenn, dass der herr Graff vor S[einer] G[naden] künfftiger Gemahlin d[er] von Pallant mit dhott abgehenn würde (d[ass] doch Got Lange verhüeten wolle) undt Kinder auß ihrer beed[er] Leib geschafen hind[er] ihme verliße, so solle obwolermelte von Pallant etc. Jnn allen undt iedenn deselbigen Jhren h[errn] Gemahls nachverlaßennen güter[n] undt Erbschafft[n] (solang sie sich nit verenderet undt bey Jhren Kind[eren] sitzeten bleibt) es gelaßen werden, undt dieselbig[en] güter zur Jhren undt Jrer Kinder nunzen treuwlich verwalten, auch derren genießen, sich undt dieselbige Ehrlich daraußer erziehen undt zugelegenner zeit mit Rhat beederseits freundschaft Jres besten vermögnus in Geistlich od[er] weltlichen stant versehen undt bestattenn.

Sie solle aber, von undt auß denselbigen güeteren ohn wißen undt Rhatt beederseits verwanten undt freunt, od[er] wen obwolermelter H[err] Graff darzue im Testament undt lezten willenn, geben undt verorden werden, nichts vereußeren, verpfend[en] od[er] beschwehren, undt auch nach deß herren Grauen Absterben od[er] der Kinder eins mit dhott abginge ohn Leibserb[en], so soll sie eins d[as] ander, bieß uf d[as] lezt[e] Kindt ohne intreg[en] od[er] ferderung einiges Kindttheills d[er] Mutter erben, desselbigen gleichen soll es uf wolg[eboren] H[erren] Graffen seitz[en] gehalten werden. Im fall sie, die von Pallant, vor Jrenn herren Gemahl dhots verfahren undt Kind[er] hind[er]las[en] würde.

Auch da wolermelte dochter zue Pallant nach Jhres herren Gemahls dhötlichen abgang bey Jrer beed[en] Kinderen nit langer bleiben undt d[er]wegen sich uff vergemelten Jhren wiedhumb begeben wolte, so soll ir, derselbiger wiedhumb mit Jrem zugebrachten guett undt ein halbtheill aller fharend[er] haab undt *acquirirten* gütter (sie greif gleich zue zweiter Ehe od[er] nit) Leibzuchtigerweiß gevolggt undt gestatt[et] werden, außgeschieden harnisch undt Geschüz.

Vnndt da sie, die von Pallant etc., vor wolermelten herr[n] Grafen mit bleiben der Leibsgebänth [?], thots verführe, so solle Jhro G[naden] der Vatter in allen

forwantlichen zugebrachten, erobenten undt ererbten güeteren, gerichtlich undt vnuerhind[er]t sitzenn bleiben. Er begeben sich zue d[er] anderen Ehe oder nit undt die Kinder Ehrlich erziehen, auch nach Iren standt zur zeit deren bestatlichen Jahren zue bestatnußen od[er] zue den ehren Geistlichen od[er] weltlichen stants beuohlen sein. Eß ist auch hiemit freündtlich abgeredt undt vertragenn, d[ass] alle pfandschafften, Briefsigell, undt verbriefte schulden[n], so der H[err] Graf etc. undt auch die dochter zue Pallant etc. obgemelt ererbt od[er] sunsten vor dato dießer Heurathsnottullen an sich erlangt hettenn, mit fharende haab, sond[ern] vor unbewegliche güetter gehalten undt geacht[et] werden).

Waaß auch beede zue künfftige Eheleüthen, in sthender [!] Ehe anlaß Erb od[er] pfandschafften, wie d[ass] alles genant werdenn mögt, an sich erlangen undt ererben werdenn, dasselbige solle gleichermaßen vor Erbschafft undt nicht vor fahrendthaab geachtet undt uf die Kinder derselbiger Ehe erblicherweiß kommen undt gelangen, undt waß mitlerweill in od[er] außerhalb der Ehe von bemelten pfandschafften abgelost würdt, sol d[ass] gelt bei solher abloßung alßbalt wiedhumb angelegt, auch vor Erbschafft undt nit barschafft gehalten werden undt bleiben.

Vüge sichs aber zue, d[ass] die vorermelte von Pallant etc. nach dhotlichem Abganh Jhres Künfftigen herren Ehgemahls, zue anderen Ehe greifenn wolt, so hatt man sich deßen hiemit wißentlich beed[er] seits freündtlich verglichen, d[ass] sie in Jrer zweiter Ehe bringen undt genießzen, die tag[e] ihres lebens Leibzüchtigerweiß wie obg[emelten] gebrauchen soll, undt möge Jren wiederumb sitz undt gefell zue Linzenich undt vorbemelte beede höeffenn sambt Jrer zugebrachten Ehesteür, ererbten undt des halbentheill aller acquirten güeter undt dan die fharende haab wie ob[en]sthet.

Waß auch ir der von Pallant eigenn zugebrachte gut undt Ehesteür belangt, dergleichenn waß sie nicht alleinn in dießer J[et]ziger zue künfftig[e] Ehe durch zue undt beyfäll ererbenn würdt, undt darnach d[er] dhottfall sich mit ir zutragen mögt, d[ass] alles soll nach solhen iren abganh ann beed[er] Jhrer Ehekind[er] (da deren in leben wehre), waß deren güeter Inn Lottringen, Stiefft Metz wehren, gleichtheillig fallen undt kommen, Jn denn Güllischenn güeter[n] aber sollenn die Kinder erster Ehe zweytheill, undt von d[er] anderer Ehe ein drittheill ererbenn im fhall aber obwolermelter her Graff etc. nachgemelter J[hro] G[naden] Gemahlin die von Pallant etc. dhotlichen abgang im Leben bleiben undt Kind[er] auß dieser Ehe vorhand[en] undt sich zue der anderen Ehe begeben, auch alßdann Kind[er] auß der letzten Ehe von Jhne geschaffen, bekommen würt, so sollen die Kind[er] ehrster Ehe alles, d[ass] jennig, so ir

Mutter in dieße Ehe gebracht, wie auch alle Jrer Mutter Kleider, Kleinodien, Ketten, geschmeidt, undt waß zur Jhren leib gehoerigh auch alles, so sie von Rechten weegen der Mutterhalben ererbtt od[er] ererben mögten, mit sambt w[as] gedachte Ehleüth in dießer wehrend[er] Ehe gewonnen undt erwerben, an pfandtschafften od[er] sunsten zuuorauß habenn undt erbenn, wie auch denn Kinderen d[er] anderen Ehe darzue der herr Graff nach absterbenn J[hro] G[naden] Gemahlin d[er] von Pallant schreiten würt Jre Mutterliche güett[er] od[er], so sie von weegen d[er] Mutter ererbe[n] mögtenn, allein undt zuuorauß zusampt allen undt jedenen güteren undt Erbschafft[en], die in solher Ehe mögtenn erobert undt gewohnnen werden, sollen bleiben, undt nach [?] wolermelten herrn Graffen Absterben die Kind[er] erster Ehe irer Abgestorbennen herenn Vatters verlaßenne Erbschafft undt güeter in zwey theillen, undt die Kind[er] zweiter Ehe in einem dritentheill alleinn *succediren* undt alß naturlichen Erben derselbenn bekommen. Woluerstanden iedoch, da in der ersten Ehe Kein Söhn verhanden, undt in der zweiter Ehe Sohnn erzeugt, so soll den Manstammen zue Ehren, d[ass] ein hauß Gimborn genant voraußbleiben, andere obg[edachte] Puncten hieuer denn Kinderen erster Ehe nichts benommen, da aber in erster Ehe Söhn verhandenn, so solle der ältest[e] vermögs Güllischen Landtsbrauch dasselbig hauß nemmen undt haben.

Da auch ietzt gemelte Ehleuth wie vorsthett Kinder miteinander erzeug[en], undt Jhrer eins vor dem anderen, darnach auch die Kinder, durch Gottlich[en] willen dhots abgehen würdenn, so soll d[ass] überlebet die abgestorbenne Kind[er] nit erben, sond[er] die güeter undt erbschafften, wie sie in dieße Ehe gebracht, an d[as] ort da sie herkommen, sonder einge *Disputation* od[er] wiederedt, wie die vorgewendt werdenn mögt, nach geeendigter Leibzucht kommen undt fallen)

Da auch die kunfftige Ehleüth keine Leibserben verlaßen, obwolgedachte dochter zue Pallant, Jren H[errn] Gemahl den herren Grafen uberleben würde, uf denn fall soll dieselbe in allen seinen [?] ererbten undt errungenen güetteren, eß seyen lehen od[er] pfandtschafften, die zeit Jres lebens sitzen bleiben, undt dieselbe wiedhumsweiß besitzenn, undt gebrauchenn, dar zue der H[err] Graff die verwillignuge bey denn lehenherren außbring[en] soll.

Eß ist auch verglichen, da gedachte Ehleüth mit hind[er]laßung Leibserben von Innen beed[en] gezeügt dhots abgehen würden, undt dieselbe Leibserben volgents auch all zumahl ohn Leibserben undt alßo vor undt vorderselben Erben, Kind[er] undt Erben

ohne Leibserben dhot verfahren würden, d[ass] obberürtes, heilig[es], zugebrachtes auch alle andere bey undt zufall anerstorbenne, ererbte undt *acquirirte* güter gleicher gestalt wiederumb hind[er] sich erblich undt eigenthumblich ahn die stammen undt *linien*, da sie herkommen, fallen sollen. Waß aber die *acquirirté* undt gewunnene güter belangt, die sollen freündttheilig sein undt bleiben. Nemblich, alß d[ass] S[eine] G[naden] deß H[err] Grafen nechste [undt rechte] freündt undt erben ein halbtheill won solch[en] güetteren undt d[en] anderhalbtheill d[er] dochter zue Pallant nechsten undt rechten erben Erblich undt Eigenthumblich sollen heim fallen, zusthenn undt eingeraumbt werden. Es sey dann sach, d[ass] wolermelter herr Graff undt dochter zue Pallant, and[er] *dispoont* undt verordnung. herüber machen werden, welhe Innen hier durch nit benammen, sonder allerdings vorbehalten bleiben solle.

Souill die schulden anlagen thut ist außdruckhlich bewilliget, d[ass] so viel die witwe an den eübell [?] güeteren ziehen würt, sie auchdennoch *soro quota* an unverbrieften schulden, so bey künfftiger Ehe gemacht werden mögten, bezahlen undt außricht[en].

Eß sollen auch obwolgedachter der dochter zue Pallant Jr undt Jren Kinderen alle bey undt nebenfell, was orts od[er] landen die gefallenn od[er] fallen mög[en], vorbehalten sein.

Zuletzt ist abgeredt, d[ass] gegenwertige Heürathsnottull undt was darin verleibt, Erstlich Jre Crafft undt Würckhlichkeit errichen soll, wan die hochzeit gehalten undt d[er] Ehlich beilager eruolgt. Eß sollen auch alle vorige *pacta* undt heüraths beredung alß die gegenwertige, undt waß darin vernerer begriefen zuentgegen, hiemit doth, ab undt craftlos, gegenwertige Heürathsnottull, demnach entlichen gelebt undt den worigen alßviell dießer zur wied[er] hiemit abgebrochen undt derogirt sein. Waß auch bey dießer beredungh nit vervorwortet od[er] sonsten hiebeuor außdruckhlichen bethädingt undt verglichenn, solhes solle den *particular* gebreüchen eines ieden orts, da die Perschonnen undt güeter *Respectiuege* seßen undt gelegenn, in mangell deren aber denn gemeinen beschriebennen Rechtenn nachgehaltenn werden.

Da jedoch dieße Künfftige Ehleüth eines dem anderen etw[a]z weiters geben, vermachen undt verordennen werden, so hieren nit begriefen, solle Innen vorbehalten undt eben so Cräfttig[lich] undt bündigh sein, alß wan solhes von wort zue Wortn[en] alhier eingeführt wehre.

Welche Punctenn undt Art[ic]len inmaßen dieselbe hieuer in lengst außgeführt undt *deducirt*, seint heüt dato alhier zur Weibelßkirchenn zweifachische schrieffts

gefertiget unndt durch anweßende Elteren, Blutsfreündt undt verwanten angenommen, bethädigt unndt entlich beschloßen undt zue mehrer stettigkeit durch dieselbe, wie auch durch die wolgeborne Elisabeth Margreth Gräffin undt Wittiben zur Schwarzenbergh, frauwen zue Gimborn etc. neben den beeden zuekünfftigen Ehleüthen, verhandtzeichnet, <###> unterschrieben undt verpitschirt undt dauon einem iederen eins zugestellt worden. Undt sol gegenwertige Heürathsnottull vo d[as] Recht Originall gehalten werden, bieß das dieselbe beßer verbriefe in Pergament Ingreßirt, unterschrieben undt versiglet.

Actum denn Neunten Monatstag *Septembris Anno* Sechszehnhundert undt drey zehen, unterschrieben.

Elisabeth Margareth Greffin etc.

Adam Graff zue Schwarzenbergh

Trauundt von Orßbedeh

Hartthart vonn Pallant

Magdalena vonn Pallant geborne vonn Reifenbergh

undt

Margreta von Pallant

beneben fünff uf in Rotem Wachs uffgedrückhten Pitschafften.

VII. 2. Tabulky

1. Tabulka - Seznam poslů, které využíval Adam ze Schwarzenberku v průběhu svatebních příprav a jejich pracovní povinnosti

Jméno	Vykonaná služba	Mzda	Datum vykonání úkolu
Wilhelm Aßmuß	dovezl zboží z Kolína nad Rýnem	1,5 zlatých	8. října 1613
Heřman z Hambachu	dovezl kuchyňské nádobí	0,5 zlatých	8. října 1613
Heřman z Hambachu	doručil psaní z Hambachu do Bensberku	4 zlatý	8. listopadu 1613
Jan Schneider	přivezl fojta do služeb na zámek Hambach	2 zlatý	3. října 1613
Aßmuß Schneider	cesty mezi Kolínem nad Rýnem a Hambachem	16 zlatých	nedatováno
blíže neurčeno	dovoz sýrů	3,5 zlatých	nedatováno
Heřman z Hambachu	dovezl 8 služebníků na zámek Hambach	15 zlatých	nedatováno
posel z Düsseldorfu	doručil listy Adama ze Schwarzenberku	3 zlatý	nedatováno
Arat Schomach	doručil účty	4 zlatý	nedatováno
Jan Kleffer	doručil listy Adama ze Schwarzenberku	4 zlatý	od 24. listopadu do 6. prosince 1613
Wilhelm z Hambachu	doručil 30 listů Adama ze Schwarzenberku	4 zlatý	od 24. listopadu do 6. prosince 1613
Arnold Sanders	doručil 4 listy Adama ze Schwarzenberku	1 zlatý	od 24. listopadu do 6. prosince 1613
Jan Schomachr	doručil zvěřinu z Bovenberku	1 zlatý	od 24. listopadu do 6. prosince 1613

Jacob Geller	doručil listy Adama ze Schwarzenberku	4 zlatý	od 24. listopadu do 6. prosince 1613
Petr Spitzer	doručil listy Adama ze Schwarzenberku	2 zlatý	od 24. listopadu do 6. prosince 1613

2. Tabulka - Seznam urozených hostů, kteří se zúčastnili svatby Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu

Jméno	Oblast rodového původu	Vztah k novomanželům
Alžběta Markéta Wolffová z Metternichu	Spolková země Hesensko v dnešní Spolkové republice Německo	matka Adama ze Schwarzenberku
Adolf z Nesselrode	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	bratranec Adama ze Schwarzenberku
Bertram z Nesselrode	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	syn bratrance Adama ze Schwarzenberku
Hartrad z Pallantu	Lotrinsko oblast v severovýchodní části dnešní Francie	otec Markéty z Pallantu
Magdalena z Reiffenberku	Spolková země Porýní-Falc v dnešní Spolkové republice Německo	matka Markéty z Pallantu
Anna Maria z Warsberku	Spolková země Porýní - Falc v dnešní Spolkové republice Německo	neteř Markéty z Pallantu
Kateřina z Rollinguenu	dnešní střední Lucembursko	babička Markéty z Pallantu
Anna z Vlodorpu	Limburk v západní části dnešního Nizozemí	první manželka otce Markéty z Pallantu
Anna z Pallantu	Lotrinsko oblast v severovýchodní části dnešní Francie	teta Markéty z Pallantu
Petr Ernst z Rollinguenu	dnešní střední Lucembursko	švagr Markéty z Pallantu
Anna Otilie z Pallantu	Lotrinsko oblast v severovýchodní části dnešní Francie	nevlastní sestra Markéty z Pallantu
paní z Rollinguenu	dnešní střední Lucembursko	nevlastní sestra Markéty z Pallantu
hrabě z Broich	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
hrabě ze Salmu	Ardeny v dnešní Belgii	rodinný přítel či známý

paní z Dallenbroich	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinná přítelkyně či známá
děkan z Trevíru	Spolková země Porýní-Falci v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Rheinecku	Severovýchodní část dnešního Švýcarska	rodinný přítel či známý
pán z Hardenberku	Středovýchodní část dnešního Nizozemí	rodinný přítel či známý
Drost z Romberku	Spolková země Sasko ve východní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Mertzenich	Spolková země Porýní-Falc v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
podplukovník Syntzig z Sommersberku	Spolková země Bavorsko v jihovýchodní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Reindorffu	Spolková země Sasko ve východní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Lützerath	Spolková země Porýní-Falc v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Ley	Lotrinsko v severovýchodní části dnešní Francie	rodinný přítel či známý
pán z Tüschenbroich	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
podplukovník Iselstein	dnešní Nizozemí	rodinný přítel či známý
Vincent Iselstein	dnešní Nizozemí	rodinný přítel či známý
Filip Iselstein	dnešní Nizozemí	rodinný přítel či známý
pán z Ritzdorff	Severovýchodní část dnešního Lucemburska	rodinný přítel či známý
pán z Lotrinska	Lotrinsko v severovýchodní části dnešní Francie	rodinný přítel či známý

pán z Streithagen	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Bovenberku	Vlámský Brabant v jižní části dnešní Belgie	rodinný přítel či známý
Vechant z Düsseldorfu	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
vdova z Euskirchenu	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinná přítelkyně či známá
Drost z Rauenberku	Spolková země Bádensko-Württembersku v jihozápadní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
Ermont z Orßbachu	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Eilenburku	Spolková země Sasko ve východní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
pán z Jülichu	Spolková země Severní Porýní-Vestfálsko v západní části dnešní Spolkové republiky Německo	rodinný přítel či známý
starší pán z Rotlitz	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
mladý pán z Rotlitz	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
pán z Herden	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
pán z Binßuelt	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
pan podplukovník Syntzig	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
mladý šlechtic z Loe	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
mladý šlechtic Spee	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
pán z Reindorf	blíže neurčena	rodinný přítel či známý

Wilhelm Trommeter	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
Ludvík Trommeter	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
Henrich Trommeter	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
Lambrich Trommeter	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
ritmistr Aüred z Flamerschen	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
Halder úředník hraběte	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
úředník z Herden	blíže neurčena	rodinný přítel či známý
kapitán Hundt	blíže neurčena	rodinný přítel či známý

VII. 3. Obrazové přílohy

1. Vyobrazení schwarzenberského rodokmenu [převzato z *Auf den Spuren der Fürsten Schwarzenberg in Franken*, Scheinfeld 2008, s. 44].
2. Adolf ze Schwarzenberku [převzato z http://www.pixelstorm-editionen.at/product_info.php?info=p7244_351407.html, odkaz funkční k 21. březnu 2011].
3. Adam ze Schwarzenberku [převzato z Pavel Juřík, *Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 125].
4. Vyobrazení schwarzenberského rodového erbu po roce 1599 [převzato z http://.cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Wappen_der_F%C3%BCrsten_von_Schwarzenberg_1792.jpg, odkaz funkční k 12. březnu 2011].
5. Erb Adama ze Schwarzenberku na zámku Gimborn [převzato z http://commons.wikimedia.org/wiki/File:97_WP_Gimborn_Schloss_Wappen_Schwarzenberg,_Adam.jpg, odkaz funkční k 12. březnu 2011].
6. Rodový erb šlechticů z Pallantu [převzato z <http://www.freiherrvonpallandt.de/Chronik/chronik.html>, odkaz funkční k 6. dubnu 2011].
7. Rodný zámek Adama ze Schwarzenberku, Gimborn - dnešní stav [převzato z <http://www.bergisches-wiki.de/index.php/Bild:Gimborn2.jpg>, odkaz funkční k 12. březnu 2011].
8. Úvodní strana smlouvy Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu vyhotovená 9. září 1613 [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].
9. Záhloví účetní knihy, která obsahuje účty označované jako „*Außgab zur kuchen*” [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].
10. Pokračování účtů označovaných v účetní knize jako „*Außgab zur kuchen*” [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].
11. Poslední účet s uvedením celkové ceny za účty označované v účetní knize jako „*Außgab zur kuchen*” [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].

12. Účet označený v účetní knize jako „*Außgab zu mancherlay*” obsahuje výdaje na potraviny, stolní i kuchyňské nádobí a další potřebné předměty [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].
13. Účet označený v účetní knize jako „*Außgab an Pottenlohn*” obsahuje výdaje na mzdy poslů [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].
14. Účet označený v účetní knize jako „*Zoldey Rechnüing*” obsahuje výdaje na mzdy služebníků a zajištění koní pro hosty [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].
15. Účet, který zaznamenává figurky antických bohů z cukru a marcipánu, které zdobily svatební dort [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301].
16. Zápatí třetí účetní knihy - Sumární součet položek [převzato ze SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc 301]

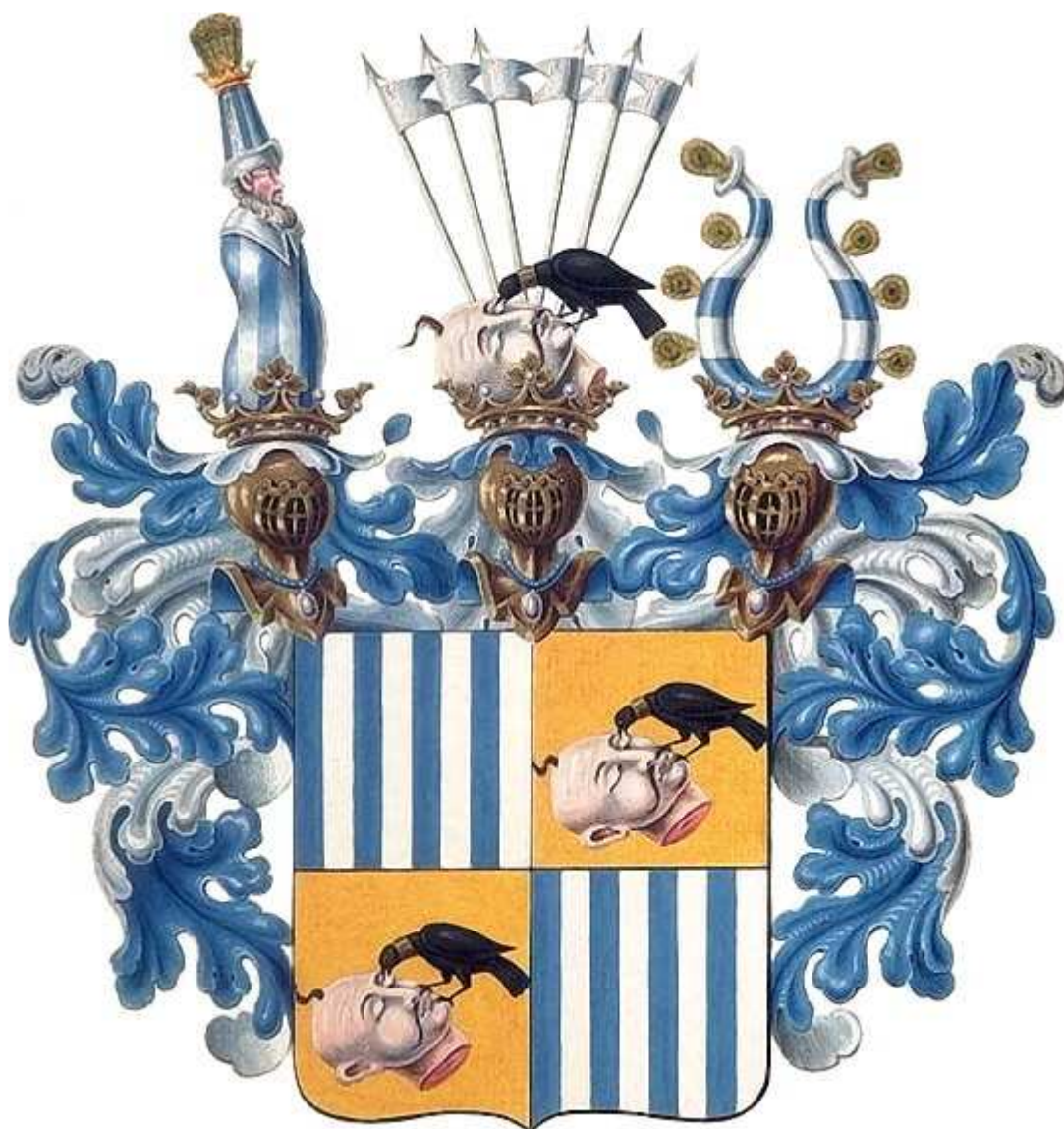
Obr. 1 Schwarzenberský rodokmen

Obr. 2 Adolf ze Schwarzenberku

Obr. 3 Adam ze Schwarzenberku

Obr. 4 Schwarzenberský rodový erb po roce 1599

Obr. 5 Erb Adama ze Schwarzenberku na zámku Gimborn

Obr. 6 Rodový erb šlechticů z Pallantu

Obr. 7 Rodný zámek Adama ze Schwarzenberku, Gimborn - dnešní stav

11
In Namen der Heiligen unzertheilten Dreifaltig
keit Amen. Wir und zu wissen des Herrn
gleichen, dass wir zu dem heiligen
Christen, also zu dem heiligen, das dem alle,
müßigen zu lob, dem Sacrament d. heiligen
I. welches ob dem selbigen angesetzt, und unindig
zu dem heiligen / zu dem, und zu dem
des heiligen, das dem heiligen, das dem
gleichen und dem heiligen, das dem
das dem heiligen, das dem heiligen, das dem
Malgebornen Johann Adam von zu dem
heiligen. Johann zu dem heiligen, das dem
heiligen. In dem heiligen d. d. d.
des Ordens d. d. d. d. d. d. d. d. d. d.
heiligen, das dem heiligen, das dem
heiligen, das dem heiligen, das dem
dieses d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d.
d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d.
Malgebornen. Johann, Johann, Adolph von

Obr. 8 Úvodní strana svatební smlouvy Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu vyhotovená 9. září 1613

1547 Rechnung
 Ab demselben des Wohlgebornen
 Herren Herrn Adamen gra
 " von der Burg zu Wittenberg
 die solentan, Herrmann
 " von: von: Mächtig: die Franck
 " reichs, Ordens St. Michaelis
 Ritteren, Chur: Wund: ritter
 " des Brandenburgischen
 gesamen Raths, Ober: Cammer:
 Herren und Statthaltern
 beiderseits dem Gütlichen
 Ehrendag, an: den 20. October
 Quaden ist: ein: golden: und
 gesam: 500: Gulden: 50: Schilling
 den 20. October 1547
 den 18. November anno
 1547. geliehet worden.

Obr. 9 Záhloví účetní knihy, která obsahuje účty označované v účetní knize
 jako „Aufgab zur kuchen“

Extract was zu befehlten Anaden
 vom Brau zu Dilschwartzenberg
 gefaltene Leff und Linfen feldmng
 Jurengolden uff Waorden

2½ # Misfaten bloam
 92. lot Dooftkraut
 2½ lb Cannell
 2½ lb Rosolen
 18. lb gangerb
 20. lb Pfeffer
 113¼ lb Canari Zucker
 100 lb weissen Zuck
 50 lb. Braun Zucker
 17½ anas Saucmolij
 2½ lbm Weissstijf
 33 lb Semmel
 100 gepulvten Linnwand
 29½ lb Farin
 12 lb Okawitje Driften,
 20. lb weissen Zucker
 16. lb Muscovat
 33. ellen Sack
 200. Sack
 3. lb weissen Zucker
 3. lb weissen Zucker
 1 lb weissen Zucker
 1 lb weissen Zucker

Obr. 10 Pokračování účtů označovaných v účetní knize jako „Außgab zur kuchen“

Ausgab zur kuchen

2. August 1776
 6 1/2 hundert bester land
 18: hundert bester

1. August 1776
 8 1/2 hundert bester land
 bester mit 4 hundert bester

2 gl. 11 sch.
4 hundert

Zusammen

8197 gulden, 1. 2/3
 6 1/2 fl. gulden
 bester

Obr. 11 Poslední účet s uvedením celkové částky za účty označované v účetní knize jako „Außgab zur kuchen“

Ausgab zu mancherlay

Commens von Hillwitz und Mistran
 von Eyller Mistran Cristofen, Mistran
 Lumbert, Mistran Jan der alt, ein
 Mistran Jan der junger, Josef Augurial
 Jermann z Jomast, Johanns Sageden
 und Josef Hill Jere Bruder, left
 angeschalt zu Gilt aufgeluostet
 land gindmet. Und 5. tuch der der
 selben künst, und von auß land Jere
 Gindmet Jere der tuch 11 rudmet
 1 1/2 tuch 1/2 tuch, alle hat Jere auf
 Gindmet Jere 2 1/2 tuch auf Jere der
 Gindmet Mistran Mistran von der
 Gindmet von ein tuch von
 12. November 16 13. Jere abfret,
 Jere land besalmig Jere land
 Jere Mistran Mistran von besalmig
 Jere Jere Jere Jere Jere
 land Jere Jere Jere Jere
 12 10 gl. 2 1/2 alt. Gelouft
 Jere 12 alt der Jere Jere Jere 12 gl.
 2. Jere Jere Jere 1 1/2 alt.
 Gelouft Jere Jere Jere
 225. gl 4 1/2 alt.

Gelouft Jere: Mistran Mistran
 Jere Jere Jere Jere Jere Jere
 Mistran Jere Jere Jere Jere Jere
 alt der Jere Jere Jere Jere Jere
 Jere Jere Jere Jere Jere Jere
 Jere Jere Jere Jere Jere Jere
 Jere Jere Jere Jere Jere Jere
 Mistran - 13 alt.
 12 gl. 19 alt
 Gelouft 227 gl 23 1/2 alt.

Obr. 12 Účet označený v účetní knize jako „Ausgab zu mancherlay“ obsahuje výdaje na potraviny, stolní i kuchyňské nádobí a další potřebné předměty

Ausgab an Pottenlohn
 2. Mein Sohn ist mit schreiben
 lasten von land Thilich land
 allortig Einigkeit, nottunfft alle
 Zinsfallen von mir abgefortigt
 Carab hatter landman, 178
 Junna am 16. Novembriß
 1613 leuungt vor
 18 ad.

2. Dieß hat Ostindien habe
 lasten von land Thilich land
 Zins fallen abgefortigt, land
 Junger halber, Junna land
 Zinsfallen, Carab hatter
 Junna, Junna
 12 ad.

3. Junna Junna Junna nach
 Junna von Meßler abgefortigt
 mit schreiben abgefortigt
 land Junna Carab hatter
 8 ad.

Lett 1 gl. 14. ad.

Obr. 13 Účet označovaný v účetní knize jako „Ausgab an Pottenlohn“

<p> Dřevní figurky z cukru a marcipánu v přední části " dříve jak se začne s jejich výstavbou a s jejich upečením a s jejich zdoběním a s jejich vyložkováním a s jejich seřazením. </p>		
1	12 20	20
1	12 20	20
1	6	16.
1	6	16.
1	8	16.
1	12	20
1	6	16.
1	12	32.
1	12	20.
1	6	16.
1	6	16.
1	6	16.
1	4	16.
1	4	20.
1	4	8.

Obr. 15 Účet, který zaznamenává figurky antických bohů z cukru a marcipánu, které zdobily svatební dort

